

Brottsförebyggande och trygghetsarbete i Göteborg

samt en utvärdering av Tryggare och
Mänskligare Göteborg

Ylva Norén Bretzer

Varje form av mångfaldigande av innehållet i denna skrift, helt eller delvis är förbjudet enligt lagen om upphovsrätt.

© Ylva Norén Bretzer och Göteborgs kommun

Omslag och bilder: Ingela Blomqvist, konstnär, Göteborg.

Grafisk form: Hans Gurstad-Nilsson, Kulturföreningen bob i Bergsjön.

Tryckning: MediaPrint Uddevalla AB, Uddevalla 2004.

ISBN 91-631-5441-2

Innehåll

Inledning	7	Inbjudan till en utställning	47
1. Allas vårt ansvar – ett statligt program	9	4. Trygghetsarbetet i stadsdelarna	55
Programmets bakgrund	10	Bergsjön	55
Initierande och stödjande av kommunala brottsförebyggande råd	10	Tuve-Säve	60
Styrning från den nationella nivån	11	BRÅ-Väst	62
		Örgryte	65
		Sammanfattning om de undersökta stadsdelarna	66
2. Utvärdering och kriterier	15	5. Slutsatser och utblickar	71
Definition av brottsförebyggande arbete	16	Fortsatt brottsförebyggande arbete i Göteborg	71
Kriterier för utvärderingen	19	Göteborg – en stad i Sverige, en stad i världen	76
Perspektiv på hur brott och otrygghet uppstår	19	Slutsatserna i sin helhet	78
3. Tryggare och Mänskligare Göteborg	25	Referenser och litteratur	81
Vägen till ett brottsförebyggande råd i Göteborg	25	Bilagor	85
Organisation av Tryggare och Mänskligare Göteborg	26	Bilaga 1: Utvärderingsuppdraget	85
Nationella målsättnings förverkligande i Göteborg	38	Bilaga 2: Måldokument för det centrala brottsförebyggande rådet i Göteborg 2000	89
Kommunala målsättnings förverkligande i Göteborg	40	Bilaga 3: Externa nätverk	97
Varför ett brottspreventivt arbete Göteborg?	43	Bilaga 4: Brottsstatistik	103

“Practitioners have to believe in what they are doing; evaluators have to doubt.” C. Weiss 1972

Inledning

Denna rapport redovisar resultatet av utvärderingen av det som kallas Tryggare och Mänskligare Göteborg.¹ För uppdraget engagerades två forskare, på uppdrag av Tryggare och Mänskligare Göteborg (se Bilaga 1). Undertecknad som är doktorand i statsvetenskap engagerades för utvärderingen av i första hand det sociala perspektivet. Professor Björn Klarqvist engagerades för i första hand utvärderingens situationella del. Ursprungstanken var att en gemensam publikation skulle skrivas, men detta visade sig svårt att uppnå.² Utvärderingsarbetet har i stället resulterat i två olika rapporter, vilket är ett intressant resultat i sig. Akademiens separata perspektiv låter sig inte alltid integreras så enkelt i den verklighet som är alltför sammanflätad och komplex. Föreliggande utvärdering koncentreras till organisation och verksamhet av Tryggare och Mänskligare Göteborg samt en kortare redovisning av hur det brottsförebyggande arbetet är organiserat i några olika stadsdelar.

Det är viktigt att betona att utvärdering inte är det samma som forskning, och därför får utvärderingen sin egen logik. Det är av central betydelse att utvärderarna är utomstående och att de får friheten att själva komma fram till sina egna slutsatser. Inom statlig eller kommunal verksamhet blir det ofta problematiskt när aktörer mer eller mindre utvärderar sig själva, eftersom jävsförhållan-

det kan innebära att nödvändig kritik inte kommer fram (jfr. Ds 1996:36). Vi har värnat om att få genomföra denna granskning ifrån universitetets sida, för att befrämja oberoendet gentemot dem som granskas. Samtidigt vore det en fel att säga att en utvärdering är värderingsfri – så är det inte! Utvärderingen styrs av uppdraget, vad man skall granska definierar vad man inte granskar, de personer man blir rekommenderad att tala med kan delvis rekommenderas i eget intresse osv. Sådana fallgropar är förstås viktiga att undvika, men vi ska också komma ihåg att utvärderingens främsta syfte är reflexiv och kritisk.

Genom att se det som naturligt i offentlig verksamhet att lägga in instrumentet utvärdering, så ges det möjlighet att på ett annat plan belysa:

- Vad är det som görs, och varför?
- Görs det som var tänkt att göras?
- Vilka är metoderna för att göra det som var tänkt att göras?
- Vad har vi nu lärt och hur går vi vidare?

Utvärderingen blir alltså inte bara en rapport som läggs till handlingarna för saks skull, om utvärderingen ska vara framgångsrik så ska den också komma till användning. Vare sig slutsatserna blir positiva, negativa eller

blandade, så bör utvärderingsresultatet ligga till grund för kommande beslut, vara en utgångspunkt för kritisk diskussion och en läroprocess (Jerkedal 2001). Utvärderingen kan formulera för de inblandade aktörerna hur deras respektive insatser relaterar till en större helhet.

I kapitel ett redovisas först den nationella brottsförebyggande politiken, *Allas vårt ansvar*, och därefter det som senare blev utformningen av det lokala brottsförebyggande arbetet i Göteborg. Den som vill läsa mer om utvärdering i allmänhet och utgångspunkterna för den här föreliggande utvärderingen kan läsa mer om detta i kapitel två. I kapitel tre diskuteras vägen till ett brottsförebyggande råd i Göteborg och de målsättningar som ställdes upp för denna verksamhet. Eftersom Göteborg är en stor stad med stadsdelsnämner och mycket av det förebyggande arbetet sker ute i stadsdelarna, så diskuteras några av stadsdelarnas varierande sätt att organisera sin brottsförebyggande verksamhet i kapitel fyra.

I det avslutande kapitel fem summeras det brottsförebyggande arbetet i Göteborg. Där diskuteras också de brottsförebyggande insatsernas syfte, målgrupper och fortsatta inriktning. Kapitlet sammanfattas med de iakttagelser, analyser och rekommendationer som gjorts i tidigare delar. För den som har bråttom att läsa, kan slutavsnittet vara en kortversionen av utvärderingen i sin helhet.

Noter

¹ Detta är det centrala brottsförebyggande råd som finns i Göteborgs kommun sedan våren 2001. En mer utvecklad diskussion kring detta följer i kapitel två.

² De intervjuer som genomfördes med rådets ledamöter och kansliets anställda genomfördes av Klarqvist och Norén Bretzer gemensamt.

1. Allas vårt ansvar – ett statligt program

Regeringen lade genom Justitiedepartementet år 1996 fram ett nationellt brottsförebyggande program, *Allas vårt ansvar* (Ds 1996:59). Detta är i flera avseenden unikt i sitt slag.¹ Sällan har den svenska statsmakten ansträngt sig så för att gemensamt samla de olika sektorer som berörs av det brottsförebyggande arbetet. Denna tydligt markerade vilja till samverkan och integrering är i detta dokument tydligare än kanske någonsin tidigare. Myndigheterna har ofta odlat sina egna myndighetskulturer, vilket för det brottspreventiva området har inneburit att varje myndighet har fokuserat på arbetet i den egna verksamheten. Polisen har gjort sitt, socialtjänsten har skött sina arbetsuppgifter, domstolsväsendet och kriminalvården har skött sina uppgifter.² Mer sällan har samarbetet tvärsöver dessa sektorer varit ledstjärna för de gemensamma arbetsuppgifterna. Rationaliteten i 1900-talets myndighetskultur har allt som oftast fokuserat på den enskilda myndighetens egen verksamhet, vilket till viss grad har varit effektivt och logiskt. De stora problem vi står inför under det 21:a århundradet är att vår myndighetsapparat har tilldelats allt fler uppgifter och/eller mindre resurser. Myndighetsapparaten är funktionell då det gäller enklare standardproblem. När komplexiteten ökar i de problem som myndigheterna är satta att lösa, så krävs också att de klarar att samarbeta med

varandra, över tid och rum, och över nationsgränser.³

Programskriften *Allas vårt ansvar* bär i många avseenden ett 2000-talets signum i dessa avseenden. Det brottsförebyggande arbetet skall nu inriktas på *helhetsperspektiv, kunskap och analys*. Åtgärder diskuteras på tre nivåer: påverka den allmänna samhällsutvecklingen, skärpa kriminalpolitiken och stödja medborgerliga krafter på lokal nivå. Olika berörda myndigheter ska börja samarbeta med varandra i högre utsträckning. Den nationella nivån ska samverka med och stödja den lokala nivån. Därmed krävs ett fungerande samband uppifrån och ned i samhället, liksom nedifrån och upp. Dessutom ska det medborgerliga engagemanget införlivas i det brottsförebyggande arbetet, liksom samverkan med företag och organisationer. Det ses inte längre som vissa myndigheters separata ansvar att förebygga problemen i samband med kriminaliteten, nu har uppdraget omformulerats till att bli ett *allas vårt ansvar* (Faktablad Ju 00.06).

Tyngdpunkten i *Allas vårt ansvar* är på prevention genom sociala insatser. Ändå innehåller den för dåtida förhållanden ovanligt starka inslag om prevention genom den byggda miljön. Det kan också vara värt att notera att den fråga som under senare år har blivit allt mer framträdande, otryggheten, knappast berörs alls i skriften.

Programmets bakgrund

Den politiska debatten kom under mitten av 90-talet ofta att handla om fler poliser och strängare straff. De registrerade brotten har sedan år 1950 ökat med 500 procent, medan andelen uppklarade brott kraftigt har minskat. Nya typer av svårberäskade brott har dykt upp. Orsaken anges bland annat vara samhällsutvecklingen. Enligt det *brottsförebyggande programmet (Allas vårt ansvar)* har den informella sociala kontrollen minskat till följd av urbanisering, invandring och ändrade normsystem.

Under efterkrigstiden har mycket av den informella, medborgerliga kontrollen ersatts av formell kontroll. Detta har medfört att avståndet mellan de problem som brottsligheten orsakar lokalt och de åtgärder som måste användas för att bekämpa dessa problem har blivit för stort. (Ds 1996:59, s. 5)

I denna situation räcker det inte enbart att ingripa med offentlig kriminalpolitik, det vill säga efter det att en skada redan är skedd. Det förebyggande arbetet sattes återigen i fokus i och med detta program, och detta skulle då främst ske på lokal nivå i kommunerna.⁴

Detta kan beskrivas som att när staten inser sitt tillkortakommande decentraliserar den ansvaret till den lokala nivån. Det *kan* beskrivas som att kommuner, organisationer och enskilda ska ta över statens uppgifter utan att tillföras några egentliga resurser. Det *kan* också beskrivas som en demokratisering av viktiga frågor som berör den enskilde medborgaren på det lokala planet. Oavsett tolkning, så är det fråga om att statsapparaten genom programmet *Allas vårt ansvar* vill implementera nya principer och synsätt inom både den traditionella kriminalpolitiken och det vidare brottsförebyggande arbetet. Det brottsförebyggande arbetet i Sverige kan sägas ha kopplingar till den så kallade *Habitatagendan* som innehåller ett omfattande program på FN-nivå för hållbar stadsutveckling i världen. Habitatarbetet fasas i Sverige samman med Agenda 21-arbetet, och därför kan det

brottsförebyggande arbetet även ses som ett led i tillskapandet av *hållbara storstadsmiljöer* och hållbara samhällen i stort (Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat).⁵ Att skapa ett tryggt Göteborg är också en viktig målsättning för Göteborg & Co och BRG.⁶

Även i storstadspropositionen (reg. prop. 1997/98:165) ges vissa riktlinjer för arbetet i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Tryggheten ska stärkas i storstäderna genom förstärkning av polisresurser samt medel via den så kallade *"orstadssatsningen"*, där flertalet projekt syftar till att stärka medborgarnas trygghet.⁷ Detta arbete är också kopplat till de lokala utvecklingsavtal som regeringen har tecknat med olika storstadskommuner.⁸

Intentionerna i *Allas vårt ansvar* har också kopplingar till det nationella folkhälsoarbetet, där till exempel de Nationella målen för folkhälsan på ett tydligare sätt skulle kunna integreras med det brottsförebyggande programmet (jfr. SOU 2000: 91, reg. skr. 2002/03:35). De nationella målen för folkhälsan omfattar i stora delar samma sociala och situationella målsättningar som diskuteras i *Allas vårt ansvar*, varför ett fortsatt närmande mellan folkhälsoarbetet och det kriminalpolitiska skulle gynna de brottsförebyggande ambitionerna i sin helhet.

Initierande och stödande av kommunala brottsförebyggande råd

Allas vårt ansvar diskuterar att det brottsförebyggande arbetet måste ske parallellt på tre nivåer. Den *första* nivån omfattar samhällsnivån i stort, som bland annat omfattar politikens beslut på alla nivåer och samverkan med näringslivet. Även politikområden som stadsplanering och bostadspolitik måste här in i det brottsförebyggande arbetet (s. 23f).

På den *andra* nivån gäller det att effektivisera lagstiftningen samt en ökad samverkan mellan olika myndigheter. Den *tredje* nivån som anges för det brottsförebyg-

gande arbetet, är det lokala arbetet. Här införs begreppet ”det medborgerliga initiativet” (s. 55ff). Kommunerna rekommenderas att upprätta *lokala brottsförebyggande råd*, utifrån vilka man lokalt kan mobilisera medborgare, företagare och organisationer att samverka med kommunala verksamheter. Det kommunala brottsförebyggande rådet ska ”utgöra en naturlig hemvist och kontaktpunkt” (s. 57) för alla som vill göra en insats. Rådet ska samordna lokala initiativ och förmedla kunskap.

Justitiedepartementet anger fyra punkter som ett kommunalt brottsförebyggande råd bör genomföra:

- Anta ett brottsförebyggande program med såväl långsiktiga som kortsiktiga mål och åtgärder.
- Upprätta konkreta handlingsplaner i syfte att minska nyrekryteringen till kriminella livsstilar, att minska tillfällesbrottsligheten och minska brottsligheten hos återfallsbrottslingarna.
- Ansvara för samordningen av olika åtgärder och snabbt förmedla information om behovet av insatser mellan olika förvaltningar och organ. Följa upp och utvärdera de åtgärder som vidtas i det brottsförebyggande arbetet. (s. 59)

Allas vårt ansvar diskuterar två typer av omständigheter till att brott uppkommer, och hur dessa orsaker kan förebyggas (brottssprevention). Dessa omständigheter kan kort sammanfattas med:

- sociala förhållanden, vanligen under uppväxten, samt
- tillfällen, eller lägen, som gör att beslut att begå en brottslig handling fattas.

Givet dessa huvudorsaker till brottsligheten, så kan denna förebyggas utifrån dessa två olika utgångspunkter. Den *sociala preventionen* syftar till att stärka individens självkontroll och de sociala banden till samhället. Man

betonar särskilt insatser mot barn och ungdomar (s. 60-67). Huvudfunktionen med *situationell prevention* är att a) försvåra genomförandet av brottsliga gärningar, b) öka risken för upptäckt av brott, c) att reducera lönsamheten av brott, samt d) försvåra bortförklaringar (s. 61). Dessa två begrepp, social och situationell prevention, har genom *Allas vårt ansvar* kommit att bli nyckelbegrepp i det brottsförebyggande arbetet. Dessa begrepp diskuteras närmare i kapitel två.

De tänkta *målgrupperna* för det nationella brottsförebyggande programmet kan sägas vara såväl den bredare allmänheten, som specifika presumtiva kriminella riskgrupper. Man kan säga att den uppgift som *Allas vårt ansvar* tilldelar kommuner och övriga aktörer, är dels att öka den upplevda tryggheten i samhället, dels att minska brottsligheten (Wikström och Torstensson 1997, 1996).⁹ Den brottsförebyggande politiken kommer här att inkludera även allmänheten, vilka ska involveras i brottsförebyggande åtgärder och dessa ska delges kunskap om olika typer av brotts samband. Flera olika myndigheter och beslutsfattare ska integrera brottsrelaterade perspektiv under ”sina” frågor, och detta gäller såväl på riksnivå som på regional eller lokal nivå. Till målgrupperna räknas även skolelever och unga människor i utsatta sociala positioner eller i utsatta geografiska områden. Föräldrar och skola blir därmed viktiga aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Även brottsoffren har fått en allt viktigare plats i dagens brottsförebyggande arbete, bland annat för att unga brottsoffer är förhållandevis benägna att själva begå framtida brott (reg. skr 2000/01:62, s. 50, se även Lindgren, Pettersson och Hägglund 2002).

Styrning från den nationella nivån

Allas vårt ansvar anger att det brottsförebyggande programmet allmänt ska genomföras genom arbete i regering, riksdag och statliga myndigheter. Ett särskilt ansvar

tillskrevs dels det nationella Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och dels en särskild kommitté. År 1996 tillsattes även *Kommittén för brottsförebyggande arbete* (KBA) med uppgift att stödja det lokala brottsförebyggande arbetet. Uppdraget var att ”inspirera, stödja och följa det brottsförebyggande arbetet, främst på lokal nivå” (reg. dir.1996:48). Ledamöterna representerade BRÅ, Rikspolisstyrelsen och Svenska Kommunförbundet. Målet var att få igång lokala brottsförebyggande råd i de flesta kommuner. Detta skedde genom utbildning, statsbidrag och nationella rådslag. Ett sådant rådslag ägde även rum i Göteborg genom en satellitkonferens den 9 december 1998.¹⁰ Implementeringen genom KBA kan sägas vara utvärderad i två statliga betänkanden, *Steget före* (SOU 1998:90) och slutrapporten *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner* (SOU 1999:61). Några av kommitténs centrala slutsatser vad gäller förutsättningarna i kommunerna var följande:

En förutsättning för att det brottsförebyggande arbetet skall utvecklas på ett bra sätt är att det tydligt prioriteras av kommunerna. Kommunerna bör sträva efter att samordna det brottsförebyggande arbetet med det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Kommunerna bör i större utsträckning än idag engagera skolans personal i det brottsförebyggande arbetet. Det är också angeläget att kommunerna utvecklar nya metoder för arbetet med unga lagöverträdare. Kommunerna bör i större utsträckning beakta de brottsförebyggande aspekterna i stads- och byggelseplaneringen. (SOU 1999:61, s. 43)

Ovan nämnda fem kriterier kan sägas vara några viktiga utgångspunkter för landets kommunala brottsförebyggande arbete. KBA:s uppgifter övertogs 1999 av det Brottsförebyggande rådet (BRÅ), varvid KBAs uppgifter ansågs slutförda. Den brottsförebyggande verksamheten inom BRÅ var, då liksom nu, mycket varierande. De första brottsförebyggande råden bildades redan 1985 och i skrivande stund år 2003 är antalet lokala brottsförebyggande råd uppe i 220, vilket innebär att 76 procent av landets kommuner nu har ett brottsförebyggande råd,

eller motsvarande.¹¹ Justitiedepartementet har under 2002 även tagit initiativ till ett brottsförebyggande samarbete med näringslivet.

Startbidragen till nya kommunala brottsförebyggande råden har successivt reducerats. Centrala myndigheten delar dock fortfarande ut vissa projektmedel till lokala insatser och till begränsade studier. Dess primära insats, utöver att analysera brottsstatistik och utveckla kriminalpolitiken, är att sprida forskningsresultat och exempel på lyckade projekt via hemsidan, tidningen *Apropå*, nyhetsbrevet *Loopen* samt vid seminarier och konferenser. Viktigast i detta sammanhang är den serie idéskrifter som givits ut riktade till lokalt brottsförebyggande arbete. Nu har elva små handböcker utgivits.¹² Dessa skrifter har spritts i stora upplagor till landets lokala brottsförebyggande råd. Det nationella brottsförebyggande programmet har främst formulerats genom skriften *Allas vårt ansvar*, men kan också sägas ha getts ytterligare förstärkning genom skrivelsen *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet* (reg. skr. 2000/01:62) och av *Lägesrapport om den ekonomiska brottsligheten* (reg. skr. 2001/02:40). Tillsammans med *Allas vårt ansvar*, utgör dessa skrivelser utgångspunkten för föreliggande utvärdering i Göteborg.

”Det stora flertalet brott som drabbar enskilda människor begås i deras lokala miljö. Det är där som orsakerna till brottsligheten finns och det är där som gärningsmännen bor eller vistas.” (s. 55)

Detta är ett huvudargument i *Allas vårt ansvar* för att införa ett nytt perspektiv i brottsförebyggandet. Det är förföriskt i den meningen att alla kan nicka instämmande till påståendet. Den politiska och ekonomiska situationen på 1990- och 2000-talet innebär att detta statliga initiativ tagits emot positivt på nästan alla håll. Här finns knappast någon skillnad på den politiska skalan från höger till vänster, det kan möjligen vara fråga om små gradskillnader.

I den nya situationen, där inte bara repressiva och kriminalvårdande myndigheter har ansvaret för att före-

bygga brottsligheten i samhället, kan man fråga sig hur implementeringen av programmet har gått till i Göteborg. Vilka effekterna är för tryggheten i allmänhet eller brottsligheten i synnerhet, är ännu alltför tidigt att uttala, men denna utvärdering kommer ändå att kunna visa på resultat i former av genomförda insatser, aktiviteter, konferenser, nätverk och opinionsbildning i dessa avseenden.

Effekterna kan även handla om förändrade arbetsformer i kommunen och i endast en mycket begränsad form kommer utvecklingen i brottsstatistiken att nämnas. Utvärderingen kommer inte heller att ifrågasätta de nationella definitionerna av vad som kallas för brottsförebyggande insatser, dels för att andra forskare redan har gjort det och dels för att det inte ingår i utvärderingens uppdrag. Istället fokuseras utvärderingen vid statsmaktens och kommunens målsättningar, innehållet i verksamheten och arbetsmetoderna. Som en röd tråd kommer också de sociala och situationella preventionsinsatserna att löpa genom rapporten.

Namnet på det kommunala brottsförebyggande rådet i Göteborg innehöll ursprungligen orden ”trygg och säker” men de ändrades senare till ”trygg och mänsklig”. En sådan symbolfråga kan få en stor betydelse när det brottsförebyggande arbetet medvetandegörs och tar plats ”bland vanligt folk”. Utvärderingen kommer att koncentreras till verksamhetsinnehållet i *Tryggare och Mänskligare Göteborg* och till det brottsförebyggande arbetet i några av Göteborgs stadsdelar.

Sammanfattning

Kort sammanfattat, kan man säga att den ökade komplexiteten i samhället gör att fler aktörer enligt statsmakten måste göras aktiva i det brottsförebyggande arbetet. Den ökade komplexiteten innebär bland annat att antalet frågor som ska lösas har ökat, samtidigt som globaliseringen utsätter landet och dess medborgare för ett ökat brottstryck. Statsmakten har genom programmet *Allas*

vårt ansvar angivit riktlinjerna för ett nytt sätt att arbeta för att förebygga brottslighet och för att främja allmänhetens trygghet. Under den kommande framställningen analyseras hur dessa riktlinjer har kommit att omsättas i arbetet för ett Tryggare och Mänskligare Göteborg.

Noter

¹ Bakom programmet ligger den s.k. Trygghetsutredningen med sina betänkanden SOU 1994:122 och 1995:146. Detta framgår dock inte i *Allas vårt ansvar*. Programmet finns även publicerat på engelska, BRÅ-rapport 1997:1.

² Visst har *samverkan* mellan myndigheter förekommit även tidigare, men det har inte varit ett så uttalat mål på policynivå. Därmed inte sagt att samverkanssträvandena mellan myndigheter på den policybeslutande nivån inte skulle kunna tydliggöras ytterligare – och minska det som i vardagliga ordalag omtalas som ”revirpinker” eller ”raka stuprör”.

³ Inte minst globaliseringen medför att juridiska och polisiära system måste hitta sätt att fungera över nationalstatens gränsdragningar, eftersom de kriminella aktiviteterna antar allt mer transnationella aktivitetsmönster.

⁴ I viss grad kändes denna politik igen ifrån 1970-talet.

⁵ Se till exempel *Från vision till handling – Sveriges nationalrapport till världstoppmötet om Agenda 21 och hållbar utveckling i Johannesburg 2002*, kapitel 4 (Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat). Vidare information finns också på www.agenda21forum.org.

⁶ Göteborg & Co arbetar för att göra Göteborg till en attraktiv mötesplats (<http://www.gbgco.se/>). BRG är förkortning för Business Region Göteborg (<http://brg.iweb.nu/>).

⁷ Storstadssatsningen leds av den departementsöverskridande storstadsdelegationen, se vidare <http://www.storstad.gov.se/index.htm>. Storstadsfrågorna berör i Göteborg stadsdelarna Norra Biskopsgården, Bergsjön, Hjällbo och Gårdsten.

⁸ <http://www.storstad.gov.se/framtid/lokalautecklingsavtal.asp>

⁹ Detta arbete har funktionen som ett förarbete till *Allas vårt ansvar*.

14 Brottsförebyggande och trygghetsarbete i Göteborg

¹⁰ Konferensen dokumenterades av KBA m. fl. genom videofilmen ”*steget före – förbindra brott – allas vårt ansvar*” KBA i samarbete med polismyndigheter i länen, länsstyrelser och kommunförbund).

¹¹ Uppgiften om de första brottsförebyggande råden har hämtats från SOU 1998:90, s. 15 och uppgifterna om antalet kommunala brottsförebyggande råd har hämtats från BRÅs hemsida, www.bra.se. Det är intressant att notera att det som i mitten på 1990-talet räknades i kommunerna var hur många kommuner som hade ett Agenda 21-arbete, medan det nu några år in på 2000-talet är antal kommuner med brottsförebyggande råd som står i fokus.

¹² Se bland andra BRÅ 1999:5, *Bygga upp brottsförebyggande arbete*, BRÅ 2000:1, *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*, BRÅ 2000:22, *Grannsamverkan*, BRÅ 2001:9, *Brottsförebyggande arbete i skolan*.

2. Utvärdering och kriterier

Vilka kriterier ska man utvärdera mot?

Det finns många olika utvärderingsmodeller och varje utvärdering måste hitta sin anpassning till dessa modeller (Jerkerdal 2001). En modell är att mäta intressenternas alternativt ”brukarnas” attityder till ett program. Enkätundersökningar riktade till föräldrar med barn på dagis är ett sådant exempel. En andra modell är en ekonomisk kostnads- och intäktsanalys, där man analyserar vilka kostnader man haft och den inkommande vinsten sedd i relation till insatsen. Ett tredje sätt är en målrelaterad utvärdering, som till exempel kan gå ut på att korta köerna i sjukvården. Utvärderingen kan här klart tala om huruvida målet har uppnåtts eller ej, och vilka de gjorda insatserna var. Processinriktad utvärdering handlar om att följa ett programs genomförande på processtadiet, vilka deltog, vad gjorde de och vad blev utfallet? Ibland finns inga mål, lagstiftaren eller beslutsfattaren har inte föresatt något mål, men har ändå anslagit resurser till ett givet program. Trots allt kan en mängd resultat uppstå, trots att dom initialt inte var förväntade. En utvärdering som följer en sådan process kallas mållös (Jerkerdal 2001, Vedung 1991).

Den utvärdering som görs i denna rapport är av nödvändighet en blandning. En *målrelaterad* utvärdering kommer att göras i kapitel tre, och får beteckna en övergripande utvärdering av Tryggare och Mänskligare Göteborg. Där utgår utvärderaren från de riktlinjer som getts från statmakten respektive från Göteborgs kommun centralt.¹ Utvärderingen görs i relation till dessa uppsatta mål. I kapitel tre undersöks även organisationen och verksamhetsinnehållet hos Tryggare och Mänskligare Göteborg, och därmed blir utvärderingen även *processinriktad*.

Materialet till den målrelaterade utvärderingen i kapitel tre baseras på analys av nationella policydokument av SOU och Ds-karaktär, måldokumentet för Tryggare och Mänskligare Göteborg², samt protokoll i Göteborgs kommunstyrelse, arbetsgruppen för inrättandet av ett brottsförebyggande råd, rådets sammanträdesprotokoll och kansliets mötesanteckningar. Utvärderaren har även följt och deltagit i olika verksamheter anordnade av kansliet, både av privat intresse såväl som i syfte att genom deltagande observation studera de arbetsmetoder, processer och företeelser som kansliverksamheten

ger upphov till. Alla personer som ingår i rådet såväl som i kansligruppen har intervjuats, men detta material är inget huvudmaterial för denna rapport (Kvale 1997, Trost 1997).³ Intervjumaterialet har använts till att ge en bild av hur varje aktör ser på sig själv i förhållande till sin grupp, och hur aktören ser på de brottsförebyggande frågorna i sin helhet i Göteborg.⁴ I huvudsak noteras frågor där kanslimedlemmar respektive rådsmedlemmar är överens, och där det finns oenigheter. Intervjuerna är ofta ett mycket bra medel för att spåra ytterligare dokument, arbetsmaterial eller ”lokala” utvärderingar som kan vara relevanta. Intervjuer har även genomförts i olika stadsdelar med personer som är involverade i det brottsförebyggande arbetet, både på den kommunala sidan och från polisen. Även här har relevanta dokument och protokoll insamlats för analys.

Tyvärr har det inte funnits tid att genomföra den enkätundersökning som initialt planerades till olika intressenter som fanns i Tryggare och Mänskligare Göteborgs nätverk. Det har varit tidskrävande nog kartlägga vilka dessa nätverk är, vilket redovisas i tabell 3.3 samt i Bilaga 3. Tanken var att skicka ut en enkät som också utvärderade vad dessa tyckte om Tryggare och Mänskligare Göteborg, tills utvärderaren insåg att detta inte maktades med inom uppdraget. En sådan studie skulle dock ytterligare kunnat bidra med hur de etablerade nätverken ser på värdet av Tryggare och Mänskligare Göteborgs verksamhet. Någon enkät till allmänheten bedömdes inte vara aktuell, eftersom troligen en alltför begränsad del av allmänheten faktiskt känner till vad det brottsförebyggande arbetet i Göteborg består i.

Utvärderaren har inte sett sin roll som ”vetenskapsmannens”, utan som en utomstående samarbetspartner. Utvärderaren har heller inte fungerat som en aktiv aktionsforskare som deltar i processerna. Däremot har nycklar till kansliets huvudkontor inneburit att utvärderaren kunnat komma och gå där eller på konferenser och andra arrangemang som en deltagare bland andra.

Genom intervjuerna etablerades personliga kontakter till alla centrala aktörer, som därefter har kunnat kontaktas för att få in kompletterande uppgifter. Utvärderaren har hela tiden i dessa relationer betecknats som ”utvärderaren” med universitetet som bas.

Utvärdering genom intressenter

För att en utvärdering ska komma till användning är det av central betydelse att den vänder sig till de berörda intressenterna. Med intressenter menas här de berörda grupper, användare och verksamhetsansvariga yrkesmänniskor som på olika sätt ingår i, eller står i relation till, Tryggare och Mänskligare Göteborg. De intressenter som närmast finns är de ansvariga för brottsförebyggande frågor inom kommunen och ute i stadsdelarna. I åtanke finns även polisen, fastighetsägarna, kriminalvården och övriga grupper som representeras genom rådet. Intressenterna är också i ett större perspektiv den allmänhet som emellanåt upplever högre eller lägre grad av trygghet, som ibland blir brottsoffer, eller som upplever sociala svårigheter av olika slag. Det har här inte funnits någon möjlighet att vända utvärderingen till dessa bredare målgrupper därför att denna allmänhet är svår att definiera.⁵

Definition av brottsförebyggande arbete

Det brottsförebyggande arbetet har här inte definierats på annat sätt än utifrån de utgångspunkter som anges i direktiv och policydokument från den nationella eller den kommunala nivån. Det är visserligen problematiskt med tanke på att vad som betraktas som ”brottsligt” delvis befinner sig i ett gränsland med normförskjutningar över tid.⁶

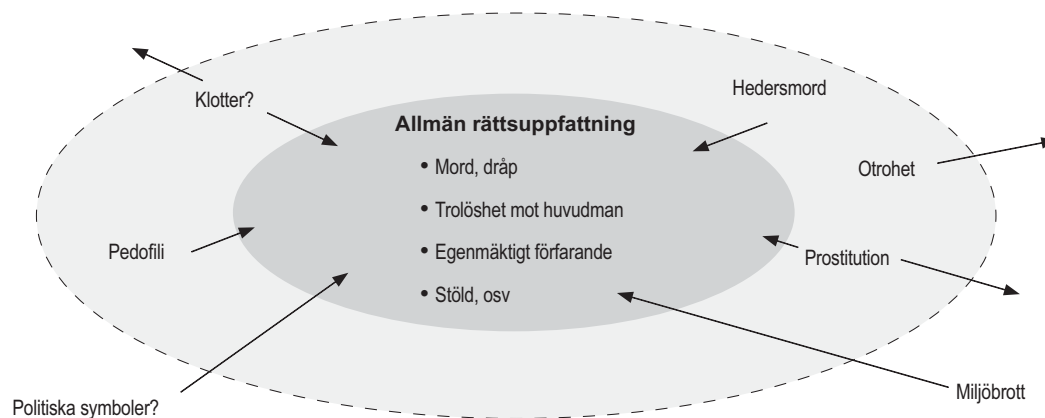
Utvärderaren är medveten om att vad som betraktas som ett brott inte alltid är beständigt över tid. Trots detta, är utgångspunkten här att det finns en kärna som

är relativt beständig, mord har i nästan alla kulturer över all tidsrymd uppfattats som ett allvarligt brott. Samtidigt finns det utanför denna kärna ett gränsland, där vissa frågor successivt uppfattas som allt mer kriminella, medan andra frågor uppfattas som allt mindre kriminella. Äktenskaplig otrohet har många gånger betraktats som lagligt för män, men inte för kvinnor. Prostitution är i vissa länder förbjudet för kvinnor, medan andra länder tillåter det. Pedofili var inte ett ämne som diskuterades i den allmänna debatten särskilt mycket för hundra år sedan, men betraktas numera som kriminellt. Att smutsa ner vatten eller luft har länge ansetts vara icke-kriminellt, tills vi i vårt land har fått allt tydligare lagstiftning på området. Detsamma gällde politiska symboler, tills

riksdagen för några år sedan gjorde inskränkningar i yttrandefriheten när politiska symboler kunde tolkas som hets mot folkgrupp (prop. 2001/02:59). Samhällets norm som kringgärdar det kriminella, det brottsliga, från det accepterade beteendet förändras ständigt, vilket också ger uttryck för ett samhälle som anpassar sig till nya tider.⁷

Frågorna kring varför olika frågor betraktas som kriminella eller ej diskuteras inom ämnet *rättssociologi*. Ytterst är det en politisk fråga för samhällets beslutsfattare att definiera vilka beteenden som är kriminella och inte. Förutom detta kriminaliserande av vissa aktiviteter ägnas den *brotsförebyggande* verksamheten ett stort intresse. Det kan dock konstateras att vad som betraktas

Figur 2.1 Vad kan betraktas som brottsligt?

som brottsförebyggande varierar från tid till tid, under 1900-talet har vi beskådat brottsförebyggande aktiviteter som har bestått i såväl steriliseringar, omfattande inläsningar och institutionell vård, till ungdomsgårdar, föräldrastöd och stöd till utsatta grupper i skolan (jfr. Sahlin 2000, Hydén 1997, Foucault 1974, 1972). Forskningen har ännu inte levererat tydliga svar på vad som är väl fungerande brottsförebyggande åtgärder. Antalet studier är förvisso många men disparata och tydliga slutsatser saknas tills vidare. Forskningen och forskningsfinansiärerna bör rannsaka sig själv i detta avseende, men tills vidare är forskare såväl som beslutsfattare hänvisade till de underlag som finns tillgängliga.

Det är bland annat därför utvärderaren i denna rapport menar att det är angeläget att statistikbevakningen och uppföljning stärks för alla brottsförebyggande insatser. Det blir även en politisk fråga att välja vilka brottstyper man vill koncentrera de förebyggande insatserna till. Är brott i städerna viktigare än brott på landsbygden? Är brott i lägre socialgrupper viktigare än brott i de övre samhällslagen? Är upprepning i brott viktigare att förebygga än brott mot den breda allmänheten? Sådana prioriteringar kan endast politikerna göra, medan vi forskare kan rekommendera insatser utifrån de av politikerna angivna målen.

En fungerande symbios eller samverkan mellan universitetet, kommunen och statliga myndigheter i dessa frågor gynnar alla parter. Genom ökad systematik och samordning kan forskningen få ett bättre dataunderlag att analysera, beslutsfattarna får ett bättre beslutsunderlag, och praktikerna kan dela information med varandra på ett snabbare och mer koordinerat sätt.⁸ Den kommunala brottsförebyggande verksamheten skulle på sikt kunna stärka sin roll som *kunskapsförmedlare* visavi de kommuninterna verksamheterna och som *kunskapsstrategier* i förhållande till beslutsfattare och forskare. Med kunskapsförmedling avses spridandet av goda exempel, analyser på lyckade och misslyckade insatser samt dis-

kussion med verksamheter kring olika forskningsresultat från universitetsvärlden. Med *kunskapsstrategi* avses tydligare målsättningar kring vad som ska uppnås, vilka medel som kan övervägas och vilka brottstyper som prioriteras och varför. Likaså behöver kunskapen om de brottsgenererande sambanden fortsatt stärkas.⁹ Genom att stärka kunskapskommunikationen internt och externt får definitionen av det brottsförebyggande arbetet en förnyad innebörd.

Vems syften tjänar utvärderingen?

En utvärdering, vars resultat inte används, är en misslyckad utvärdering. Utvärderingen kan göras för syns skull, för att visa att något faktiskt har hänt. Trots detta, kan utvärderingens innehåll läggas till handlingarna och aldrig komma till användning. Detta blir förhoppningsvis inte fallet med föreliggande rapport, och de åtgärder som har vidtagits för att främja rapportens genomslag är att utvärderingsrapporterna även åtföljs av en film.⁹ Denna film kan fungera som utbildande, men också tjäna som en viktig startpunkt i debatten kring vad man menar med brottsförebyggande arbete i Göteborg och om man fyller verksamheten med ”rätt” innehåll. Filmen och rapporterna ska kunna spridas till såväl beslutsfattare som förvaltningar inom kommunen, polisen, kriminalvården, universitetet och olika verksamheter som berörs av det brottsförebyggande arbetet. I den meningen tjänar utvärderingen såväl politikernas som övriga intressenters syften.

Det är även viktigt att den diskussion som utvärderingen önskar bidra till blir en tvåvägskommunikation, det vill säga att olika förvaltningar och berörda verksamheter får en möjlighet att komma till tals och framföra sina synpunkter på utvärderingen och verksamheten i stort. Detta är en viktig del i utvärderingsprocessens lärande, där både utvärderare, brottsförebyggare och föremålen för det brottsförebyggande arbetet (de kriminella, de ”potentiellt kriminella” samt allmänheten) måste ges en

möjlighet att diskutera och kritisera utvärderingsresultaten. Detta ger utvärderingen i sig legitimitet, och utvärderingen som process stannar inte bara vid en pappersprodukt, utan förutsätter ett bredare engagemang och kritisk diskussion.

Kriterier för utvärderingen

Utvärderingen i kapitel två utgörs av en måluppfyllelseanalys, där uppsatta mål nationellt och kommunalt i Göteborg utgör kriterier. I vilka avseenden har de uppsatta målen förverkligats? I vilka avseenden finns det brister? Därutöver har utvärderaren för den *processinriktade* utvärderingen tagit fasta på följande:

- kartläggning av *organisation* av Tryggare och Mänskligare Göteborg och av några stadsdelars brottsförebyggande arbete.
- kartläggning av de *nätverk* som Tryggare och Mänskligare Göteborg har etablerat, samt även en översikt av nätverken i undersökta stadsdelar.
- kartläggning av de *målgrupper* som verksamheten inom Tryggare och Mänskligare Göteborg riktar sig till, samt de målgrupper man riktar sig till i de undersökta stadsdelarna.
- kartläggning av vilka slags ekonomiska *medel* som stått till Tryggare och Mänskligare Göteborgs förfogande, samt till förfogande för det brottsförebyggande arbetet i de undersökta stadsdelarna.

Dessa fyra komponenter är klassiska delar att undersöka i organisationsprocesser. Utifrån teorier om såväl offentlig förvaltning som företagsekonomi och organisationstyrning är dessa faktorer centrala för att förstå vad som görs, varför och hur detta relaterar till uppsatta mål

(se till exempel Hansson och Magnusson 2001, Svensson, Jakobsson och Åberg 2001, Bengtsson, Lind och Samuelsson 2000, Svensson 1993, Gortner, Mahler och Brown 1989, Philgren och Svensson 1989).

Några *effekter* är det inte möjligt att diskutera inom ramen för denna utvärdering, dels för att ett sådant grundmaterial i dagsläget saknas och dels för att Tryggare och Mänskligare Göteborg har befunnits i en uppbyggnadsfas. Att tala om effekter i ett skede där mätmetoder är rudimentärt utvecklade och där insatserna (medlen) befinner sig under utprövande, vore naivt. Här belyses istället de mer initiala delarna i en process (som det brottsförebyggande arbetet ju är) och försöker där att identifiera de relationer som finns mellan olika intressenter (och de som inte finns), verksamhetens innehåll samt de medel man verkar genom. Utvärderingen av dessa relationer och medel kan sedan betraktas ur såväl ett situationellt som ett socialt perspektiv.

Perspektiv på hur brott och otrygghet uppstår

Det brottsförebyggande arbetet i Sverige såväl som i Göteborg utgår i hög grad ifrån två olika perspektiv. Dessa är *social prevention* och *situationell prevention*, och dessa diskuteras också relativt utförligt i *Allas vårt ansvar*. Det tredje perspektivet som också finns med i bakgrunden, är *den repressiva preventionen*, och denna åligger vanligen inte de kommunala aktörerna. Alla tre perspektiven diskuteras dock samlad i det följande.

REPRESSIV PREVENTION eller hot om straffpåföljd kan sägas vara den klassiska synen på hur brott skall förebyggas. I varje samhälle finns det regelsystem, detta är nödvändigt för att ett samhälle skall hålla samman. Detta normsystem kan likställas vid ett primitivt ”socialt kontrakt”, eller vad som i senare samhällsformer har kommit att kallas för ”staten” (Sahlins 1978:169). Friåkare

kan man kalla de individer som försöker att fuska eller bryta mot samhällsnormerna eller reglerna, och dessa individer begår därmed norm- eller regelbrott.

Våra lagar och förordningar kodifierar den allmänna rättsuppfattningen i samhället, det vill säga vad vi i en demokrati har valt att definiera som *kriminellt*. Den traditionella uppfattningen är att hot om straff är tillräckligt för att avhålla de flesta medborgare från att begå brott. Under medeltiden var tanken på vedergällning den vägledande bestraffningsnormen, för att successivt förändras till att få en rent *avhållande funktion*. Den moderna *sociologiska skolan* indelar istället lagöverträdarna i tre olika grupper (Ekbohm m fl 2002:26f):

- de som inte behöver behandling (tillfällighetsbrottslingar)
- de som kan påverkas av behandling (brottslingar med kriminella tendenser)
- de som är kroniskt oförbätterliga (opåverkbara med behandling)

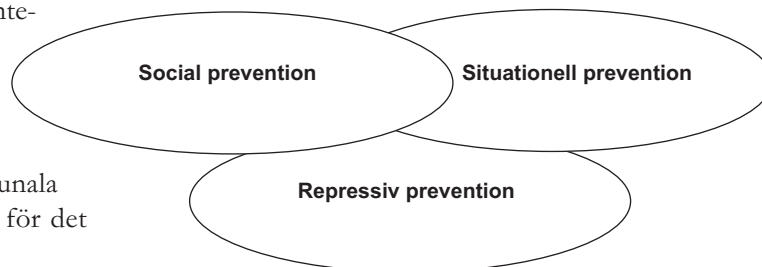
Dessa tre grupper benämndes tidigare inom sociologin som *primära*, *sekundära* och *tertiära* målgrupper, där de *primära* utgörs av den största gruppen (potentiella brottslingar) och de *tertiära* är den minsta gruppen (kroniskt kriminella). Den *sekundära* målgruppen befinner sig däremellan (riskgrupper som är påverkningsbara) (jfr. Sahlin 2000:114). Den repressiva preventionen representeras av de polisiära, dömande och kriminalvårdande myndigheterna, och ligger därför utanför den kommunala kompetensens område. Inte desto mindre är det viktigt att fungerande kommunikationskanaler mellan statliga och kommunala myndigheter bibehålls och stärks inom ramen för det brottsförebyggande arbetet.

En viktig fråga ställs i en undersökning av den amerikanske psykologen Tom R. Tyler. Han undrar om det

är så att människor avhåller sig från att begå kriminella handlingar på grund av straffets storlek, eller om det är den moraliska hållningen om vad som är rätt och fel som egentligen avhåller medborgarna från att begå vissa slags handlingar. Tylers forskningsresultat pekar på att det är den senare förklaringen som är viktigast (Tyler 1990). Detta innebär då att straffsanktionen i sig inte har en avskräckande effekt, utan att det finns en moralisk hållning hos de flesta medborgare som avhåller dem från att begå dessa handlingar.

MED SOCIAL PREVENTION avses i huvudsak att förebygga rekryteringen av kriminella livsstilar, eller åtminstone att minska de sociala faktorer som betingar kriminellt beteende. Brott begås inom alla samhällsklasser och alla bostadsområden, men brottsligheten har olika karaktär. Av gruppen ständigt återfallande brottslingar, har forskning visat att de nästan uteslutande är män, och att de uppgår till cirka en halv procent av den manliga befolkningen. Denna marginella grupp svarar samtidigt för majoriteten av alla bostadsinbrott, biltillgrepp och liknande allvarliga stölder som begås i landet. De svarar även för stora delar av butiksrånen, den öppna narkotikabrottsligheten och grövre våldsbrottslighet (Ds 1996: 59). Den kriminalitet som återfinns i mer väletablerade

Figur 2.2 Tre perspektiv på brottsprevention

samhällsskikt är till exempel ekonomisk brottslighet. Det sociala perspektivet på brottsförebyggandet kan likställas med kriminologerna Hirschi och Gottfredsons kontrollteori (*A General Theory of Crime*: Gottfredson och Hirschi 1990). Enligt denna teori har individens självkontroll och sociala band till det omgivande samhället (t ex skolan, arbetet) en avgörande betydelse för om en person ska hamna i ett kriminellt livsmönster eller ej. En svag självkontroll innebär också en större risk för att hamna utanför samhället (jfr. reg. prop. 2000/01:62, s. 7f). Enligt detta perspektiv spelar familjen och föräldrarna en central roll. Dessa är troligen samhällets bästa brottsförebyggande resurs, då dessa har det största inflytandet över barnens sociala utveckling. Särskilda insatser bör därför riktas till barn som tidigt uppvisar problembeteenden eller som har föräldrar som har särskilt svårt att klara av sin fostrande roll (Ds 1996:59, s. 21f, Wikström och Torstensson 1996, 1997).

SITUATIONELL PREVENTION handlar om att förebygga brottstillfällena. Detta perspektiv tar sin utgångspunkt i själva brottsituationen – den stund då brottet övervägs och begås. Genom att öka risken för att bli upptäckt eller att försvåra tillgreppen i sig, antas brott enligt detta synsätt vara möjliga att förebygga. I fokus står själva beslutet att begå ett tillgrepp, och flera olika vetenskapliga teorier ligger till grund för detta synsätt. En relevant teori är den så kallade *rutinaktivitetsteorin* som kräver att det finns a) en motiverad gärningsman, b) ett lämpligt offer/eller brottsobjekt, samt c) frånvaro av kapabla väktare (Cohen och Felson 1979). *Tillfällighetsteorier* kan man kalla både den nyss nämnda teorin, och olika teorier kring rationella val (eng. rational choice) och forskarna Clarke, Newman och Shoham har diskuterat möjligheterna att sammansmälta dessa till en *gemensam teori om situationell brottsprevention* (Newman, Clarke & Shoham 1997, Ringman 1997). Tillsammans är dessa teorier ense om att antalet lämpliga brottstillfällen är

avgörande för hur hög kriminaliteten i samhället är.

De ovan presenterade perspektiven på brottsbekämpningen skall i denna skrift ses som komplementärer till varandra. De olika perspektiven opererar på olika *nivåer*. Social prevention utgår från *den enskilda personen*, den nuvarande eller blivande kriminellt motiverade. Situationell prevention utgår ifrån förekomsten av brottstillfällena, vilket vanligen innebär *utformningen av den fysiska miljön*. Om ljus saknas i parkeringshus, eller ”ögon saknas” på en bakgård, så underlättar dessa förhållanden att tillgrepp av olika slag skall inträffa. Den repressiva preventionen riktar sig både till *de mer permanenta brottslingarna*, de som befinner sig i ett kriminellt karriärmönster, och de som befinner sig i riskzonen för att hamna i djupare kriminalitet. Forskarna Welsh, Farrington och Sherman redovisar även cost-benefitkalkyler för olika typer av brottsförebyggande insatser (Welsh, Farrington, Sherman 2001).

Funktionen med en teori eller ett perspektiv, är att det skall klargöra vad som påverkar vad i verkligheten. Vad vi vill veta här är förstas vad som påverkar brottsligheten. Ovan redovisades tre olika perspektiv, som var för sig ger olika svar på frågan om vad som orsakar eller förebygger kriminalitet. Ett problem i tidigare forskning är att forskarna ofta har koncentrerat sig på ett av dessa perspektiv i taget – men sällan på alla tre samtidigt.¹¹ Kanske är det till och med så att myndigheterna ligger före forskarna i detta avseende, eftersom både *Allas vårt ansvar* och propositionen *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet* betraktar dessa tre perspektiv som komplementärer till varandra (Ds 1996:59, reg. prop. 2000/01:62). Det noterades tidigare att myndigheter har arbetat *rationellt* och *sektorsvis*, och även forskningen har länge dragits med motsvarande problem. En forskargrupp har ägnat sig uteslutande åt situationell prevention, en annan har helt ägnat sig åt social prevention och så vidare. Därför har det varit svårt att sammanfoga dessa olika perspektiv till en gemensam

helhet. I begränsad omfattning försöker denna utvärdering att ta ett integrerat perspektiv vad gäller det *sociala* respektive det *situationella* perspektivet. Det är dock inte möjligt i denna rapport att utvärdera huruvida brottsligheten har minskat av vare sig de sociala eller de situationella insatser som gjorts i Göteborg. Dessa perspektiv diskuteras i förhållande till varandra och exemplifieras med konkreta verksamheter. Kritiken av bristerna i den statistiska och kvalitativa uppföljningen innebär delvis en brist i rådande kunskap om hur dessa preventiva perspektiv samverkar.

Ännu finns det för lite forskning som dokumenterar hur dessa tre perspektiv kommunicerar med varandra, hur kompletterar det ena perspektivet det andra och det tredje? Vi vet heller inte om vissa av dessa perspektiv är mer effektiva än andra. Vissa perspektiv kanske är bättre på att minska brottsligheten, medan andra kanske endast *omfördelar* den mellan nya platser och områden. Det sistnämnda är dock en för omfattande fråga för att kunna besvaras i denna skrift. Utgångspunkten i denna rapport är dock att dessa perspektiv inte kan studeras separat från varandra, och det ställningsstagandet hämtar sitt stöd i såväl nationella principdokument som i principdokument i Göteborg.

Några principiella skillnader mellan dessa tre perspektiv kan sammanfattas. Det *repressiva* perspektivet förutsätts fungera *avskräckande* eller *avhållande*, åtminstone har man länge trott att folk vanligen inte mördar varandra för att hotet om långa fängelsestraff skulle vara avhållande. Samtidigt pekar nyare forskning på att det finns anledning att tro att det är människors allmänna moraliska hållning i dessa frågor som avhåller dem från sådana handlingar. Hur som helst, när någon har mördats, så tar det repressiva systemet vid. En tanke som finns inom kriminalvården är att förövaren då ska vårdas på ett sådant sätt att han/hon avhåller sig från framtida handlingar av samma slag. I vissa svåra fall kan inlåsning för resten av livet vara enda sättet att både avhålla en

gärningsman från att begå nya brott och att låta samhället slippa fler intrång av densamm(e/a).

Det *sociala* perspektivet utgår istället från att det är under barndomen och ungdomstiden som den kriminella karriären grundläggs. Nästan ingen, som tidigare inte har varit kriminell, kommer på sin 50-årsdag på tanken att nu ska han/hon begå en brottslig gärning. Under barndomen grundläggs individens grundtrygghet och relationer till det omgivande samhället, och i de fall en persons grundtrygghet är hotad bör samhällets sociala preventiva åtgärder kunna intervensera och erbjuda en sådan kompletterande trygghet. Barn som växer upp i exempelvis missbrukarhem kan omhändertas enligt Lagen om vård av unga (LVU) av sådana skäl. I jämförelse med all den forskning som läggs ner på det medicinska området, kan man dock säga att detta forskningsområde/kunskapsområde är eftersatt – vi har ganska grova mått att förstå hur insatser kan göras på ett för alla individer funktionellt sätt. Till social prevention hör även sådana insatser som bidrar till minskat alkohol- eller drogmissbruk (Ekbom m fl 2000:52-63). Ibland antas även arbetslöshet och psykisk ohälsa eller sjukdom leda till kriminellt beteende, och kan även ses som föremål för socialt preventiva insatser. Tidsperspektivet då det gäller social prevention är oftast mycket långt och det är för övrigt inte det enklaste att veta hur insatser inom det sociala området faktiskt ”betalar” sig. Trots allt är uppgiften inte omöjlig, det går att mäta ohälsotal, självmordsfrekvenser, fritidsvanor och ungdomars exponering för alkohol och narkotika. I det avseendet är det vanligen kostnadsfrågan som avgörs om detta görs eller ej, men även samordningen mellan olika aktörer (socialarbetare – skolpersonal – forskare) avgör om detta görs eller inte.

Den *situationella* preventionen fokuserar på den fysiska miljön. Det är både allmänheten i stort som förhoppningsvis kommer att uppleva en tryggare miljö, samtidigt som man hoppas att dessa insatser ska resultera i att färre

potentiella tillgrepp ska äga rum. Om den situationella preventionen endast leder till en geografisk *omfördelning* av var brott äger rum, så är metoden att betrakta som ett misslyckande. Om metoden däremot leder till att unga ”förstagångskriminella” faktiskt avstår från att inleda kriminella handlingar över huvud taget, eller om de ”vanliga brottslingarna” totalt sett begår färre kriminella handlingar, då är metoden att betrakta som en framgång. I dagsläget är det dock helt omöjligt att bedöma sådana effekter, bland annat därför att uppföljning med statistik och kvalitativ rapportering kring dessa insatser i dagsläget är alltför bristfällig. Det är heller inte ointressant att situationella insatser kan ha en inverkan på den upplevda tryggheten, trots att den faktiska brottsbenägenheten är oförändrad eller till och med kan ha ökat. Studier pekar till exempel på att ungdomar upplever mer rädsla i stadsrummet än vad äldre gör (Andersson 2002:233, Oscarsson 2001, Nilsson och Persson 1998).

Sammanfattning

En utvärdering bör – om den är framgångsrik – ligga till grund för diskussion, reflektion och omprövning. Därför är det viktigt att utvärderingens olika intressenter känner att de får komma till tals och att ”deras frågor” så långt möjligt blir belysta. Utvärderaren har valt att avgränsa intressenterna till två grupper. Den första gruppen utgörs av rådet och kansliets medlemmar, den andra gruppen är relevanta aktörer som berörs av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen (polis, SDN m fl). Den bredare allmänheten har inte kunnat ”höras” inom ramen för denna studie. Denna undersökning utgår från de definitioner som nationella och kommunala beslutsfattare har haft. De *kriterier* som primärt belyses i utvärderingen är verksamhetens *organisation, nätverk, målgrupper* och medel, liksom de *sociala och situationella perspektiven*. Genom denna analys kan verksamhetens övergripande för- och nackdelar belysas. Till avgränsningen hör även tänkbara effektanalyser, då ma-

terialunderlaget för en sådan analys i dagsläget saknas.

Rättsväsendet har ett grundläggande ansvar för kriminalpolitiken, men synen på det *brottsförebyggande arbetet* har förändrats i och med regeringens program *Allas vårt ansvar*. De nationella aktörerna har lagt en god förutsättning för att pröva nya arbetsmetoder i det brottsförebyggande arbetet i och med de projektmedel som tillförts och som kommunerna ansöker om. Det finns även goda förutsättningar i och med Brottsförebyggande rådets funktion som samordnare, kunskapsbank, spridande av goda exempel och länk till den beslutande makten (regering, riksdag och departement) samt till verkställarna av politiken (lokalt i kommunerna, där de flesta brott äger rum). Kunskap, kompetens, analys och utvärdering har kommit att få en ökad betydelse i det brottsförebyggande arbetet på 2000-talet. På nationell nivå har tre centrala begrepp vunnit genomslag vad gäller det brottsförebyggande arbetet:

- *repressiv prevention* (avhållande och rehabiliterande från kriminalitet)
- *social prevention* (att förebygga sociala orsaker till brott)
- *situationell prevention* (att förebygga situationer som uppmuntrar tillgrepp)

Ansvaret för den *repressiva* preventionen ligger primärt hos statliga myndigheter som polis, rättsväsende och kriminalvård. Kommunala myndigheter har störst möjlighet att arbeta med det *sociala* och det *situationella* perspektivet. Inte desto mindre, förutsätter ett effektivt brottsförebyggande arbete att ett väl fungerande samarbete finns mellan både kommunala och statliga brottsförebyggande myndigheter, i den anda som Allas vårt ansvar rekommenderar.

Noter

¹ En särskild utvärdering av dessa mål hade kunnat göras, men utvärderaren bedömde att det både låg utanför uppdragets ramar och att det heller inte står i intressenternas intresse att ifrågasätta dessa.

² Detta bifogas även i bilaga 2.

³ Dessa intervjuer har genomförts tillsammans med professor Björn Klarqvist. Alla intervjuer har upptagits på band och transkriberats, totalt 17 stycken. Intervjuerna varade minst en timme, i några fall tog intervjun uppemot två timmar i anspråk. Stort tack riktas till fil. mag. Ulrika Berg för hjälp med transkriberingsarbetet.

⁴ Intervjucitat återges i det följande med stor återhållsamhet. Utvärderaren har valt att ibland återge ståndpunkter med egen röst, för att fästa fokus vid sakargument och inte vid vilken person som har givit uttryck för detta.

⁵ Det finns också olika faror med att alltsom oftast diskutera *otrygghet*, det visar inte minst vinterns diskussion i relation till filmaren Michael Moores USA och filmen *Bowling for Columbine*. Författaren Barry Glassner har i boken *Culture of Fear* beskrivit hur olika typer av rädslor odlas i den amerikanska kulturen (Glassner 1999). Detta relaterar till temat ”ängslans stad” (fr. *la ville inquiète*) som kriminologen Hope har diskuterat (Hope 1995).

⁶ En utmärkt metadiskussion kring det brottsförebyggande begreppet genomförs i Sahlin 2000. Sahlins diskussion tar upp den brottsförebyggande politiken i historiskt perspektiv och relaterar den till det nationella brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar*. Denna dekonstruktion landar dock inte i några tydliga framåtblickade rekommendationer.

⁷ En svårighet som kan uppstå är om det kriminella territoriet expanderar för mycket. Om allt fler handlingar blir kriminaliserade så får både polisen allt mer arbete samtidigt som de kriminella grupperna blir större. Utan medföljande resurser, riskerar sådana överväganden i längden att bli urvattnade och kontraproduktiva.

⁸ Självklart ska frågor kring individers integritet nogsamt respekteras, ökad samordning av data får inte innebära minskad integritet eller att professioners tystnadsplikter inte respekteras (jfr. Sahlin 2000: 137). Problemet är inte att vi ska mäta mer än vad som redan görs,

problemet är att all denna data som samlas in sällan analyseras på ett koordinerat sätt.

⁹ En betydelsefull aspekt som Sahlin tar upp, är att drivkraften bakom ungdomars engagemang i knarkhandel och annan illegal verksamhet, kan vara avsaknad av legala möjligheter till inkomst och status. Detta gäller särskilt i underprivilegierade bostadsområden med koncentrerad fattigdom (Sahlin 2000:92). Ett sådant samband bör kunna ligga till grund för en tydligare strategi på ungdomsområdet än vad kommunen och rådet har idag.

¹⁰ Filmen gjordes av filmaren Nasrin Pakkho, och filmen kan beställas från Tryggare och Mänskligare Göteborg.

¹¹ Ett undantag är boken *Integrating Crime prevention strategies: Propensity and Opportunity* som består av olika uppsatser som behandlar ett separat preventionsområde, men som i sin helhet strävar efter att sammansmälta dessa komplementära perspektiv (Wikström, Clarke, Mc Cord 1995).

"För att hålla liv i människornas initiativ och engagemang krävs en enkel organisation av något slag. Ett lokalt brottsförebyggande råd skulle här spela en viktig roll och utgöra en naturlig hemvist och kontaktpunkt för de enskilda, företag, föreningar och organisationer som vill göra en insats". *Allas vårt ansvar*, s. 57.

3. Tryggare och Mänskligare Göteborg

VAD SOM SKALL UNDERSÖKAS i detta kapitel är hur det brottsförebyggande arbetet har organiserats i Göteborg. Från nationella ambitioner att alla kommuner ska ha sitt eget brottsförebyggande råd, till att denna ambition faktiskt omsätts i praktiken, kan steget många gånger vara mycket långt. Jag nämnde tidigare att 220 brottsförebyggande råd eller motsvarande finns i landets kommuner i maj 2003.¹ I Göteborg har det funnits ett centralt kommunalt brottsförebyggande råd sedan 2001 års början.² Den här rapporten är i första hand en utvärdering av denna verksamhets organisation och innehåll. Detta råd har i Göteborg fått namnet *Tryggare och Mänskligare Göteborg*, varvid denna beteckning kommer att användas fortsättningsvis. Vid sidan om det centrala rådet *Tryggare och Mänskligare Göteborg* finns det också olika brottsförebyggande konstellationer ute i stadsdelarna, vilka kommer att diskuteras i kapitel fyra. Flera av dessa fanns innan kommunens centrala råd bildades.

Kapitlet inleds med en bakgrundsbeskrivning om *Tryggare och Mänskligare Göteborgs* tillkomst och det lokala brottsförebyggande handlingsprogrammet. Detta följs av ett avsnitt om verksamhetens organisation och verk-

samhetsinnehåll. Kapitlet avslutas med en diskussion om hur nationella och kommunala målsättningar faktiskt har omsatts i praktiken.

Vägen till ett brottsförebyggande råd i Göteborg

I december 1998 anordnade KBA³ en satellitkonferens om lokalt brottsförebyggande arbete. Konferensen genomfördes i samverkan med polismyndigheter, kommunförbund och länsstyrelser, och drygt 2.700 personer deltog på 24 orter i landet, däribland Göteborg. Samma år togs det första initiativet i Göteborg till ett centralt råd för brottsförebyggande arbete och under 1999 erhöles 100 tkr i planeringsbidrag från BRÅ i Stockholm. Stadskansliet beredde ärendet och i april 2000 utsågs en arbetsgrupp för förslag om insatser om trygghet och säkerhet i Göteborg (dnr 728/99). Denna arbetsgrupp kom att bestå av sex personer från respektive v, s, kd, fp, mp och m. Arbetsgruppen tog fram förslag till mål, organisation och finansiering av det centrala brottsförebyggande rådet i Göteborg. Förberedelserna fortsatte

under hösten och i januari 2001 beslutade kommunstyrelsen att anta det förslag som utarbetats (dnr 698/99).⁴ Det kan noteras att redan under initieringsfasen och beredningsfasen rådde en ”god vilja” mellan berörda partier, och beslutet att senare inrätta ett centralt brottsförebyggande råd togs med en bred politisk enighet. Den politiska arbetsgruppen var direkt underställd kommunstyrelsen (KS) och frågan bereddes med högsta politiska tyngd, då ordföranden och vice ordföranden i KS också hade motsvarande funktion inom arbetsgruppen. Därmed uppstod ingen blockmässig strid vid initieringen eller under beredningsstadiet, vilket sannolikt haft stor betydelse för den fortsatta inriktningen och verksamheten.

Det lokala brottsförebyggande handlingsprogrammet i Göteborg

Det lokala handlingsprogrammet i Göteborg omfattade den kommande verksamhetens syfte, organisation, uppdrag och kansliresurser. Måldokumentet som hörde till beslut (dnr 698/99) återges i sin helhet i bilaga 2, och det är här endast möjligt att använda valda delar av detta för själva utvärderingen. Generellt kan dock några iakttagelser göras, som särskiljer Göteborgs brottsförebyggande program från det nationella programmet, eller från den praxis som blivit vanlig i många andra kommuner.

- I Göteborg har särskild vikt lagts vid nätverksbyggande och opinionsbildning.
- I Göteborg har man lagt en ovanligt stor vikt vid samverkan med de två universiteten, Chalmers och Göteborgs universitet. Det uttalades redan i måldokumentet att forskning och praktik skulle ”lära av varandra” i det brottsförebyggande arbetet.
- I Göteborg har mobiliseringen av civilsamhället, föreningslivet eller grannsamverkansgrupper varit underordnad mobiliseringen av kommuninterna nätverk och verksamheter.

I dessa avseenden kan de inledande målformuleringarna sägas ha varit förhållandevis unika. Denna modell är dock inte ett avsteg från *Allas vårt ansvar*, eftersom uppdraget däri är mycket öppet formulerat och tolkningsutrymmet relativt stort. Givet den sammanställning som gjorts av hur uppdraget mottagits i de flesta kommuner, kan man dock dra slutsatsen att Göteborg i ovan nämnda avseenden har prövat sin egen väg (jfr. Hörnqvist 2001).

Organisation av Tryggare och Mänskligare Göteborg

Det brottsförebyggande rådet i Göteborg organiserades i två skilda delar. Den ena delen var det politiskt ledande rådet, och den andra delen var den genomförande kansligruppen.⁵ I dagligt tal består detta kommunala brottsförebyggande råd dels av *rådet* och dels av *kansliet*. Till sitt förfogande har kansliet haft en budget om 5,6 miljoner kronor årligen under projekttiden 2001-2003. Sammantaget är rådet/kansliets verksamhet direkt underställd Göteborgs kommunstyrelse. För rådets och kansliets kostnader svarar Göteborgs stad.

Rådet och dess uppdrag

Vid beredningen av hur rådets sammansättning skulle se ut ansågs det viktigt att inte enbart kommunala aktörer var representerade, medan det heller inte ansågs rimligt att överåklagaren skulle finnas med. I så fall borde hela rättskedjan ingå, och man betonade att rådets storlek borde hållas begränsad. Från bostadssidan var flera olika aktörer påtänkta som kandidater i rådet (Framtiden, HSB, Riksbyggen och Sveriges Fastighetsägare). Dessa kunde enas om att mellan sig utse en representant som i rådet kunde företräda branschen gemensamt. Även universiteten erbjöds att erhålla en plats i rådet. Rektorer vid Göteborgs universitet och Chalmers kontaktades,

varvid en gemensam sådan representant utsågs. Genom representation av BRIS kunde ungdomsperspektivet och de ideella intressena täckas in. Tydliga önskemål som framkom under beredningsprocessen var att rådet skulle ha en frihet i sitt tänkande och villighet att agera otraditionellt och i nya banor.

Rådets ledamöter fastställdes till åtta personer, varav två personer ur kommunstyrelsen (ordförande och vice ordförande), länspolismästaren, kriminalvårdsdirektören, chefen för mångfaldsenheten, regionchefen för BRIS, en representant för bostadsbranschen samt en representant för Göteborgs universitet och Chalmers gemensamt. Rådet sammanträder vid fem-sex tillfällen per år och fortlöpande rapportering sker till KS och andra organ. Rådets uppdrag formulerades i det program som antogs i samband med kommunstyrelsebeslutet i januari 2001 (dnr 698/99). Programmet är för långt för att här återges i sin helhet, men det förtjänar ändå att vi återger vissa centrala delar (se tabell 3.1).

Rådet fick ett smörgåsbord av arbetsuppgifter framför sig och det är tydligt att politikerna i Göteborgs stad har tillskrivit de brottsförebyggande uppgifterna en mycket stor vikt. Till exempel så uttalade Göteborg & Co i ett tidigt yttrande att ”Göteborg & Co är positiv till det motionen syftar till. Säkerhet och trygghet blir i framtiden ett allt viktigare konkurrensmedel när internationellt verksamma företag och organisationer överväger lokalisering” (dnr 728/99). Tydligt är också att målgruppen för insatserna i första hand framstår som den breda allmänheten i Göteborg och inte tydligt avgränsade medborgargrupper.

Det hör till det mer ovanliga i dessa sammanhang att man lägger en sådan vikt vid *opinionsbildning*, *informations-spridning* och *att sambällsdebatten fördjupas*. Målgrupperna för rådets verksamhet är inte enbart de egna verkställighets-/förvaltningsorgan som de olika rådsrepresentanterna företräder, utan även den breda allmänheten. Detta visar att kommunledningen lade stor vikt vid att påverka

den allmänna *normen* och *allmänkunsken* i dessa frågor. Detta pekar på att det brottsförebyggande arbetet inte bara inriktas gentemot primärt potentiella brottsgrupper (såsom unga män jfr. Ds 1996:59 s. 20), utan har kommit att utvidgas till de bredare befolkningslagren.

Den mest anmärkningsvärda punkten i rådets uppdrag är dock den tydliga betoningen på samarbete med *forskningen*, vilket i och för sig kanske inte är en så originell tanke då det råkar finnas två universitet i staden. Samtidigt är det relativt ovanligt att forskning och praktik samverkar så som intentionerna här förespeglar. Man skall hålla i minnet att forskningen och dess företrädare har helt olika uppdragsgivare (staten och forskningsråden), liksom polisen har sina (staten) och de kommunanställda har sina (kommunen). Olika slags huvudmän finansierar dessa verksamheter, vilket leder till helt olika villkor för de aktörer som är anställda inom respektive sfär. Att åstadkomma en fungerande samverkan mellan universitetet och kommunen inom ramen för det brottsförebyggande arbetet är en mycket lovvärd, men komplicerad, ambition.

Kansliets verksamhet

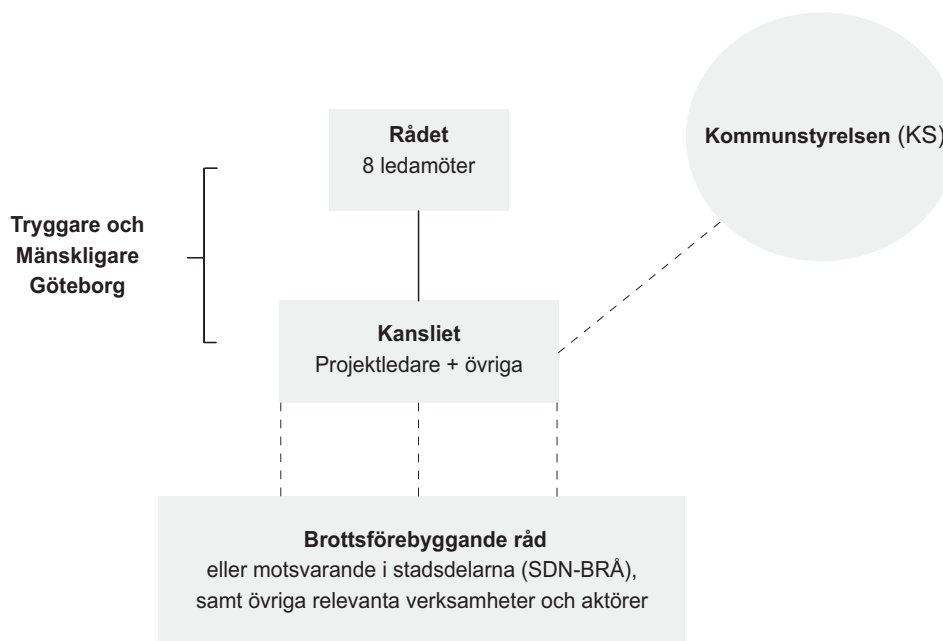
Under rådet finns ett kansli som har rollen som ”utförare” av rådets beslut och principiella riktlinjer. Kansliet består av den anställda personal som ska genomföra de riktlinjer som rådet har ställt upp för den brottsförebyggande verksamheten. Mandatet för kansliet är tidsbegränsat, det fungerar i praktiken som ett treårigt projekt under 2001-2003. Det skall också betonas att kansliet inte själva ”äger några frågor”, utan utgångspunkten i verksamheten är att använda befintliga strukturer, förvaltningar och nätverk inom kommunen, liksom att sammankoppla dessa med relevanta aktörer utanför den kommunala organisationen.

Kansliet är underställt kommunstyrelsen, medan Rådet bör betraktas som ett partnerskapsarrangemang. *Tryggare och Mänskligare Göteborg* har ingen möjlighet att driva

Tabell 3.1. Tryggare och Mänskligare Göteborg – rådets uppdrag⁶

Målsättning	Underförstådd målgrupp
<ul style="list-style-type: none"> • Göteborg skall präglas av en god psykisk och fysisk miljö. Rådets främsta uppgift är att utveckla trygghets- och säkerhetsfrågornas tyngd, bredd och allvar. 	Allmänheten/stadsdelarna
<ul style="list-style-type: none"> • Rådets uppgift är att åstadkomma en god, trygg, ren och vacker stad, och med allvar och tyngd bana vägen för ett brett engagemang för en god stadsmiljö, vilket är av största betydelse för medborgarna och för stadens utveckling. 	Allmänheten/stadsdelarna
<ul style="list-style-type: none"> • Verka som opinionsbildare och informationsspridare för frågor som rör trygghet och säkerhet. Slå hål på myter och sprida fakta. 	Allmänheten/stadsdelarna
<ul style="list-style-type: none"> • Stödja och stärka stadsdelarnas lokala brottsförebyggande arbete. 	Allmänheten/stadsdelarna
<ul style="list-style-type: none"> • Arbeta för samverkan, att dialogen fördjupas och att medborgarnas delaktighet ökar. 	Allmänheten/kommunen internt/ universiteten
<ul style="list-style-type: none"> • Initiera, lyfta, driva och förmedla frågor om förändringar och förbättringar till kommunstyrelsen och ut till andra organ och huvudmän. 	Kommunen internt
<ul style="list-style-type: none"> • Fokusera på och strategiskt arbeta för både sociala och situationella förebyggande insatser. Den sociala miljöns betydelse för mänskliga villkor är väl känd. Men det är också angeläget att lyfta fram den fysiska miljön, att det finns möjligheter att utforma miljöer som kan förhindra och försvåra att brott begås. 	Socialt utsatta grupper, fysisk miljö i allmänhet
<ul style="list-style-type: none"> • Lyfta fram prioriterade frågor, initiera och stödja nyskapande projekt och kampanjer som kan variera över tid. 	Allmänheten och kommunen internt
<ul style="list-style-type: none"> • Medverka till att kontakterna och kunskapsutbytet mellan forskning, myndigheter och organisationer ökas samt att personal utbildas och att samhällsdebatten fördjupas och ökas. 	Allmänheten och verksamma inom kommun och universitet
<ul style="list-style-type: none"> • Se till att tempo hålls, arbeta för mätbara mål samt att det blir så bred mobilisering som möjligt för att öka trivseln i staden. 	Allmänheten

**Figur 3.1 Organisation av Tryggare och Mänskligare Göteborg
(Göteborgs Brottsförebyggande råd)**

egna, långsiktiga projekt. Detta skall i så fall göras genom befintlig verksamhet som belastar berörd förvaltning eller enhet. Kansliets uppgifter har därför huvudsakligen varit som:

- informations- och kunskapsbas
- initierare, nätverksbyggare och tankesmedja
- att sprida ”goda exempel”

Tryggare och Mänskligare Göteborg kan därmed ses som en tankesmedja eller till och med som en ”kaospilotsgrupp”⁷⁷ som i formell mening lyder under KS, men som i praktiken har relativt stora befogenheter, om än med begränsade resurser. Ovanstående figur 3.1 visar hur Tryggare och Mänskligare Göteborg är organiserat.

I det förslag som togs i januari 2001 återfanns krav på hur kansliets sammansättning skulle se ut. Dels ville man ha en ”samordnare/teamledare” och dels sade man att:

”Teamet skall ha kompetens från ungdomsarbete, socialt arbete, skola, mångfaldsfrågor, polisiär verksamhet, kriminalvård, fysisk planering, stads- och bebyggelseplanering med även estetiska värden, föreningsverksamhet, informations- och PR-arbete samt forskarsamhället”.⁸

Det fanns i detta skede en uttalad medvetenhet om vilka slags professioner eller kompetenser som man ville se i kansliorganisationen. Ytterligare några aspekter som togs upp i kravprofilerna var följande:

- Projektledaren/samordnaren är en generalist, bra på att entusiasmera och få saker ur händerna, en ”handlingsmänniska”.
- Samtliga bör vara offensiva och utåtriktade personer. *En bör vara speciellt PR-driven.*
- Samtliga skall vara goda inspiratörer och samordnare.
- Kunna lyssna, se och *driva på processer och nätverksbygge* men också arbeta mot konkreta och väl synliga mål.
- Intresserade av *att göra teori av praktik samt göra teorin begriplig* och översättbar i praktiken.
- En av Chalmers och Göteborgs universitet gemensamt utsedd forskare ingår i kansliet på heltid. Forskaren ansvarar för *samordning, nätverksbygge och initiativ inom forskningen på området*. Forskaren är knuten till en institution, bedriver forskning och är intresserad av att finna nya vägar och former för tvärvetenskaplig forskning. Bra på att popularisera vetenskapliga erfarenheter, ”göra forskningsrönen begripliga” för gemene man.
- Samtliga skall ha ambitionen att *”arbeta med kända fenomen på annorlunda vis”*.⁹

I kansliets instruktioner eller kravprofil återupprepades vad som tidigare nämnts gällande rådets uppdrag. Det är inte kompetensen inom olika brottsrelaterade yrkesområden som står ut här, utan den höga ambitionen vad gäller opinionsbildning, den nätverksbyggande funktionen och viljan att samverka med forskningen, *att göra*

teori av praktik och vice versa. Istället för att satsa på en kansligrupp med lång erfarenhet från kriminalvården, socialtjänsten, polisen och liknande, fokuserades dessa insatser på opinionsbildning, nätverksbyggande och samverkan med universitetet. Däremot fanns den polisiära, kriminalvårdande och sociala kompetensen representerad i rådet.

I kansliets uppdrag läses följande:

”Uppdraget är att stödja Rådet och genomföra de beslut som fattas av Rådet. Ansvara för samordning av olika insatser och initiativ som görs inom området. Ansvara för att övergripande mål *bryts ner i mätbara delmål* och verka för att det genomförs i olika aktiviteter. En konkret handlingsplan formuleras utifrån Rådets riktlinjer”.¹⁰

Själva uppdraget är relativt kort formulerat, men det omfattar i huvudsak vad som redan har redovisats gällande Rådets uppdrag. Det som är värt att notera här är också den återkommande betoningen på *mätbara delmål*, vilket kommer att diskuteras särskilt.

Det är av vikt att även nämna att Göteborgs universitet tillsammans med Chalmers hösten 2001 bildade *Forum för forskning om Trygg och Säker Stad (Forum eller TSS)*. Inom ramen för detta råd, samordnas olika kompetens inom forskningsfärderna och genom detta interna nätverksbyggande på universitetet har kompetenserna i dessa frågor kunnat stärkas. Detta forum är skilt från den kommunala verksamheten, men de seminarier som erbjuds inom dess ramar är öppna för både forskare och praktiker. Forums verksamhet har främst bestått av en rullande seminarieverksamhet.

Då utvärderingsuppdraget inte omfattar denna del av verksamheten, kommer Forums verksamhet inte att vara föremål för denna analys. Då kansliets verksamhet är tidsbegränsad och inte ingår i den vanliga ”kommunförvaltningsapparaten”, bedrivs verksamheten i projektform.

Kansliet har under år 2002 haft nio personer anställda, med följande uppgifter:

Tabell 3.2 Kanslipersonalens arbetsuppgifter (2002)

Funktion	Omfattning (procent)	Socialt/ situationellt	Arbetsuppgifter/målgrupp
Projektledare	100		Ledningsansvar, personalfrågor, budget, strategisk samordning, föredragande vid rådets sammankomster
Forskningssamordnare	75/50/100 ¹		Samordning av forskning och kontaktperson mellan forskare och praktiker
Informationssekreterare	90		Administration, rutiner, brottsoffer
Mediasamordnare	100		Hemsida, kontakter med journalister och media, bidrar till texter i olika sammanhang
Kultursamordnare	100	SOC	Samordnar kultur både i bemärkelsen etniska grupper och konstnärliga uttryck
Ungdomssamordnare I	50	SOC	Ungdomar
Ungdomssamordnare II	50	SOC	Ungdomar och brottsoffer
Kulturproducent i ungdomsfrågor	80 ²	SOC	Ansvarig för att genomföra ett "ungdomsevent"
Sakkunnig i ungdomsfrågor	enstaka timmar/ 25 ³	SOC	Ungdomsfrågor, forskning om ungdomars mötesplatser i Göteborg
Arkitekt	50	SIT	Fysiska planeringsfrågor, trygghetsvandringar, guide till trygghetsvandringar

Kommentar: ¹ Forskningssamordnaren började sin tjänst på 50%, vilken ökade till 75 %, men återgick till 50 % under maj 2002. Denna tjänst ökades till 100% fr o m årsskiftet 02/03. ² Kulturproducenten i ungdomsfrågor började sin tjänst den 1 oktober 2002. ³ Sakkunnig i ungdomsfrågor engagerades från början på enstaka timmar, och ökade den 1/7 2002 sitt engagemang till 25%.

Projektledarens uppgifter består i huvudsak i att leda kansligruppen, svara för kansliets arbete inför rådet och att ansvara för personalen och budgeten. *Informationssekreterarens* uppgifter har i huvudsak bestått i att strukturera de administrativa rutinerna, övervaka ekonomin och att bistå vid konferensförberedelser. Vid sidan av denna uppgift har administratören också haft brottsofferfrågorna på sitt bord. Dessutom finns en *forskningsamordnare* i gruppen som främst verkar gentemot universitetet och gentemot praktiker. *Mediasamordnaren* sköter olika kontakter med medierna. Övriga medarbetare i kansligruppen har huvudsakligen haft en social inriktning i sin verksamhet, medan det *situationella* perspektivet endast har representerats med en arkitektkompetens på 50 procent. Det är därför rimligt att dra slutsatsen att kansligruppens verksamhet i huvudsak haft en social inriktning, men med vissa situationella inslag. Även vad gäller rådet, har det situationella perspektivet främst företrätts av bostadsbranschens företrädare. Det sociala perspektivet har därmed fått den huvudsakliga fokuseringen i rådet såväl som i kansliverksamheten. Detta behöver dock inte innebära att det situationella perspektivet skulle ha en undanskymd roll i verksamheten. Andra egenskaper hos kansligruppen är att kvinnor är överrepresenterade i gruppen och två personer har invandrarbakgrund. Gruppens sammansättning är ändå att beteckna som väl balanserad.

Kansliets arbetsmetoder

Kansligruppen hos Tryggare och Mänskligare Göteborg inledde sin konkreta verksamhet under april/maj 2001. Rekryteringen av personal pågick under våren 2001 och var inte klar förrän under hösten.¹¹ Verksamheten lokaliserades till Postgatan 4 och den första tiden karaktäriserades av praktiska frågor kring exempelvis datorer, lås, administrativa rutiner, diarieföring osv. En central uppgift för mediasamordnaren var att strukturera verksamhetens hemsida och den information som skulle

visas där. Även frågan om logotypens utseende pågick under hösten 2001. Mycket kraft lades under detta år också på att ”hitta varandra” inom gruppen, att diskutera verksamhetens innehåll och målsättningar och eventuella fallgropar. Man inledde även den kontaktskapande verksamheten utåt. I september 2001 hölls en intern utbildningsdag med sociologer och kriminologer från Göteborg och Stockholm. I december 2001 hölls det första större enstaka arrangemanget – en konferens om brottsförebyggande, ett gemensamt arrangemang mellan universitetet och Tryggare och Mänskligare Göteborg. Konferensen riktade sig såväl till forskare som till praktiker och konferensen fungerade som ”benchmarker” eller tongivare för var ribban för det brottsförebyggande arbetet i Göteborg bör ligga.¹³

Kansligruppen äger inga frågor själva, och har inte övertagit några uppgifter från kommunstyrelsen eller andra myndigheter/förvaltningar. Den anslagna budgeten är begränsad till 5,6 miljoner per år 2001-2003, varav 54 procent upptas av löner och sociala kostnader, 35 procent upptas av kostnader för externa konsulter (IT, hemsidesutveckling, föreläsare, utvärdering etc), 5 procent täcker kursavgifter för anställda och 3 procent utgörs av lokalkostnader. Övriga kostnader uppgår till 3 procent. Tryggare och Mänskligare Göteborg arbetar stödjande och samordnande, men ska inte resonera om lösningar. Mer kraft ska genereras till hela det brottsförebyggande fältet, och detta görs genom metoden att som ”fri grupp” kunna gå in i nyckelorganisationer och verksamheter, att kunna lyfta eller belysa frågor, att bidra med ökad opinionsmedvetenhet, kunskapspridning och att sprida goda exempel. Kansligruppen har både tagit egna initiativ i denna riktning och kontaktats av olika verksamheter som har velat nå ökad samverkan. Det nätverksbyggande arbetet kan enklast exemplifieras med projektledarens egna ord:

”...det mötet som vi var på i Frölunda, där var arrangörerna Brottsförebyggande rådet Väster, det var inte Tryggare och Mänskligare Göteborg. Och det är ett sätt att verka men inte märkas, att vi hjälper till bakom kulisserna och matar med innehållet. Det är ett sådant exempel. Och den hållningen tycker jag att vi ska ha för det handlar om att lyfta det som pågår och inte att vi ska vara etiketten. Sedan kan vi använda oss av Tryggare och Mänskligare Göteborg för att få ingång till olika ställen, för då blir vi insläppta.”¹² (*utvärderarens kursivering*)

Förhållningssättet att ”verka men inte synas” framkommer i flera olika sammanhang. Det var även viktigt vid rekryteringen av personer till kansliet, att de skulle ha funktioner som nätverksbyggare och ha en förmåga att lyfta fram andra, utan att själva behöva stå i rampljuset.

Som en del i arbetsmetoderna ska särskilt lyftas fram Tryggare och Mänskligare Göteborgs sätt att arbeta med *kulturfrågor*. Kultur i sig är ett begrepp som inte tolkas enkelt, kultur kan vara etnisk kultur, språklig kultur, mångfald och pluralism, men kultur kan också vara konkret måleri, författande, film, installationer eller andra uttrycksmedier. Under utvärderingens intervjuer med alla kansligrupsmedlemmar, har särskilt noterats att intresset för kulturfrågor ligger hela kansligruppen varmt om hjärtat. Kring dessa frågor kan man debattera, skapa möten, provocera och få allmänheten att tänka till. Ofta har aktiviteterna sökt att sammankoppla trygghetsfrågorna med kulturfrågor i en eller annan form, till exempel när teater tas till hjälp i skolans ANT-undervisning.¹⁴

Verksamhetens innehåll

Verksamhetens innehåll kan grovt indelas i sex huvudområden. Utifrån utvärderarens erfarenheter, granskningar av protokoll och dokumentation samt samtal med kansligruppen, uppfattas att *nätverksbyggandet* har varit den allra mest omfattande verksamheten, och därefter har de *enstaka strategiska aktiviteterna* tagit stort utrymme i kansliets verksamhet (konferenser). Visserligen ingår nätverksbyggandet i de strategiska verksamheterna, men

nätverksbyggandet är betydligt vidare än så. Efter dessa, uppfattas att *situationella frågor, media- och kommunikationsfrågor, samt dialog med forskning/ universitet* har fått ungefär lika stort utrymme vardera i verksamheten. Vad som har fått det minsta utrymmet i verksamheten är *statistikfrågorna* eller arbetet att söka finna mätbara delmål. Dessa sex olika verksamhetsområden diskuteras mer ingående i det följande.

NÄTVERKSBYGGANDET har varit en central del i kansliets verksamhet och kanslipersonerna deltar mycket aktivt i befintliga nätverk inom och utanför kommunen. Där man uppfattar att nödvändiga nätverk saknas går man aktivt in och försöker att tillskapa sådana nätverk.

I tabell 3.3 nedan listas ett urval av de viktigaste nätverken som Tryggare och Mänskligare Göteborg deltar i. Nedanstående sammanställning täcker endast de *interna* nätverken inom den kommunala verksamheten. Tryggare och Mänskligare Göteborgs samlade nätverk återges i bilaga 3. De kommuninterna nätverken täcker geografiskt alla 21 stadsdelar förutom två. Brottsförebyggande verksamhet saknas i stadsdelarna Torslanda och Örgryte. I övriga stadsdelar har det brottsförebyggande arbetet varit igång olika länge och finansieras på olika sätt. Vissa har anställda brottsförebyggare och andra inte. Några stadsdelar samarbetar med varandra, medan andra inte gör det. Vi får anledning att återkomma till dessa frågor i kapitel fyra.

Förutom nätverken med stadsdelarna, deltar Tryggare och Mänskligare Göteborg i såväl stadsbyggnadsnätverk som i socialt förebyggande nätverk kring ungdoms-, alkohol- och narkotikafrågor. Syftet med detta deltagande är alltså inte att ”ta över” andras frågor, utan att aktivt bidra till att olika verksamheter får nya kontaktytor, att befintlig verksamhet ”lyfts fram”, att verksamheter med angränsande frågor ”tussas ihop” och att kunskap och information ska spridas effektivare.

Denna kunskaps- och informations-spridning sker på många olika sätt. Tryggare och Mänskligare Göteborg

har medverkat till att olika konferenser har ägt rum, under eget eller andras namn. Dessa konferenser fungerar som mötesarenor för personer i olika verksamheter och nätverk, inom såväl som utanför kommunen. På konferenserna sprids dels nya kunskaper, dels kan nya frågor komma att belysas på nya sätt. Exempel på konferenser som Tryggare och Mänskligare Göteborg bidragit till att arrangera är:

- a) *Att förebygga brott och rädsla*, 6-7 december 2001.¹⁵
- b) *Inspirationsdag för Hisingen*, 26 September 2002.¹⁶
- c) *Vad görs åt våld och skadegörelse i Väster?*, 12 september 2002.¹⁷
- d) *En dag om unga brottsoffer*, 21 november 2002.¹⁸
- e) *Plattformen – samling mot brott i centrum*, 23 oktober 2003.¹⁹
- f) *Kvinnofridskonferens*, 18 februari 2003.²⁰

Tabell 3.3 Nätverk inom kommunen som Tryggare och Mänskligare Göteborg ingår i

Inom kommunen	Frågor
Lokala brottsförebyggande verksamheter i stadsdelarna, bl a några av följande exempel:	Varierar från stadsdel till stadsdel
• Cityenheten	Uppsökande verksamhet med inriktning på missbruk, narkotika och prostitution, Citylinjen (telefonnummer)
• Blå Stället i Angered	Ungdoms- och fritidsfrågor
• Backa kulturhus	Ungdoms- och fritidsfrågor
• Idé-Punkten, Biskopsgården	Integrations, språk och arbetsmarknadsfrågor
• Gamlestadens samverkansgrupp	Boendefrågor i Gamlestaden, samverkan med polis, föreningar
• BRÅ i Väster	Sex stadsdelar som samverkar i brottsförebyggande frågor (Askim, Frölunda, Högsbo, Tynnered, Styrso, Älvsborg)
• Fyra stycken brottsförebyggande råd i Bergsjön	Bergsjön har integrerat dessa frågor i fyra olika råd
• Biskopsgården	Bl a projekt "Egenkraft", förstagångskriminella

Källa: Förhållandena i stadsdelarna har beskrivits i första band utifrån sammanställningen på bemsidan <http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se>. Uppgifter om de kommuninterna kontakterna har hämtats från intervjuer med kansligruppen och projektledarens kalenderanteckningar för år 2002.

Konferenserna bidrar till att aktörer från stadsdelarna, specifika avdelningar/verksamheter i staden, frivilligsektorn, samt att aktörer centralt i Göteborg men även i regionen eller från Stockholm kan mötas och utbyta kontakter och information på ett sådant sätt att ordinarie verksamheter på olika nivåer stärks.

ENSTAKA STRATEGISKA AKTIVITETER har genomförts eller kommer att genomföras. Dessa aktiviteter har ungdomar och mångfaldsfrågor som främsta mål. Ung-

domsfrågorna har länge stått på kansliets dagordning, men i skrivande stund är det så kallade ”ungdomseven- tet” inte planerat förrän till hösten 2003. Målgruppen är 13-20-åringar, det vill säga högstadie- och gymnasieungdomar. Ambitionen är att koppla samman ungdomarnas tillgänglighet till staden och deras trygghetsupplevelser i den. Detta arbete förväntas ge impulser till Göteborgs mer långsiktiga arbete med ungdomsfrågor. En av ungdomssamordnarna ägnar sedan hösten 2002 sin tid åt

Tabell 3.3 forts.

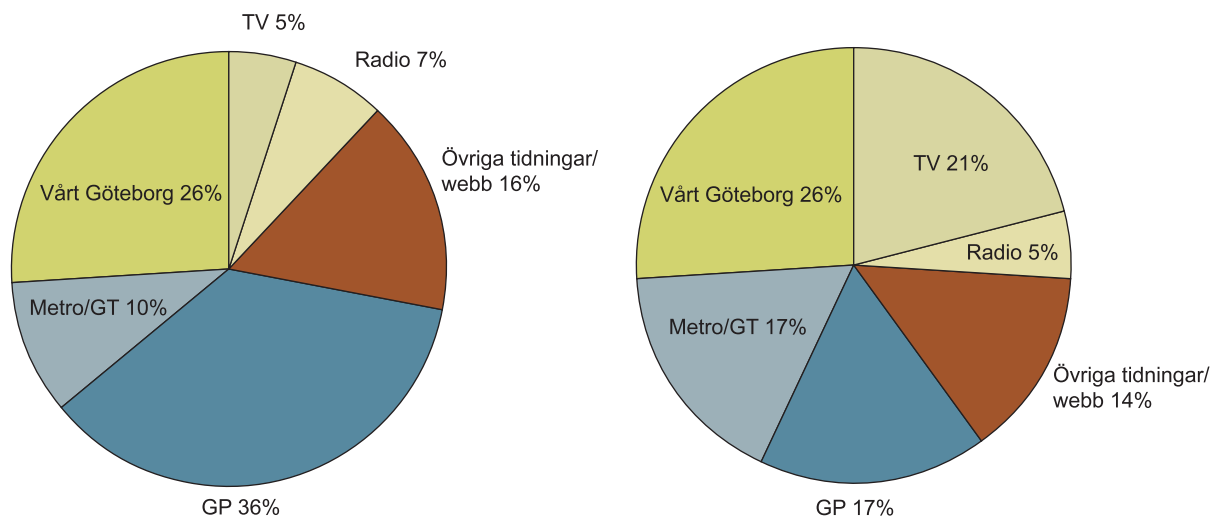
Inom kommunen	Frågor
Kommunala förvaltningar	Olika frågor inom berörda kommunala förvaltningar på central nivå i kommunen
Förvaltningschefsgruppen	
Göteborg & Co	
Stadsbyggnadskontoret	
Idrott & föreningsförvaltningen	
Kulturförvaltningen	
Göta Lejons Försäkrings AB	
Trafikkontoret	
Lokalförsörjning	
Göteborgslokaler	
Västtrafik	
Park- och naturförvaltningen	
Folkhälsosamordnarna	Göteborgs folkhälsoarbete, välfärdsbokslut bl a
Drogförebyggarna	Regionalt samarbete polis, tull, föreningar mm mot droger www.drogforebyggarna.nu
Möjliggörarna/dörröppnarna	Ungdomsfrågor, lotsa ungdomar till föreningslivet och till lokala myndigheter www.gecko.nu
Kunskapskällar'n	Informationscentrum för alkohol- och narkotikafrågor, www.kunskapskallarn.goteborg.se
Fastighetsägare i samverkan	Kommunala och privata fastighetsbolag i samverkan

att arbeta fram ett förslag på hur en kommunal stödverksamhet för unga brottsoffer i Göteborg ska inrättas. Andra exempel på enstaka strategiska aktiviteter är följande:

- Tryggare och Mänskligare Göteborg samverkar med Skandias fond *Idéer för Livet*, för att kunna stödja och främja nattvandrare. En prioriterad fråga inom detta är att öka gruppen invandrare som nattvandrare.²¹
- Tryggare och Mänskligare Göteborg samverkar med Göteborgs Fotbollsforbund kring frågor om ungdomars våld mot varandra och domarna under fotbollsmatcher.
- Ett önskan finns också att konflikthantering i skolorna ska kunna stärkas, bland annat har ett initiativ tagits till nätverksmöten med skolkuratorer i Göteborg. Den första träffen äger troligen rum under april 2003.

VAD GÄLLER DE SITUATIONELLA FRÅGORNA finns det i dagsläget flera konkreta resultat, trots att personalresursen i denna fråga har varit relativt begränsad. Ett nytt förfarande har utvecklats mellan stadsbyggnadskontoret och polisen, där polisen kommer in som remissinstans på ett mycket tidigare stadium i stadsplanefrågorna, i jämförelse med tidigare. På så sätt har om- och nybyggnadsfrågorna fått ett trygghets- och brottsförebyggande perspektiv i ett mer formativt skede. Även de kvinnliga perspektiven har man försökt att lyfta fram tydligare, hur bygger man nya bostäder, gångstråk eller parkeringshus så att också kvinnor känner sig säkra i dessa områden? Ett av exemplen på detta var att man under Kulturnatta i oktober 2002 valde att genomföra utställningar, uppträdanden och särskilda ljud- och ljusinstallationer vid Gamlestadstorget, för att visa vilka förändringsmöjligheter som fanns vid denna knutpunkt i staden.

Figur 3.2 Tryggare och Mänskligare Göteborgs massmediala täckning 2001 och 2002.

Kommentar: Antalet artiklar eller inslag var 42 stycken år 2001 och 62 stycken år 2002.

Den tredje situationella aktiviteten som stått på Tryggare och Mänskligare Göteborgs dagordning har varit *trygghetsvandringar*. Kansliets arkitekt har i olika bostadsområden i olika delar av staden arrangerat vandringar efter mörkrets inbrott tillsammans med boende. Tillsammans med unga, gamla, kvinnor och män har dessa vandringar resulterat i att fastighetsägare och boende har fått en annan uppfattning om hur trygghetsfrågorna uppfattas även efter mörkrets inbrott. Fastighetsvärdar har inte alltid varit medvetna om hur de boende uppfattar mörka passager och skynda prång efter mörkrets inbrott, eftersom de ofta bara befinner sig i stadsdelen under dagtid. Dessa vandringar har resulterat i en *trygghetsguide* som ska kunna användas som en manual för fortsatta vandringar i fler bostadsområden.²²

I VERKSAMHETEN INGÅR EN AKTIV DIALOG MED DE TVÅ UNIVERSITETEN som finns i Göteborg, Chalmers och Göteborgs universitet. Samverkan finns med seminarieverksamheten vid *Forum*, och kommunens anställda inbjuds också till dessa sammankomster. Tryggare och Mänskligare Göteborg har bidragit till att kriminologiämnet har stärkts inom sociologin på universitet, bland annat genom en kriminologisk uppdragsutbildning med inriktning på brottsprevention. Där möts studenter med såväl poliser som kommunanställda. Tryggare och Mänskligare Göteborg har även drivit frågan om hur drogrelaterad forskning ska kunna stärkas inom universitetet. Valands konstskola har på olika sätt varit inkopplade på trygghetsarbetet, och kriminalvården och rättsväsendet har vidareutbildats då det gäller yrkesetiska frågor. Forskningssamordnaren fungerar i praktiken som en guide i den akademiska världen för många praktiker och många direktkontakter förmedlas genom denne. Forskningssamordnaren tar även initiativ gentemot forskarna när efterfrågad forskning saknas.

DEN MEDIALA, KOMMUNIKATIVA OCH OPINIONS-BILDANDE AKTIVITETEN har varit ytterligare en central komponent i Tryggare och Mänskligare Göteborgs

arbete. Målsättningen är att Tryggare och Mänskligare Göteborgs hemsida ska bli den viktigaste informationskanalen i det brottsförebyggande arbetet.²³ Tryggare och Mänskligare Göteborgs mediasamordnare verkar också aktivt för att brottsförebyggande verksamheter i staden omskrivs i *Vårt Göteborg*, i specialtidningar och tidskrifter som behandlar trygghets- och säkerhetsfrågor samt övriga media. En överblick över den täckning som Tryggare och Mänskligare Göteborg har fått i media sammanfattas i figur 3.2.

Ovanstående sammanställning visar att Tryggare och Mänskligare Göteborg har varit mycket aktiva vad gäller sin mediala exponering. Under 2001 har man haft knappt en artikel i veckan i något medium, och år 2002 har det varit drygt en i veckan. Vad gäller enbart GP, har den mediala täckningen räknat i antal artiklar tredubblats.

DET MINSTA BENET I VERKSAMHETEN, *STATISTIKEN*, har funnits med i verksamhetens uppdrag sedan starten. Strävan efter att bryta ner övergripande målsättningar i mätbara delmål har utvärderaren inte sett särskilt många exempel på. Rent allmänt, beskriver kansliet i ett av sina delmål att man ska:

”Verka för ett utökat arbete med GIS som instrument och kommunikationsredskap mellan förvaltningar samt möjligheten att använda GIS för att demokratisera stadsplanearbetet. GIS-terminaler bör på sikt finnas tillgängliga på bibliotek och medborgarkontor, med uppgifter om stadsplaneärenden, brottslighet, social statistik, skolstatistik mm.” (Arbetsmaterial 02 11 12)

Kansliet har i strävan mot att uppnå dessa målsättningar gjort följande:

1. Beställt delfrågor som ingått i universitetets SOM-undersökningar. Dessa frågor berör medborgarnas trygghets/otrygghetsuppfattningar, erfarenheter av hot om våld och vilka platser i staden som förknippas med rädsla/olust. En forskare från institutionen för journalistik och masskommunikation har fått i uppdrag att analysera detta material i en skriftlig rapport.²⁴

2. Kansliet har främjat diskussionen och samordningen kring GIS-frågor²⁵ på universitetet, hos polisen och hos stadsbyggnadskontoret. Några konkreta resultat är i dagsläget svåra att peka på.
3. På rådets sammanträde 2001-05-31 gjorde polisen en statistisk presentation kring brottslighet, myter och fortsatt forskning. Kansliet har även tagit del av polisens brottsstatistik vid andra tillfällen.

Sammantaget ger dessa insatser på det statistiska området spridda uttryck för *avsaknad av en samlad statistisk strategi*. Användandet av befintliga statistiska källor görs mer i symbolsyfte än med målsättningen av att skaffa sig en samlad bild över brottsläget i stadsdelarna. Det borde finnas utrymme för kommunen och polisen att samverka betydligt närmare med varandra kring dessa frågor, och universitetets undersökningar skulle på ett fruktbart sätt kunna komplettera det statistiska pussel som kommunen och polisen kan lägga.

Vad gäller kansliets egen målsättning att ”arbeta med GIS som instrument och kommunikationsredskap mellan förvaltningar”, ska man betänka att steget dit är mycket långt. Att dessutom förvänta sig ”GIS-termialer [...] tillgängliga på bibliotek och medborgarkontor” är att grovt underskatta de kostnader som denna ambition är förknippad med, samtidigt som allmänhetens och tjänstemäns kompetens drastiskt överskattas. En statistisk strategi borde, åtminstone minimalt, handla om att på hemsidor redovisa den totala brottsstatistiken per stadsdel över tid.²⁶ Steg nummer två i en sådan strategi skulle kunna vara att bryta ner den totala brottsstatistiken på olika brottstyper, och att kunna komplettera brottsstatistiken med välfärdstalen²⁷ och upplevd otrygghet utifrån till exempel SOM-data.

I ett längre perspektiv skulle ett sådant statistiskt material vara ovärderligt i både kunskapsbildningen i den kommunala verksamheten och för forskningen.

Den svåra kunskapen, är hur brott ska kunna förebyggas. Ett känt faktum är till exempel att alkohol och droger främjar brottslighet i allmänhet, och beslut att begå brottsliga handlingar specifikt.²⁸ Statistik kring utskänkingsvolymerna på stadens krogar, brottsplatser, användning av narkotika osv skulle på sikt också kunna bidra till att stärka de förebyggande insatserna i Göteborg på ett mer riktat och systematiskt sätt. Samverkan mellan krogar, polis och forskning skulle här kunna bli mycket gynnsam för alla parter, men steget dit är ännu förhållandevis långt. Det ska dock noteras att mycket viktiga steg i rätt riktning är tagna och att det nu gäller att fortsätta på den inslagna samverkansvägen.

Nationella målsättnings förverkligande i Göteborg

Regeringens brottsförebyggande program, *Allas vårt ansvar*, anvisar hur de kommunala brottsförebyggande råden kan organiseras och vilka uppgifter de kan tänkas anta (Ds 1996:59, s. 59). Den *första uppgiften* är att anta ett brottsförebyggande program med kortsiktiga såväl som långsiktiga mål. Detta kan sägas genomfört i Göteborg genom att kommunstyrelsen antagit ett program där rådets och kansliets uppgifter specificeras. Dessa uppgifter är dock relativt allmänt hållna, dessa mål är förhållandevis svåra att utvärdera gentemot. Här ges ingen fingervisning om till exempel *vilka* mätbara mål som bör prioriteras som viktigast av kansliet, utan alla mål och uppgifter förefaller lika angelägna.

Den *andra uppgiften* som *Allas vårt ansvar* anger är att upprätta konkreta handlingsplaner i syfte att minska nyrekryteringen till kriminella livsstilar, att minska tillfällesbrottsligheten och att minska brottsligheten hos återfallsbrottslingarna. I KS-underlaget finns övergripande och allmänna riktlinjer, men *konkreta* handlingsplaner kräver en kunskap om orsak och verkan, vilka insatser minskar

tillfällesbrottsligheten och återfallsbrottsligheten? Gör sådana insatser? Hur följs detta upp rent statistiskt? Visade sig insatserna ha effekt? Den här typen av konkreta handlingsplaner har utvärderaren inte kunnat finna hos vare sig KS, rådet eller kansliet. Insatsen på detta område bedöms därför som icke tillräcklig. Om man kommer att upprätta förnyade handlingsplaner, förordas här i sådant fall en större samordning med befintliga handlingsplaner inom befintliga verksamheter.²⁹ Målsättningarna för folkhälsoarbetet och den alkohol- och drogpolitiska planen i Göteborg kan genom samverkan med Tryggare och Mänskligare Göteborg integreras med polisiära aktiviteter, kommunala förvaltningar och befintliga nätverk.

Det är även viktigt att identifiera sätt där de sociala och situationella perspektiven ingår i samma projekt, verksamhetsgrupp eller nätverk. Folkhälsofrågorna får inte bli isolerade från de ”hårdare” frågorna utan måste hitta möjligheter att samverka med dessa. Även de ”mjuka” frågorna kan dra nytta av exempelvis GIS-analyser i kombination med de ”hårdare” frågorna. Först då kan ömsesidig förståelse nås kring dessa samband, och de brottsförebyggande aktörerna kan verka i samma riktning.

Den *tredje uppgiften* som anges i *Allas vårt ansvar*, är samordning av olika åtgärder och snabbt förmedlande av information mellan olika förvaltningar och organ. I detta

Tabell 3.4. Nationella målsättnings förverkligande i Göteborg

Statens intention	Utfall
1. Anta ett brottsförebyggande program	16-sidig broschyr
2. Upprätta konkreta handlingplaner	Kan konkretiseras mer!
3. Samordna åtgärder	<ul style="list-style-type: none"> • Nätverk • Enstaka aktiviteter • Media & kommunikation • Dialog med forskning • Situationella frågor
4. Följa upp och utvärdera de åtgärder som vidtas	<ul style="list-style-type: none"> • Utvärdering av den upplevda tryggheten i staden • Utvärdering av T&M Gbgs samlade verksamhet
5. Allas ansvar?	Målgrupper <ul style="list-style-type: none"> • Allmänna opinionen – allmänheten • ”Berörda aktörer”, intressegrupper och nätverk • Verksamhetsansvariga och praktiker • Socialt utsatta grupper

Kommentar: Målen 1-4 anges i Ds 1996:59, s. 59. De togs även upp inledningsvis på s. 11 i denna utvärderingsrapport. Utredningsförfattaren har tillfogat det femte kriteriet för att tydliggöra vilka olika slags målgrupper som står i fokus för det brottsförebyggande arbetet i Göteborg

avseende bedömer utvärderaren att nätverksbyggandet har varit mycket effektivt. När information behöver spridas finns relevanta inarbetade kanaler och nätverk, inom såväl som utanför kommunen. Därmed inte sagt att informationsspridningen och samordningen inte skulle kunna bli *ännu bättre*. BRÅ i Stockholm använder sig av ett elektroniskt informationsbrev till ansvariga brottsförebyggare i kommunerna och det finns ingen anledning varför inte kansliet centralt i Göteborg skulle kunna göra detsamma, inte minst för att stärka informationsutbytet med och mellan stadsdelarna. Däremot bör nätverken fortsättningsvis inte vidgas särskilt mycket mer, utan befintliga nätverkskontakter behöver underhållas och fördjupas.

Den *fyärde uppgiften* behandlar bland annat föreliggande arbete, nämligen betydelsen av att de kommunala brottsförebyggande åtgärderna följs upp och utvärderas. Detta har en betydelsefull funktion som reflekterande instrument, att skapa kommunikation och dialog kring huruvida ”rätt” insatser verkligen bedrivs, och en lärande funktion i den mening att vi frågar oss varför vi gör det vi gör och om det har någon effekt.

Sammanfattningsvis kan sägas att vad det gäller de nationella direktiven för det lokala brottsförebyggande arbetet, så lever Göteborg upp till dessa i tre av fyra avseenden. Däremot kan Göteborg ytterligare konkretisera sina handlingsplaner för att minska den kriminella aktiviteten, vilket hänger samman med den kritik som utvärderaren framför kring statistikarbetet. Tryggare och Mänskligare Göteborg bidrar till att en lång rad insatser görs ute i stadsdelarna, men effektmätande eller dokumentation hänger inte med på samma sätt. Likadant skulle informationssamordningen kunna stärkas ytterligare genom ett gemensamt e-postbrev, eller möjligen flera olika riktade e-postbrev eller elektroniska diskussionsgrupper. Ovanstående tabell 3.4 sammanfattar hur målen för det *nationella* brottsförebyggande programmet har uppnåtts i Göteborg.

Kommunala målsättningsars förverkligande i Göteborg

Vad gäller bedömningen av de kriterier som initialt sattes upp av kommunstyrelsen för rådets verksamhet, kan slutsatsen dras att *trygghets- och säkerhetsfrågornas tyngd, bredd och allvar* har stärkts i och med rådets och kansliets arbete. Genom att rådet fortsatt har varit mycket begränsat till antalet ledamöter, samtidigt som mycket breda kontaktytor i Göteborgs lokalsamhälle har täckts in, har rådets konstruktion fått en mycket tung symbolisk betydelse. Konstruktionen av rådet måste ses som lyckosamt, vilket föregicks av en väl genomarbetad förankringsprocess, och som resulterat i ett tydligt symbolvärde för berörda aktörer i Göteborg.

Målsättningen att åstadkomma en *god, trygg, ren och vacker stad* är ett svårutvärderat mål. Ett sätt att mäta detta är att via trygghetsmätningar och mätningar av medborgarnas generella uppfattningar om staden Göteborg undersöka opinionstendenser över tid. Har medborgarnas uppfattning om Göteborgs skönhet eller renlighet förbättrats? I dagsläget finns alltför lite data tillgängligt för att generellt kunna besvara sådana frågor.

Vad gäller målsättningen att *verka som opinionsbildare och informations-spridare, att slå hål på myter och sprida fakta*, har framför allt opinionsbildningsdelen varit lyckosam. Detta visas genom den stora förekomsten av Tryggare och Mänskligare Göteborg i medierna. Till vissa delar har också seminarier, konferenser och andra aktiviteter bidragit till att slå hål på myter och att sprida fakta, men denna del är också tätt knuten till kritiken inom statistikdelen. Tydligare analyser skulle kunna eftersträvas, bättre helhetsbilder av vilka orsak- och verksanssamband som är relevanta för trygghets- och brottsfrågorna. Utvärderarens slutsats blir, att denna ambition är på god väg, men att det går att komma betydligt längre inom detta.

Då det gäller att *stödja och stärka stadsdelarnas lokala brottsförebyggande arbete*, så finns bland kanslipersonalen

kontaktpersoner för olika stadsdelar. Kansliet har bland annat bidragit till viktiga inspirationskonferenser i samverkan med brottsförebyggande rådet i Väster och tillsammans med de norra stadsdelarna (inspirationsdagen för Hisingen). Fortsatta kontakter finns med olika stadsdelar, men *två* stadsdelar saknar i dagsläget ett brottsförebyggande arbete. I kapitel fyra kommer en mer djupgående analys av det brottsförebyggande arbetet att göras i ett urval av stadsdelarna, men slutsatsen är att mer kan göras för att stärka och stödja arbetet ute i stadsdelarna, och att lyfta fram goda exempel i därifrån.³⁰

Målsättningen *att arbeta för samverkan, att dialogen fördjupas och att medborgarnas delaktighet ökar* är så generell att den blir svår att utvärdera. Självklart har Tryggare och Mänskligare Göteborgs verksamhet bidragit till just detta på många olika sätt. Nätverken är stora och omfattande, och vad Tryggare och Mänskligare Göteborg nu står inför är att framförallt *fördjupa dialogen ytterligare*, att bibehålla de nätverk som byggts upp och att stärka dessa band.

Även målsättningen *att initiera, lyfta, driva och förmedla frågor* är svår att utvärdera. När har dessa mål uppnåtts? Det är inte svårt att konstatera att det har skett ett omfattande initiativtagande under verksamhetsåren 2001 och 2002, och utvärderaren konstaterar att på en generell nivå har denna målsättning definitivt genomförts.

I avseendet *att fokusera på både sociala och situationella förebyggande insatser*, så har en föredömlig medvetenhet funnits i arbetet sedan starten om att dessa två skilda perspektiv bör integreras. En farhåga som finns i debatten vad gäller den situationella preventionen är, att om man ändrar i den fysiska miljön så att det inte blir lika intressant att begå brott, då flyttar sig potentiella brottslingar någon annan stans och begår brotten där. Denna medvetenhet finns med i kansligruppens arbete, men uppföljningen huruvida detta stämmer eller ej saknas i dagsläget. Huvuddelen av kansligruppens personresurser har riktats mot den sociala preventionen, vilket kan vara

en riktig prioritering då det gäller att förebygga brott. Även här bör dock en systematisk uppföljning göras, för att framtida verksamheter ska kunna lära sig vilken typ av insatser som är mer fruktbara i jämförelse med andra.

Målsättningen *att lyfta fram prioriterade frågor, initiera och stödja nyskapande projekt* är också ett svårutvärderat mål. Räcker det att detta görs en, några eller många gånger för att målet ska vara uppnått? Hur som helst har Tryggare och Mänskligare Göteborgs verksamhet i många olika avseenden levt upp till detta. Inom universitetet har frågor initierats, inom kommunen har man lyft olika centrala frågeställningar och nyskapande projekt har man medverkat till, inte minst genom samverkan med Valands konstskola. Med detta i minnet, bedömer utvärderaren att målsättningen har genomförts.

Då det gäller *att medverka till att kontakter och kunskapsutbytet mellan forskning, myndigheter, och organisationer ökas*, kan en stor framgång konstateras. Denna målsättning skulle i mångas ögon vara alltför djärv, eller tillräckligt stor för att bli kansliets enda arbetsuppgift. Att samverka med universitetet och forskarna, som ofta är kulturellt uppdelade institutionsvis och utifrån olika forskningsprojekt, är ingen enkel uppgift. Universitetet är en koloss vars arbetssätt man inte ändrar på i första taget. Ändå har kansliet, kanske främst genom sin forskningssamordnare, verkligen ”rört om i universitetets grytor”. I december 2001 arrangerades en konferens som riktade sig till yrkespraktiker såväl som till forskare, och redan där visade sig tydligt både ”akademikerförakt” och ”praktikerförakt”. Samtidigt var detta ett mycket betydelsefullt startskott för en god vilja, denna konferens symboliserade två utsträckta händer som hade viljan att ta den andre i hand, Göteborgs kommun och Chalmers/Göteborgs universitet. I den meningen bör detta initiativ betecknas som historiskt: kanske kommer 2000-talets kunskapsamhälle att kunna finna vägar att samverka på helt nya sätt, där universitet och forskning snabbare finner de relevanta frågorna som praktiker på fältet sö-

ker svaren på. Forskarna på universitetet kan dra nytta av att vara ute på fälter mer. Kanske kan det också bli möjligt för praktiker att oftare ta aktiv del av de akademiska diskussionerna om att lösningar kan bero på vilket perspektiv man har, eller att det kan finnas många lösningar, eller ibland ingen lösning alls. Detta initiativ var

mycket djärvt, och fortsättningen blir intressant att följa.

Efter utvärderarens i huvudsak positiva uppskattning av kommunens samverkan med universitetet, så måste blicken också vändas till den svagaste punkten: *arbetet för att finna mätbara mål*. Svagheter i det statistiska arbetet har redan diskuterats, avsaknad av en statistisk strategi,

Tabell 3.5 Kommunala målsättnings förverkligande i Göteborg

Kommunens intention:	Utfall
• Utveckla trygghets- och säkerhetsfrågornas tyngd, bredd och allvar	Har genomförts
• Åstadkomma en god, trygg, ren och vacker stad	Oklart, data saknas
• Verka som opinionsbildare och informationsspridare. Slå hål på myter och sprida fakta.	På god väg, kan stärkas mer
• Stödja och stärka stadsdelarnas lokala brottsförebyggande arbete	Har delvis genomförts
• Arbeta för samverkan, att dialogen fördjupas och medborgarnas delaktighet ökar	På god väg
• Initiera, lyfta, driva och förmedla frågor	Har genomförts
• Fokusera på både sociala och situationella förebyggande insatser	Har genomförts
• Lyfta fram prioriterade frågor, initiera och stödja nyskapande projekt	Har genomförts
• Medverka till att kontakterna och kunskapsutbytet mellan forskning, myndigheter, organisationer ökas	Har genomförts

Kommentar: Utvärderarens bedömning i högra kolumnen baseras på kännedom om Tryggare och Mänskligare Göteborgs verksamheter, aktiviteter, beslut som tagits i rådet eller kansligruppen, arbetsdokument och intervjuer med rådets och kansliets ledamöter.

och att verksamheten saknar en samlad analys av hur brottsbilden ser ut i staden. Detta är en mycket central del i verksamheten, som får konsekvenser för flera andra verksamhetsområden. Här har nämnts opinionsbildningen, kunskapsspridningen, och kunskapen om vilka förebyggande insatser som verkligen har effekt. Då det gäller att formulera en samlad vision om i vilken riktning Tryggare och Mänskligare Göteborg fortsättningsvis ska arbeta, så är det rimligt att önska att Tryggare och Mänskligare Göteborg får ett *kunskapsuppdrag*. Genom att delvis kunna fungera som kommunens kunskapscentrum vad gäller brottsförebyggande, inte minst för att stötta stadsdelarna, befintliga verksamheter och underhåll av nätverken, vore det önskvärt att statistikarbetet får en central roll, vid sidan av att även kunna samlas forskningsrön och goda exempel från övriga Sverige eller från utlandet.

Utvärderarens samlade bedömning av utfallet gentemot de initiala målsättningarna som Göteborgs kommun fastlade i januari 2001 redovisas i ovanstående tabell 3.5.

Varför ett brottspreventivt arbete?

Det framförs ibland att det brottsförebyggande arbetet skulle hota befintliga verksamheter då det gäller socialtjänst, kriminalvård, polisiära och övriga angränsande verksamheter (Hörnqvist 2001, Sahlin 2000). Denna kritik kan anses berättigad med tanke på de allmänna neddragningar som skett i välfärdssystemen under 1990-talet, men också i ljuset av den internationella brottspreventiva utvecklingen. Utredaren har här inte kunnat se att verksamheten inom Tryggare och Mänskligare Göteborg berörs av den kritiken, av flera skäl.

För det *första*, är det möjligt att en del uppfattar att det brottspreventiva arbetets fokus har förflyttats från preventiva åtgärder i specifika åtgärdsgrupper, till den

bredare allmänheten. Det är riktigt att verksamheten delvis är orienterad till att påverka den *allmänna opinionen och den upplevda tryggheten bland allmänheten*. Det kan man fråga sig vad det ska vara bra för, men utredaren vill understryka betydelsen av att allmänheten också får en mer nyanserad insikt i de brottsförebyggande sambanden, hur man uppmärksammar personer i riskzonen och att det inte alltid finns enkla svar på hur man skyddar sig mot brott. ”Mer lås och bom behövs”, är ofta en vanlig uppfattning hos den allmänna opinionen, och det kan bli farligt om de demokratiska besluten landar vid att resurserna huvudsakligen ska dirigeras i den riktningen. Detta skulle då kunna utgöra ett betydligt större hot gentemot de ”mjuka” sektorerna i samhället. Tryggare och Mänskligare Göteborg har genom betoningen på just det *mänskliga* valt att anlägga en mer nyanserad syn på uppkomsten av *trygghet* och hur brott kan reduceras, och hur vi på ett bättre sätt kan använda *kunskap* i kampen gentemot brottsligheten.³¹

För det *andra*, är inte alla insatser riktade gentemot allmänheten. Den opinionsbildande delen har förstås allmänheten som målgrupp. Även den situationella preventionen har i hög grad allmänheten som målgrupp, åtminstone i den bemärkelsen att människor ska uppleva en ökad trygghet i sina närområden. Den situationella prevention som riktar sig gentemot tillfällighetsbrottslingar har förstås en något snävare målgrupp. Vad gäller nätverksbyggande, enstaka strategiska aktiviteter (konferenser), dialog med forskningen och i viss mån statistik och analys, så är målgrupperna betydligt mer specialiserade.

För det *tredje*, skulle det innebära legitimitetsproblem om den brottsförebyggande politiken skulle vara ämnad att ersätta det polisiära arbetet och andra yrkesgruppers insatser i relation till kriminaliteten. Vi kan inte ha kommunala bobbies som går omkring och pratat med butiksägarna på Avenyn, vi kan inte eftersträva ett samhälle med allt fler lås och där medborgarna endast litat

på personer man känner personligen. Ett samhälle måste bygga på ett vidare förtroende, där man kan lita på att olika yrkesgrupper gör så gott dom kan, och att vi med information och kunskap kan samverka tillsammans med grannar, nattvandrare, fältassistenter, boendevårdar, städerskor, vaktmästare, rektorer, socialassistenter, företagare och poliser på ett sådant förtroendefullt sätt att vi tillsammans ökar den gemensamma tryggheten. Tryggare och Mänskligare Göteborgs nätverksbyggande arbete är ett bra exempel på ett sådant gränsöverskridande arbete som lagstiftaren och kommunpolitikerna har eftersökt, samtidigt som man ska *verka men inte märkas*. Tryggare och Mänskligare Göteborgs arbetsätt är en långsiktig process och en metod under utveckling. Att skapa ett mänskligare lokalsamhälle, ett mänskligare Göteborg, är en långsiktig process.

Sammanfattning

GÖTEBORGS KOMMUN HAR UPPNÅTT DE NATIONELLA DIREKTIVEN att inrätta ett lokalt brottsförebyggande råd, där tre av fyra rekommendationer har uppnåtts. Göteborgs kommun har tillfredsställande *antagit ett brottsförebyggande program, samordnat åtgärder* för det brottsförebyggande arbetet mellan kommunala aktörer, polis, kriminalvård, ideella föreningar och forskning. Man har också initierat flera *utvärderingar* av det brottsförebyggande arbetet. Vad som ännu inte är tillfredsställande är konkretionen i handlingsprogrammet. Om verksamheten ska fortsätta behövs tydligare riktlinjer om vilka frågor som är viktigast att arbeta med, mätbara delmålsättningar och förtydligade målgrupper.

Då det gäller kansliets genomförande av KS och Rådets målsättningar i Göteborg, har man på ett lyckosamt sätt genomfört att trygghets- och säkerhetsfrågorna fått en ökad tyngd. Man har även fungerat mycket väl som opinionsspridare i allmänna medier. Fokuseringen på såväl *sociala som situationella perspektiv* har genomförts i arbetet, och kontakterna och kunskapsutbytet mellan forskning,

myndigheter och organisationer har uppnåtts långt över förväntan. Stödandet och stärkandet av arbetet i stadsdelarna har delvis uppnåtts, men kan utvecklas betydligt mer. Ett förslag är att starta ett elektroniskt nyhetsbrev till berörda aktörer i stadsdelarna. Den mest problemfyllda delen av Tryggare och Mänskligare Göteborgs verksamhet är att en sammanhållen analys av brottsstatistik saknas, liksom analys kring olika insatsers relativa verkan. Vid förmedling av kunskap och information utgör trovärdig statistik och god analys en grundpelare.

Noter

- ¹ Uppgift hämtad från BRÅ:s hemsida, www.bra.se.
- ² Det har dock funnits SDN-BRÅ i vissa stadsdelar sedan tidigare datum, till exempel bildades Bergsjöns brottsförebyggande råd redan i december 1998.
- ³ Kommittén för brottsförebyggande arbete (KBA), (se SOU 1999: 61).
- ⁴ Upprinnelsen till detta arbete kan visserligen beskrivas betydligt längre än vad som görs här, men den långa ”förhistorien” bedöms här som relativt underordnad. Det kan dock nämnas att ett annat förslag som lades under 1999 (av kd) gällde inrättandet av en stadsvakt eller en stadsväktarkår. Förslaget avstyrktes av flertalet remissinstanser, men blev ändå upprinnelsen till att en arbetsgrupp tillsattes för att utreda hur ett kommunalt brottsförebyggande råd skulle organiseras (dnr 728/99).
- ⁵ När beslutet togs i december 2000 om att det brottsförebyggande rådet skulle instiftas, var arbetsnamnet *Rådet för trygg och säker stad*. Detta namn kom sedan att ändras senare till Rådet för Tryggare och Mänskligare Göteborg (Rådets protokoll 2001-09-20). Detta är numera det vedertagna arbetsnamnet för det centrala brottsförebyggande rådet i Göteborg, varför också detta används under arbetet med denna utvärderingsrapport.
- ⁶ Ur *Förslag till Rådet för Trygg och Säker Stad*, 2000-12-18.
- ⁷ För en mer detaljerad beskrivning av vad begreppet ”kaospiloter” innebär, se <http://www.kaospilot.dk/>.

- ⁸ *Förslag till Rådet för Trygg och Säker Stad* 2002-12-18, s. 7.
- ⁹ Ur *Förslag till Rådet för Trygg och Säker Stad*, 2000-12-18, s. 7.
- ¹⁰ *Ibid*, s. 8.
- ¹¹ Ungdomssamordnare II och kulturproducenten i ungdomsfrågor rekryterades inte förrän under hösten 2002.
- ¹² Intervju med projektledaren 2002-09-17.
- ¹³ Konferensen har dokumenterats i rapporten "Att förebygga brott och rädsla" (Tryggare och Mänskligare Göteborg 2003)
- ¹⁴ ANT står för Alkohol, Narkotika och Tobak.
- ¹⁵ I samverkan med Chalmers och Göteborgs universitet.
- ¹⁶ I samverkan med polisen och de brottsförebyggande aktörerna på Hisingen.
- ¹⁷ Arrangerad av Brottsförebyggande rådet i Väster.
- ¹⁸ Arrangerad av Tryggare och Mänskligare Göteborg.
- ¹⁹ I samverkan med Justitiedepartementet, Svensk Handel, Svenskt Näringsliv, m fl.
- ²⁰ I samverkan med Kriminalvården, Stadskansliet, Kris och Jour, Göteborgs frivilligcenter, Mångfaldsenheten m fl.
- ²¹ Se vidare <http://hem.passagen.se/nattvandring.vastsverige/>
- ²² Manualen kan beställas från Tryggare och Mänskligare Göteborg.
- ²³ <http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/>
- ²⁴ Rapporten heter *Orons platser – en granskning av människors upplevelser av rädsla och otrygghet* (Sandstig 2003).
- ²⁵ GIS står för Geographical Information Systems. Mer finns att läsa på <http://www.esri.se/index.htm>
- ²⁶ Sedan april 2003 finns denna statistik utlagd på www.tryggaremanskligare.goteborg.se för år 2000 och 2001.
- ²⁷ Se Välfärdsnyckeltal på <http://www.folkhalsa.goteborg.se/>
- ²⁸ Se http://www.polisen.se/mediacache/1698/12496/narkotikamissbr_1.pdf, http://www.can.se/rapport/rapport_2002.pdf.
- ²⁹ Se till exempel den kommunövergripande handlingsplanen för drogförebyggande arbete, [http://www.goteborg.se/prod/sk/goteborg.nsf/files/Handlingsplan/\\$FILE/Handlingsplan.pdf](http://www.goteborg.se/prod/sk/goteborg.nsf/files/Handlingsplan/$FILE/Handlingsplan.pdf)
- ³⁰ Även här kommer statistikfrågan in, vilka stadsdelar har förbättrat sin brottsstatistik mest? Finns det stadsdelar som trots det centrala

brottsförebyggande arbetet, har en försämring i sina siffror? Vad beror i så fall detta på? Hur kan enskilda brottsförebyggare bäst stöttas?

³¹ Det finns en hög medvetenhet inom rådet och kansliet om att inte prata om otrygghet så att man med detta skapar ett lokalsamhälle fyllt av skräck och rädsla, (jfr. Glassner 1999).

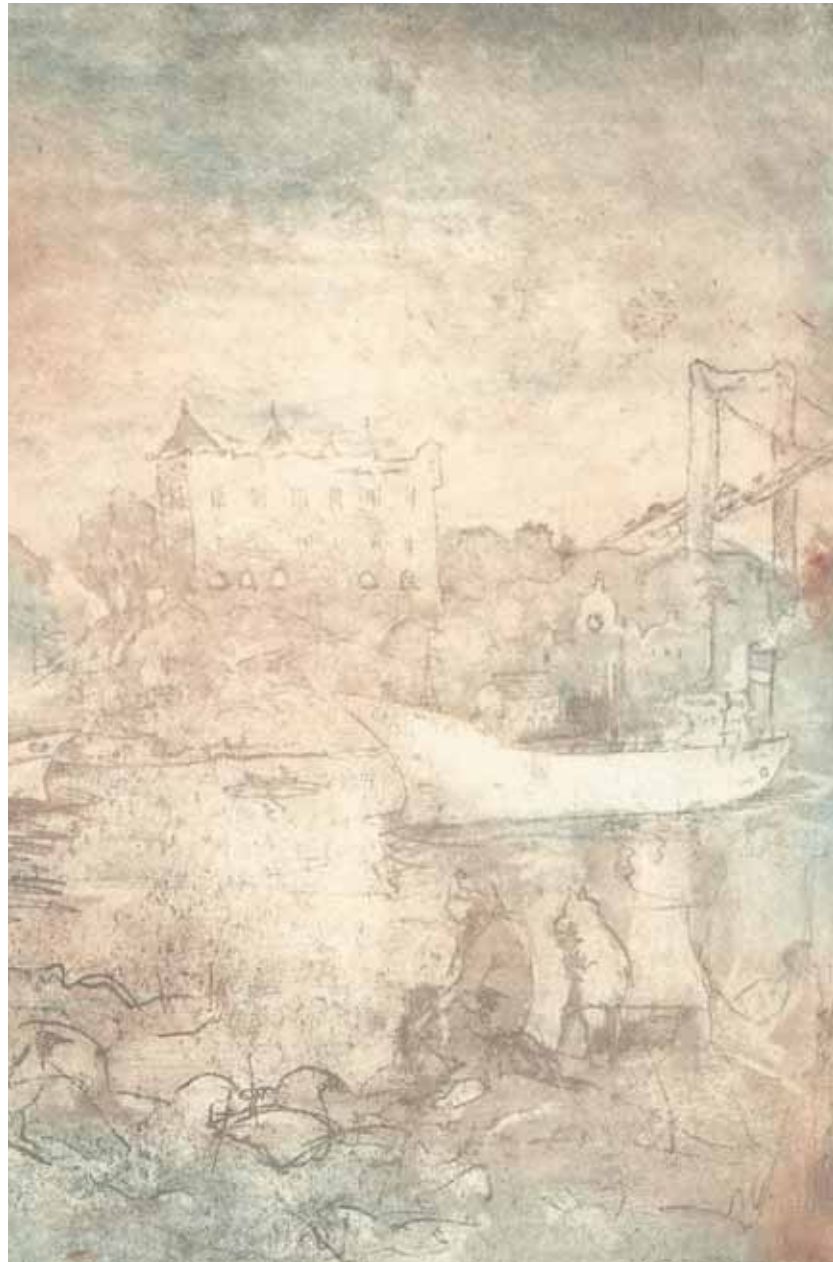
Inbjudan till en utställning

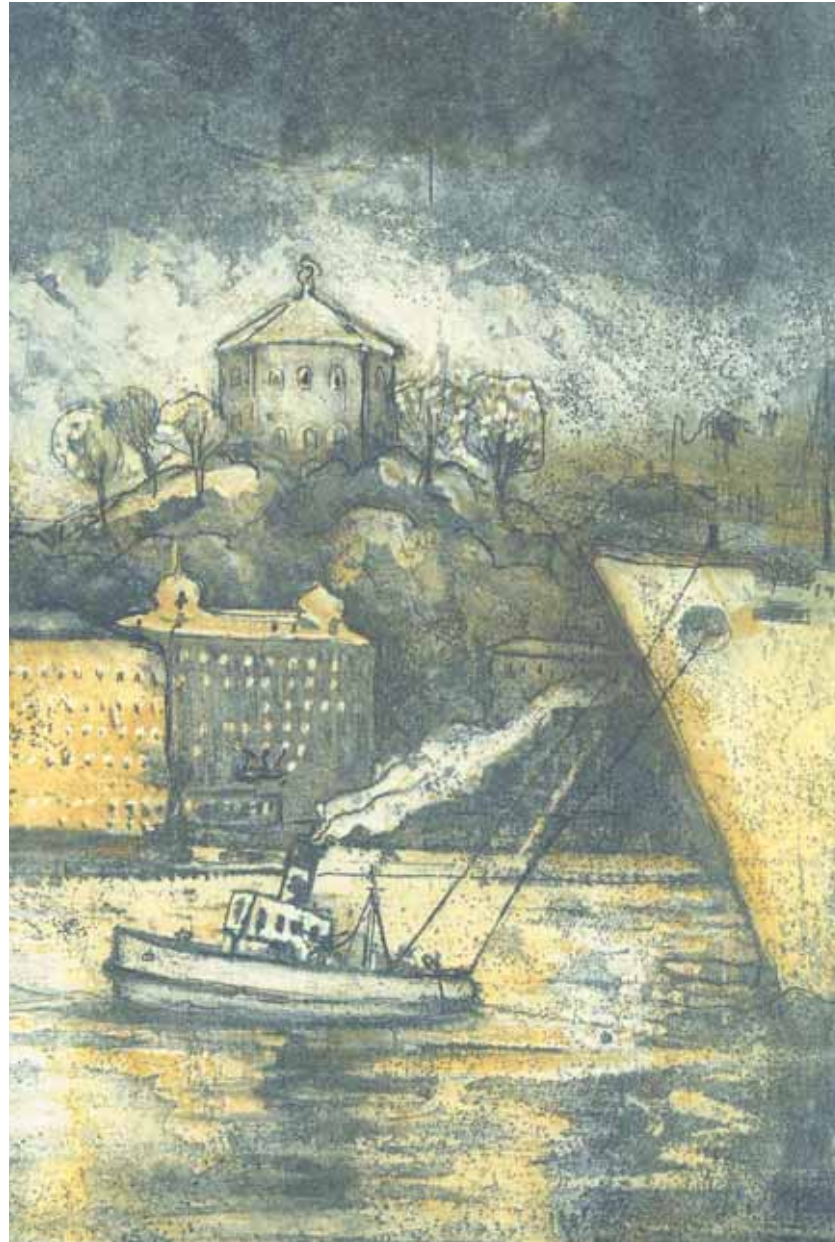
Ingela Blomqvist är grafiker och bosatt i Göteborg. Hon har följt arbetet i Tryggare och Mänskligare Göteborg intensivt, men på distans, från sin utsikt vid Färjenäs. Vi valde att använda hennes arbeten som omslagsbilder till de två utvärderingarna, men också till att göra en liten utställning med hennes verk inne i den här boken.

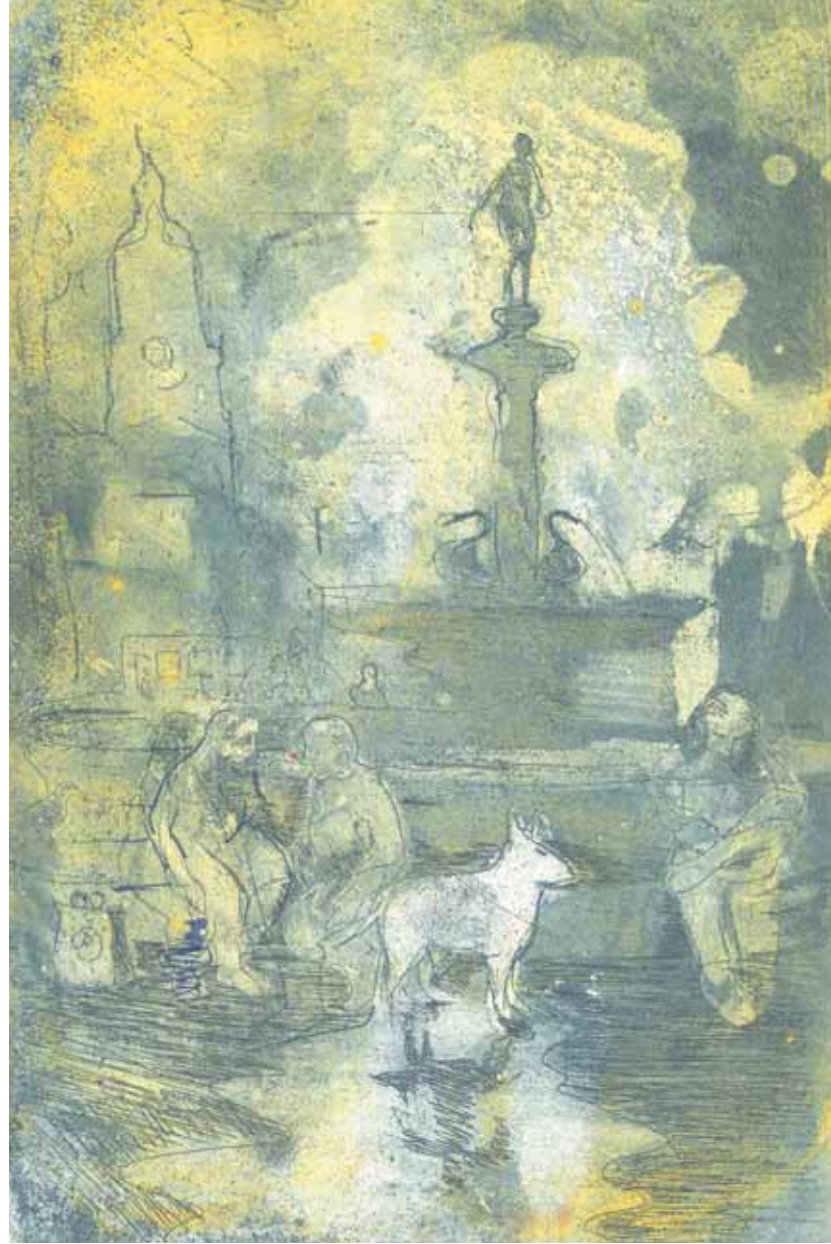

4. Trygghetsarbetet i stadsdelarna

I kapitel tre analyserades de kommuninterna nätverken och däribland nämndes relationerna till stadsdelarna. Göteborg har precis som Stockholm och Malmö en *stadsdelsnämndsorganisation*, och detta innebär att kommunen centralt har ett antal kommunövergripande nämnder, medan det i respektive stadsdel också finns en politisk nämnd som ansvarar för lokala frågor i stadsdelen. De lokala frågorna i stadsdelarna är vanligen av servicekaraktär, som till exempel barnomsorg, skola, fritidsgårdar, bibliotek, äldreomsorg eller socialtjänst.¹

Av de totalt 21 stadsdelarna konstaterades att det finns brottsförebyggande verksamheter i 19 av dessa.² Det brottsförebyggande arbetet i stadsdelarna har kommit olika långt och har organiserats på olika sätt. Bergsjön var en av de tidigaste stadsdelarna att anta ett brottsförebyggande program. Torslanda, och Örgryte är de två stadsdelar som i skrivande stund saknar brottsförebyggande verksamhet.

Då arbetet i stadsdelarna är så omfattande, har det inte varit möjligt att genomföra en totalundersökning. Istället har tre stadsdelar valts ut (Bergsjön, Tuve-Säve, Örgryte) samt i BRÅ-Väst, vilket är ett samarbete mellan sex stadsdelar (Askim, Frölunda, Högsbo, Styrso, Tynnered och Älvsborg). Urvalet är gjort med tanke på att tydliggöra vilka organisatoriska skillnader som finns i dessa verksamheter. Det finns inte *ett* sätt att bedriva brottsförebyggande arbete på, utan många. Bergsjön gör på sitt sätt, Tuve-Säve på ett annat och BRÅ-Väst på ett

tredje. En central fråga här är förstås också, varför har arbetet i Örgryte inte kommit igång? Har politikerna gjort en annan bedömning av behovet av att ha ett brottsförebyggande arbete i denna stadsdel?

De huvudsakliga jämförelser som här kommer att göras är med avseende på *organisation, nätverk, målgrupper* och *medel*. I absoluta termer, är det ganska enkelt att dra slutsatsen att Bergsjön har kommit längst i det brottsförebyggande arbetet, därefter finner vi BRÅ-Väst och Tuve-Säve, och minst har åstadkommit i Örgryte. Samtidigt är villkoren för det brottsförebyggande arbetet så olika för varje stadsdel, att det är relativt ointressant att jämföra stadsdelarna med varandra. I det följande kommer huvuddragen vad gäller organisation, nätverk, målgrupper och medel att redovisas, men för varje stadsdel kommer också rekommendationer att göras utifrån förhållandena i respektive stadsdel.

Bergsjön

Bergsjön har länge varit Göteborgs ekologiska stadsdel, där man särskilt har satsat på att lyfta fram Agenda 21-frågor och kretsloppstänkande. Ohälsotalet i Bergsjön är 105 där genomsnittet för Göteborg är 57.³ Hela 53 procent av ungdomarna i Bergsjön ingår i hushåll med socialbidrag, men vi ska då betänka att denna andel var 73 procent för fem år sedan.⁴ Genomsnittet i Göteborg är 16

procent. Medelinkomsten för 45-54-åringar är 138 tkr i Bergsjön, medan motsvarande siffra för hela Göteborg är 238 tkr.⁵ Bergsjön är en invandrartät stadsdel där 26 procent av de svenska medborgarna är födda i utlandet och ytterligare 29 procent saknar svenskt medborgarskap.⁶

Bergsjön är en av de stadsdelar i Göteborg som är föremål för den nationella ”storstadssatsningen” och för de Lokala utvecklingsavtalen (LUA).⁷ Inom ramen för dessa satsningar, har storstadssatsningspengar även kommit Bergsjöns brottsförebyggande arbete till del. Vad som räknas som ”brottsförebyggande” eller annat blir av nödvändighet omöjligt att fastställa då insatser för att lyfta stadsdelens sociala utsatthet ju gäller Bergsjön i många olika avseenden. Det är svårt att dra en gräns vid vad som är brottsförebyggande och vad som generellt är ”storstadssatsningsfrågor”, eftersom många insatser inom storstadssatsningen får en direkt avsedd eller indirekt och oförutsedd effekt i minskad brottslighet. Några av de insatser som har gjorts inom ramen för vad som kan kallas ”brottsförebyggande” aktiviteter är följande:

Sociala insatser

- En ungdomsarbetskonferens anordnades 8 april 2002 och ytterligare en sådan planeras till den 23 maj 2003. Konferensen fungerade som en viktig mötesplats för olika yrkesgrupper som på olika sätt arbetar med ungdomar.
- I september 2002 påbörjades arbetet med ungdomsgården *Radar 72*.⁸ Ett ungdomsråd har etablerats och renovering av huset har inletts.⁹ Invigning planeras till maj 2003.
- Sedan våren 1999 arbetar flera ungdomssekreterare och en skolvård i ungdomsteamet på Bergsjöskolan. Till teamets uppgifter hör bland annat att arbeta förebyggande med elever och ungdomar i riskzon och att arbeta för att engagera föräldrar och föreningar till att engagera sig i skolans verksamhet. Det är också uttalat att de ska utgöra en resurs i det brottsförebyggande arbetet i samverkan med Bergsjöns brottsförebyggande råd.

- Ett antidrogtema ska genomföras på alla skolor i Bergsjön 6-10 april 2003. Projektet genomförs i samverkan med Kunskapskällar'n och MST-teamet i Nordost.¹⁰ Målgruppen är vuxna i Bergsjön och föreläsningarna översätts till bosniska, arabiska, surani och somaliska.¹¹
- På initiativ av närpolisen i Kortedala-Bergsjön har många Bergsjöungdomar engagerats i skoltävlingen ”Bergsjömästaren”. Den lokala kvarterspolisen har i samverkan med skolorna och hyresvärdarna organiserat en frågesportsdag för mellanstadieelever (klass 4-6) sedan några år tillbaka i maj månad. Tävlingen är en frågeslinga i stadsdelen, där frågorna dels är inriktade på kunskaper, dels på kännedom om stadsdelen och dels frågor om de lokala föreningarna. Vinnarklasserna får 3.000 kr var och alla elever får glass och olika priser som bland annat skänks av fastighetsägarna. På kvällen arrangeras även disco. Syftet är att lära känna olika delar av stadsdelen, att lära känna det lokala föreningslivet och även att den lokala polisen bekantgörs med eleverna.¹²
- 1 miljon kr har beviljats till Samfällighetsföreningen Gerås, vilka består av fem privata fastighetsägare och dess förvaltare. Dessa ska under perioden 2001-2003 utveckla området kring Komettorget till ett attraktivt och väl fungerande stadsdelstorg. Fastighetsägarna själva bidrar med motsvarande summa till projektet.¹³ Målsättningen är bland annat att skapa en trygg och trivsam närmiljö och ett välfungerande och attraktivt stadsdelstorg. Motsvarande satsning görs även på Gärdsås torg. De situationella insatserna vad gäller torget i fysisk bemärkelse förväntas ge goda sociala effekter, som i sin tur ska öka tryggheten.
- En annan insats som både är social och situationell är vårstädningen i stadsdelen. Här engageras ungdomar, frivilligorganisationer och hyresgäster att ta del i uppsnyggandet av ”mellanrummen” i stadsdelen. Ett undervisningsmaterial som är framtaget i samarbete med ”Håll Sverige Rent” används i förskolan och skolan. Under denna dag sorteras olika typer av

sopor och eleverna uppmanas att skriva uppsatser, där de bästa rapporterna belönas med en dag på Liseberg.¹⁴ Aktiviteten innebär både att man lär känna sin stadsdel i social såväl som fysisk och miljömässig bemärkelse. Föreningar kan ansöka om ett bidrag om högst 1000 kr om de bidrar till städningen.

Situationella insatser

- De trygghetsvandringar som har genomförts i stadsdelen beskrivs i *handboken för fastighetsägare i Bergsjön*¹⁵ som en social insats. Ett bra god sammanhållning i grannskapet kan uppmuntras genom att man med hjälp av trygghetsvandringar identifierar entréer, trappuppgångar, källare, förrådsutrymmen och allmänna gångstråk som upplevs som olustiga. Verksamheten kan visserligen få en social bieffekt som är positiv, men huvudfokus i verksamheten är ändå den fysiska miljön och den upplevda tryggheten.
- Nattvandrarna är ideellt arbetande ”vuxenvandrare” som har varit verksamma sedan 1996. De går runt i Bergsjön på gator och gångvägar, i källare, tvättstugor, garage och andra utrymmen mellan ca tio på kvällen till tre, fyra på morgonen. Nattvandrarna samarbetar med polis och väktare.
- Partnerskap för bevakning i Bergsjön är ett samarbete mellan fastighetsägare och förvaltare. De ”gamla” avtalen som bostadsägarna/förvaltarna haft med olika bevakningsföretag väntas ut, därefter sker en gemensam upphandling så att *samma* väktare är ansvariga för fler områden. Projektet samordnas även med partnerskapet BESAM, som bevakar skolor och offentliga byggnader.¹⁶ Syftet med projektet är kontinuitet i bemanningen och effektivare handläggning.¹⁷
- Kartläggning av otrygghet har gjorts vid primära gångstråk, gångtunnlar och cykelvägar. Naturen och mellanrummen mellan olika bostadsområden och serviceområden har pekats ut som otrygghetsfaktorer. Även parkeringsplatser, garage och parkeringshus är centrala otrygghetsfaktorer. En *checklista* har utarbetats för fastighetsägare och förvaltare som vägledning

för att förebygga brott och otrygghet i dessa miljöer, och den så kallade ”gröngruppen” har inventerat behov av åtgärder för primära gångstråk.

- Spårvangshållplatser har snyggats upp och olika insatser har gjorts för att öka trivseln i samband med kollektivtrafiken. En arbetsgrupp utreder förutsättningarna för en lokal busslinje. En annan arbetsgrupp inventerar om kollektivtrafikens hållplatser är tillräckligt tillgängliga för handikappade.
- Bergsjöskolan har fått tillstånd hos länsstyrelsen om kameraövervakning av skolhuset, eftersom krossade rutor, klotter och annan skadegörelse kostar omkring 200 tkr per år.¹⁸ Motsvarande insats har även gjorts på en förskola.¹⁹

Utöver de aktiviteter som här har grupperats under *sociala* respektive *situationella* insatser, genomfördes den 5 september respektive den 18 november 2002 utbildningar för *egenanmälan av brott*. Vid dessa tillfällen utbildades skolvaktmästare, bovärdar, fastighetsskötare, vaktmästare, butiksanställda med flera i betydelsen av att de brott som äger rum faktiskt anmäls. Genom anmälan kommer brottsligheten in i statistiken och olika samhällsinsatser disponeras oftast efter sådana uppgifter. Detta kräver dock att blanketterna blir rätt ifyllda.

Organisation

Hösten 1998 togs första initiativet till Bergsjöns brottsförebyggande råd och det inledande mötet hölls i december. Rådet tillkom på initiativ från stadsdelsnämnden, Förvaltnings AB Framtiden samt polisen. Med på detta första möte fanns även Erik Grevholm från BRÅ i Stockholm. Syftet med ett brottsförebyggande råd var att på sikt minska kriminaliteten och öka den upplevda tryggheten i Bergsjön.

Rådet bestod då av en *initiativgrupp* och en *ledningsgrupp* samt tre olika *undergrupper*. I initiativgruppen ingick stadsdelschefen, chefen för Kortedala-Bergsjöns När-

polisområde, Förvaltnings AB Framtidens VD och i ett inledande skede deltog även konsulter från Projekt Bergsjöns Framtid. Medlemmarna i ledningsgruppen bestod av SDN-ordföranden, polisen, Projekt Bergsjöns Framtid (sekreterarskap och utredningsstöd), Förvaltnings AB Framtiden, Göteborgs Fastighetsägareförening, socialtjänsten, skolan, Bergsjödalen's Industriförening, Svensk Handel i Göteborg, föreningslivet, en boenderepresentant, stadsmissionen, primärvården, trafikkontoret, lokalförsörjningsförvaltningen, ungdomsrådet, elevrådet och Svenska kyrkan. De tre undergrupperna var *sociala rådet*, *bostads- och fastighetsrådet* samt *handels-, näringslivs- och kommunikationsrådet*.

I november 1999 antogs Bergsjöns brottsförebyggande program.²⁰ En viktig grund till detta program var inventeringen som gjordes i rapporten *Bergsjöns framtid*²¹, där brottsituationen och otryggheten i Bergsjön kartlades. De målsättningar som ställs upp i detta program var tydligt inriktade på att minska kriminaliteten, och målen var mycket specifikt angivna. Exempel på sådana målsättningar som togs upp var:

- Att antalet polisanmälda brott mot brottsbalken skall minska från nuvarande 2.100 brott per år till färre än 1.500 år 2002.
- Bergsjöns spårvagnshållplatser, skog, gångvägar och gångtunnlar skall kännas tryggare att vistas på och i.
- Antalet barn och ungdomar som drabbas av brott och misstänks för brott skall minska till 2002.

Det antagna programmet är ett högkvalitativt policydokument i den meningen att *verksamhetens mål* är tydliga, begripliga och utvärderingsbara. Programmet *definierar* vad man menar med brottsförebyggande arbete, där såväl en *social* som *situationell* medvetenhet återfinns. Programmet är baserat på en initial *inventering*, så att man vet hur brottsituationen ser ut innan man

inleder fortsatta insatser. Detta underlättar också senare utvärderingar betydligt.²² Detta dokument manifesterade också den *minsta gemensamma nämnare* som aktörerna i Bergsjön kunde enas kring i detta skede. Successivt har de inblandade aktörerna omfördelat sitt fokus, från brottslighet och kriminalitet, till de positiva krafterna och företeelserna i stadsdelen.²³

Under hösten 2002 trädde en ny organisation i kraft för det brottsförebyggande arbetet i Bergsjön. Fyra olika råd utgör sedan dess basen i Bergsjöns brottsförebyggande arbete. Dessa är:

- Rådet för sysselsättning, utbildning och rehabilitering
- Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön
- Rådet för sociala frågor
- Rådet för hälsa

De fyra råden samordnas av de fyra ordförandena i en samordningsgrupp under ledning av stadsdelschefen. I detta samordnande råd ingår även samordnaren för Storstadssatsningen och presidiet i den politiska nämnden (tre politiker). Här anläggs ett helhetsperspektiv och strategier för stadsdelens långsiktiga utveckling och hållbarhet. De nya ombildade råden arbetar fortfarande utifrån det brottsförebyggande handlingsprogrammet.²⁴

Vad gäller budgeten, är det intressant att notera att det brottsförebyggande arbetet i sig inte har anslag med en enda krona från stadsdelsnämndens budget, men eftersom det brottsförebyggande perspektivet finns integrerat i Storstadssatsningen, kan hela denna satsning i sig betraktas som brottsförebyggande. Vid sidan om Storstadssatsningen, ingår de lokala bostadsbolagen som finansierar för flertalet brottsförebyggande projekt.

Nätverk

Då det brottsförebyggande arbetet har varit igång i Bergsjön sedan 1998, har en mycket bred väv av sociala nätverk hunnit att utvecklas. Såväl privata som offentliga fastighetsägare samverkar i det brottsförebyggande arbetet, socialtjänsten, polisen, skolan, primärvården, försäkringskassan och föreningslivet. Från kommunen centralt finns även park- och naturförvaltningen med i processerna, liksom gatukontoret och kollektivtrafiken. Svensk Handel har funnits med i processerna sedan starten. Kort sagt, så finns det en mycket bred samling nätverk som spänner från SDN till kommunen centralt, mellan statliga myndigheter (polis, AMS, Försäkringskassa, universitetet) vilka sammanlänkas med inomkommunal verksamhet i stadsdelen (socialtjänst, skola, fritid och Agenda 21). Hållbarhetsarbetet i den ekologiska stadsdelen Bergsjön uppvisar hur de brottsförebyggande insatserna blir en del i stadsdelens långsiktiga hållbarhetsstrategi. Bergsjön inkluderade tidigt Svensk Handel (lokala näringslivet) som en aktiv partner i detta arbete, liksom olika föreningar och frivilligorganisationer. 1998/99 fanns representanter från boende, ungdomar, Stadsmissionen, Svenska kyrkan, Nattvandrarerna och Bergsjödalsens industriförening med i dessa processer. Det finns dock en tendens att samordningen av det brottsförebyggande arbetet har blivit alltmer *expertdrivet*.²⁵ Med tanke på den höga andelen invandrare som finns i Bergsjön, är det förvånande att representanter för dessa grupper, eller för ungdomar, i så hög grad lyser med sin frånvaro i det brottsförebyggande beslutsarbetet.²⁶

Bostadsföretagen spelar en mycket framträdande roll och det är mycket positivt att dessa aktörer samverkar så väl tvärsöver de privata/offentliga gränserna. Samtidigt bör man framöver vara uppmärksam så att dessa intressen inte tar överhanden, på bekostnad av de mer långsiktiga sociala insatserna.²⁷ För att det brottsförebyggande arbetet i Bergsjön ska få fortsatt hög legitimi-

tet, där positionerna kan flyttas fram, är det centralt att även representanter för ungdomar och invandrare finns med inte bara som underlydande medborgare, utan som aktiva aktörer tillsammans med erfarna beslutsfattare och tjänstemän.

Målgrupper och medel

I den mening som *otrygghet* ställs i fokus genom nattvandring, trygghetsinventeringar, identifiering av otrygga gångstråk och så vidare, så är målgruppen den *breda allmänheten*. Medlen här har varit organiserade vandringar, systematiserade checklistor, ökad/förändrad bevakning och uppsnyggande av platser som har upplevts som otrygga. *Den breda allmänheten* har varit målgruppen då det gäller arbetet med att göra torgen trivsammare och att skapa fungerande sociala miljöer kring dessa.

Då det gäller mer riktat brottsförebyggande arbete, så har främst *ungdomar generellt* och *ungdomar i riskzon* varit målgrupperna. I viss mån har även ungdomars föräldrar utgjort en målgrupp. Det är främst bland ungdomar som nyrekryteringen till kriminalitet sker, liksom nyrekryteringen till olika typer av missbruk. Här har insatserna framför allt bestått i förebyggande socialt arbete på skolorna, temadagen ”Bergsjömästaren”, ungdomsarbetskonferensen, samarbetet kring Radar 72, samt anti-droginformation. Kameraövervakningen på Bergsjöskolan är också ett medel att avhålla ungdomar från att begå brott, men frågan är om detta mål verkligen uppnås. Fastighetsägarna har även haft en representant som talat om brottsförebyggande frågor i skolorna.

Det brottsförebyggande arbetet i Bergsjön har tydligt identifierat både allmänna insatser och insatser som riktats gentemot ungdomar. För det kommande arbetet är det viktigt att utvärderingar försöker visa *vilka* insatser som gett vilka resultat. Det saknas idag tydliga strategier kring de grupper som redan är inne i ett kriminellt livsmönster eller så överlämnas detta ansvar till kriminalvården. Det fortsatta brottsförebyggande arbetet skulle

kunna stärkas genom att inleda dialog med föreningar av typen Bryggan²⁸ och K.R.I.S.²⁹, för att identifiera hur man kan minska återfall i kriminellt beteende efter fängelsevistelser eller ungdomsvård. Ökat samarbete med universitetet skulle också kunna inledas för att skapa goda förebilder utifrån de ungdomar med invandrarbakgrund som läser på högskolan eller som har högkvalificerade uppgifter ute i arbetslivet.³⁰ Frågor kring ledarskap och att upptäcka kamrater i riskzonen skulle kunna lyftas tydligare inom skolan och föreningslivet. Det vore också bra om samarbetet med polisen stärktes ytterligare, både vad gäller statistikinformation och grundanalyser, och vad gäller det långsiktigt förebyggande arbetet.

Sammanfattning Bergsjön

Bergsjön är en stadsdel som var tidigt ute med att starta upp en brottsförebyggande verksamhet. Därför har mobiliseringen hunnit bli mycket omfattande, även om fortsatta förbättringar kan eftersträvas. Dessa förbättringar skulle i första hand vara att få representanter för ungdomar och invandrare att tydligare ingå i de brottsförebyggande nätverken. Frågan om *social representation* är viktig i en stadsdel som Bergsjön, där det är viktigt att det finns lokala förebilder och ledare inom bolag och förvaltning som även representerar befolkningen med invandrarbakgrund. En andra sak som skulle stärka det brottsförebyggande arbetet vore om samarbetet med polisen kunde stärkas ytterligare. Polisen har den primära kunskapen om brottsligheten, medan socialtjänsten och skolan har den bästa kunskapen om familjer och barn med trassliga förhållanden. För att det brottsförebyggande arbetet ska fungera fullt ut måste ett nära samarbete fungera mellan dessa aktörer, trots att man har olika huvudmän bakom sig.

Bergsjön har en särskild fördel gentemot andra stadsdelar, i och med att man är föremål för den nationella storstadssatsningen och de lokala utvecklingsavtalen. Därmed har helt andra resurser kunnat tas i anspråk,

jämfört med övriga stadsdelar. Resultatet hittills är ett väl förankrat och strukturerat brottsförebyggande arbete, som huvudsakligen riktar sig till allmänheten och till ungdomsgrupper. Ett tydligt handlingsprogram finns, där mätbara målsättningar finns uppställda. Tyvärr förefaller det dock oklart huruvida dessa målsättningar kommer att utvärderas. Ett annat problem med Storstadssatsningen är att den inte tillför ordinarie verksamheter resurser, där socialtjänsten är en nyckelaktör då det gäller redan kriminella grupper. Tydligare vilja att våga satsa på långsiktiga insatser behövs från såväl statsmakten som kommunen centralt, och då är det värt att fråga sig hur de brottsförebyggande resurserna kan prioriteras bäst.

Tuve-Säve

Tuve-Säve ligger på Hisingen i norra Göteborg och representerar en relativt genomsnittlig stadsdel i Göteborg. Ohälsotoalet i Tuve-Säve är 54 (medan snittet i Göteborg är 57).³¹ Endast 8 procent av ungdomarna i Tuve-Säve ingår i hushåll med socialbidrag, en siffra som har halverats sedan 1997 (Göteborgsgenomsnittet är 16 procent).³² Medelinkomsten var 244 tkr, något över snittet i Göteborg som då var 238 tkr.³³ Andelen av Tuve-Säveborna som är svenska medborgare födda i utlandet är 10 procent (snittet för Göteborg är 12) och 8 procent är utländska medborgare (9 procent är snittet i Göteborg).³⁴ Sammantaget ligger Tuve-Säve något över genomsnittet i dessa avseenden, men får här representera en *genomsnittsstadsdel*.

Sedan januari 2002 har en brottsförebyggare funnits anställd i Tuve-Säve. Tjänsten är en projektanställning i två år, utan budgetansvar. Tjänsten finansieras till hälften av Bostadsbolaget och till hälften av förvaltningsgemensamma resurser. Rent organisatoriskt ligger tjänsten under barn- och ungdomsenheten och den sammanlagda kostnaden per år är 400 tkr.³⁵

Organisation

Det brottsförebyggande rådet i Tuve-Säve består av barn- och ungdomschefen, individ- och familjchefen (ordförande), fritidschefen, två representanter från Bostadsbolaget, företagarföreningen vid Tuvetorget, kyrkan, polisen samt två politiker (en moderat och en vänsterpartist, adjungerade). Rådet sammanträder 4–6 gånger om året. Inget särskilt brottsförebyggande program finns. Rent allmänt förekommer det sedan år 2002 diskussioner om att starta ett Hisingsgemensamt brottsförebyggande råd, men tills vidare har de olika stadsdelarna på Hisingen var sitt råd.³⁶

Sociala insatser

- Projekt Brobyggare – Ecuador syftar till att stötta potentiellt kriminella ungdomar och även ungdomar som riskerar att hamna i rasistiska grupperingar. Projektet syftar till att ge en positiv manlig förebild och att nå ett gemensamt mål. Aktiviteterna består bland annat av hajk i Vättlefjäll, biokvällar, rökdykning och nattorientering. Slutmålet för projektet är en resa till Ecuador och deltagande i byggande av en skola. Även en ungdomsledare från kyrkan har funnits med. Effekterna av dessa verksamheter klingar dock av efter en tid om de inte följs upp.³⁷
- Brottsförebyggaren samarbetar med drogsamordnarna på Hisingen, och ett nära samarbete finns också med skolan, där man försöker få in föräldrarna i arbetet.
- Projektet *Ung ledare*, där man försöker att utbilda ungdomar i ledarskap. Ungdomarna får sedan möjlighet att delta i arrangemanget av sommaraktiviteter för barn i stadsdelen. På sommaren arrangeras *Summersport*, där ungdomar får bada, leka och prova på olika sporter. Målgruppen är mellanstadieelever, och grundtanken är att visa upp de fritidsaktiviteter som står till buds.
- En killgrupp som kallas *PowerCrew* träffas på Norumsgården med inriktning på fysisk aktivitet och samtal.

- Utbildning av ungdomsledare i social kompetens, man arbetar med att stärka de befintliga ungdomsledarna i sin ledarroll och ge dem kunskap om hur man kan upptäcka barn som far illa.
- Tillsammans med polisen vill man utveckla barns intresse för polisen i ett positivt sammanhang, därför har man anordnat *deckarklubbar*.

Situationella insatser

- Säkerhetsgenomgångar av rutiner inom skolan och förskolan har gått igenom. Särskilt har detta gällt larmsystem och personalrutiner, i syfte att försvåra inbrottsförsök.
- Ombyggnad av parkeringsplatser för att öka öppenheten och förbättra belysningen.

Nätverk

Det brottsförebyggande rådet är förhållandevis litet och väl sammanhållet, och spänner över såväl sociala som situationella sakområden. Samarbetet med polisen fungerar också väl³⁸, och resurser i de ideella föreningarna tas väl tillvara. Tuve-Säve har ett rikt föreningsliv och man eftersträvar att lyfta fram dessa och den sociala betydelse de har. Tyngdpunkten i det brottspreventiva arbetet ligger tydligt på den sociala delen. Man identifierar ”problembarnen” och försöker att hitta program och lösningar som kan avhålla dem från fortsatt ”kriminalitet eller strul”. Kontakter söks också med föräldrarna, med föreningslivet i stadsdelen och med föreningsledare.

Målgrupper och medel

Målgrupperna för det brottsförebyggande arbetet är i första hand ungdomar i mellanstadie- och högstadieåldern, och insatserna gäller både denna grupp generellt och enstaka individer i riskzonen specifikt. Föreningslivet lyfts fram som ett medel för att erbjuda en meningsfull fritid i allmänhet, och specifika insatser

mellan föreningsliv och ungdomsarbetare förekommer också. Medlet är att lyfta fram betydelsen av ledarskap och förebilder. Föräldrarna är en målgrupp som också finns med i bilden, men mer i bakgrunden. Föräldrarna får information genom skolan och de har indirekta kontakter med arrangörerna för sommarverksamheterna. Föreningarna och dess ledare fungerar delvis som ett medel för den brottsförebyggande verksamheten.

Sammanfattning Tuve-Säve

Tuve-Säve är en genomsnittsstadsdel i Göteborg och är därmed inte föremål för några extrasatsningar. Stadsdelen måste bära sina egna kostnader och stadsdelens ekonomi går med ett mindre underskott. Trots detta, har stadsdelen ändå vågat satsa på att anställa en brottsförebyggare, en av de totalt två som finns i Göteborg. Trots att ett brottsförebyggande handlingsprogram har saknats, så har målgruppen för det brottsförebyggande arbetet varit relativt specifikt definierad. Arbetet har särskilt inriktats mot ”ungdomar på glid” och mot ungdomar generellt. Effekterna av detta arbete är förstås svåra att avläsa, men utvärderaren tror att en fortsatt samverkan med idrotts-, friluft- och andra föreningar är värdefull för ungdomarna i stadsdelen.³⁹ Inom föreningslivet möts föräldrar och ungdomar på ett sådant sätt att individers självkänsla och självkänedom stärks. Värdefrågor blir viktiga inom dessa verksamheter, får verkligen alla vara med? Fokusering på ledarskapsfrågor är också centrala, där diskussioner kan föras om vad som är gott ledarskap och där goda exempel kan debatteras. Att inom föreningarna fundera över hur man känner igen en kamrat som har problem, och vad man gör då, är en viktig allmänkunskap. Här krävs dock god samverkan mellan föräldrar och ledare inom föreningarna och med kunniga inom socialtjänst och fritid. Här kan samverkan mellan skolan och *skolornas planer för att förbinda mobbning* integreras med föreningsaktiviteter. Frågor om det goda ledarskapet kan också diskuteras mer inom skolan.

BRÅ-Väst

Det Brottsförebyggande rådet i Väster (BRÅ-Väst) är ett stadsdelsövergripande samarbete mellan sex olika stadsdelar: Askim, Frölunda, Högsbo, Styrso, Tynnered och Älvsborg. I detta samarbete deltar närpoliserna i Frölunda, primärvården Väster, folkhälsosamordnare, representanter från skolan, företagarna vid Frölunda torg och många andra. De sex olika stadsdelarna har varierande förutsättningar.

Som vi ser av tabell 4.1 är de västra stadsdelarna relativt olika. Två stadsdelar, Askim och Älvsborg är förhållandevis resursstarka, ohälsotalen är låga och inkomsterna omkring 100 tkr över genomsnittet för Göteborg. Samtidigt är andelen barn i familjer med socialbidrag högre än genomsnittet i Frölunda och Tynnered, och särskilt Frölunda har problem med höga ohälsotal och låga inkomster. Trots dessa skilda förutsättningar lyckas dessa stadsdelar genomföra ett stadsdelsövergripande samarbete i de brottsförebyggande frågorna.

Organisation

De geografiska gränserna för närpolisområdet i Frölunda sammanfaller med de sex stadsdelarna, och därför föll sig denna organisation naturlig. Det första konstituerande mötet med det brottsförebyggande rådet hölls i januari 2001 och detta organiserades utifrån de befintliga folkhälsoråden som fanns i de aktuella stadsdelarna. Primärvården i Väster ingår också i rådet, liksom en representant från företagarföreningen vid Frölunda torg. De sex stadsdelarna har gemensamt utsett socialdemokraternas ordförande i Älvsborgs stadsdelsnämnd till ordförande i det brottsförebyggande rådet. BRÅ-Väst har i flera avseenden resonerat likartat med det centrala rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg vad gäller att utgå från befintliga verksamheter och inte själva äga frågorna. De lokala hälsoråden har därför blivit centrala utgångspunkter för verksamheten.⁴⁵

Tabell 4.1 Sociala nyckeltal för de västra stadsdelarna

	Ohälsotal ⁴⁰	Svenska medborgare födda utomlands ⁴¹	Utländska medborgare ⁴²	Andel barn i familjer med socialbidrag ⁴³	Medelinkomst (tkr) ⁴⁴
Askim	33	5	4	2	335
Frölunda	83	13	8	28	183
Högsbo	63	9	6	1	210
Styrsö	45	2	2	3	231
Tynnered	59	11	6	12	252
Älvsborg	30	5	4	1	333
Medeltal i Göteborg	57	12	9	16	238

Den sammanlagda budgeten för det brottsförebyggande arbetet i BRÅ-Väst är 0 kr och de ingående medlemmarnas eventuella kostnader belastar respektive nämnd. Verksamheten har finansierats genom befintliga verksamheter, där sekreterarfunktionen till exempel har skötts via Frölunda stadsdelsförvaltning. Rådet sammanträdde fem gånger under 2002. BRÅ-Väst har inte antagit något formellt handlingsprogram, men har ändå gjort en god inventering av vad för slags insatser som är prioriterade och hur problembilden ser ut i de sex stadsdelarna. Ett gott samarbete med polisen sedan många år tillbaka har möjliggjort detta.⁴⁶

Sociala insatser

- I Tynnered samverkar polisen med skolrådet för att bland annat kartlägga ungdomsgång och situationen kring Opaltorget som har varit ”stökigt”. Även skolföreningen vid Askimskolan har deltagit i flera rådsmöten, med avsikt att utarbeta ett handlingsprogram för skolan.
- En så kallad ”hot spot” som polisen säger, har länge varit Meros Camping i Askim. Platsen har varit ett tillhåll för missbrukare och har drivits av en privatperson, men förhållandena har utretts av JO som beskrivit situationen som i det närmaste

misär.⁴⁷ Rådet strävar efter en nedläggning av verksamheten och att finna alternativa boenden för de berörda.

- Arbetet med förebyggande narkotikainsatser är en prioriterad verksamhet och insatserna görs mot gatuplanet, den organiserade narkotikahandeln och genom brotts- och drogförebyggande information. Särskilda insatser har gjorts vid Frölunda torg, där förekomsten av droger har ökat på senare tid och gått lägre ner i åldrarna. Alla skolor har ett uppdrag att inarbeta ANT-undervisning i verksamheten och att ta fram ett lokalt åtgärdsprogram.
- I Tynnered finns det några flickor i 18-19-årsåldern som fungerar som ungdomsvandrare. De tog kontakt med politikerna i stadsdelsnämnden och erbjöd sin hjälp. Politikerna tänkte på idén och hjälpte dom att få telefonkort, spårvagnskort, jackor och en kurs hos polisen. De rör sig ute i stadsdelen på fredags- och lördagsnätter och om något händer kontaktar de fritidsledare, fältassistenter eller polis.
- Det finns även föräldrar i Fiskebäck som nattvandrare kring Fiskebäcksskolan. De är ute nästan varje fredags- och lördagskväll och de har även besökt affärer i området och pratat med dem om att inte sälja öl till ungdomarna. SDN Älvsborg har tillsammans med Fiskebäcksskolan initierat projektet Kamratstödjare.

- En gemensam hälsodisk för stadsdelarna i väster har etablerats vid Frölunda torg.⁴⁸
- På Styrso finns ett fortlöpande arbete att identifiera rasistiska frågor som finns under ytan och att ringa in ungdomsgrupper och enskilda individer i riskzonen.⁴⁹

Situationella insatser

- Diskussioner om klotter har förts med en representant för OKQ8 och polisen har tillsammans med representanter för bensinbolagen gått ut med instruktioner för försäljning av sprayfärg, öl, cigaretter och tändargas. Informationsarbete har genomförts vad gäller legitimationskrav (18 år) och en faxlista finns upprättad så att bensinbolagen snabbt kan kommunicera med varandra.⁵⁰ På Påvelundsskolan har arbete inletts för att förebygga klotter. Skolan uppmuntrar eleverna att berätta om klotter, man straffar ingen men utreder istället, återställer och vägleder. Vid klotter tas också kontakter med föräldrarna och eleven får återställa efter skoltid. Skolan har erbjudit grafitti-projekt om klottret upphör, vilket också har blivit resultatet. Nyckeln till framgång anses vara elevernas föräldrar som ofta är ovetande om vad barnen gör på sin fritid. Resurser har dock inte funnits för att göra motsvarande insatser på alla skolor.⁵¹
- Trygghetsvandringar har genomförts i både Tynnered och Frölunda för att identifiera otrygga platser och brister i belysning på gångstråk, gångtunnlar och på allmänna platser.
- Ombyggnadsförslag har redovisats för Frölunda torg, som går ut på att ta bort den befintliga gångtunneln under spåren, ökad tillgänglighet, bussterminal och spårvagnshållplats med väderskydd. Platsen ska även kompletteras med parkbänkar och planteringar, men finansieringen är ännu inte helt klar. Projektet beräknas kosta 34 mkr.⁵²

Polisen har löpande försett rådet med aktuell kriminalstatistik och man har på många möten haft statistikredovisning som en punkt på dagordningen. Det har noterats

att GIS-verktyg finns på park- och naturförvaltningen, men att det är kostsamt att ta del av detta.⁵³ En allmän dag kring ”*Vad görs åt våld och skadegörelse i Väster?*” arrangerades i september 2002 och detta kvällsseminarium vände sig till allmänheten.

Nätverk

Sedan många år tillbaka finns det ett gott samarbete mellan närpolisen i väster och politikerna, och trots att verksamheterna inte har en enda krona i budget så har ett stort antal aktiviteter satts igång. Nätverken inkluderar bland annat de stadsdelsövergripande kontakter mellan folkhälsoråden, skolverksamhet och föräldragrupper, kontakter med polis, Tryggare och Mänskligare Göteborg, universitetet, bostadsbolag och förvaltare, företagare och primärvård. Att ordföranden i BRÅ-Väst är en politiker, och tillika ordförande i en av stadsdelarna, ger det brottsförebyggande rådet ett helt annat kapital än det rent ekonomiska. En polischef uttryckte det så här:

”Det politiska mandat som R besitter innebär ju att han är en spelare på planen som man inte bara flyttar på. Det betyder nog mer än jag begriper, han känner ju alla. Vi tar itu med saker direkt, samma dag.”⁵⁴

När jag frågar samme rådsordförande om hur man ska göra för att starta upp ett brottsförebyggande råd, så får jag följande svar:

”Jag skulle vilja ge följande råd: utnyttja befintlig organisation och dess resurser, frågorna ska ägas ute i de befintliga verksamheterna. Och tillsätt en ordförande med hög status, gärna en SDN-ordförande. Man kan göra på andra sätt också, men folk lyssnar mer då. Sedan är samarbetet med polisen nödvändigt, och det har aldrig varit några problem för oss. Men det är klart, det beror ju förstås på personkemi också.”⁵⁵

Det finns många sätt att organisera det brottsförebyggande arbetet, och nätverken i Väster är relativt välutvecklade. Dialog finns med fotbollsklubbarna IF Väster

och Proletärerna, med ungdomsverksamheter, vuxenvandrare och invandrarföreningar. Även samverkan mellan polisen och socialtjänsten fungerar bra. Det måste dock understrykas att välutvecklade nätverk inte löser alla problem, det måste finnas ett väl fungerande ledarskap också. Ledarskapet på den politiska sidan samverkar här med ledarskapet på den polisiära sidan på ett *ovanligt bra* sätt. Dessa ledare intresserar sig för de brottsförebyggande frågorna i viss mån även ideellt utanför arbetstiden. Dessa personer utgör en stor resurs för hela BRÅ-Västområdet, men det är svårt att förvänta sig att motsvarande konstellationer ska kunna etableras i alla stadsdelar.

Målgrupper och medel

Den skrivelse som delvis finns i bakgrunden för det brottsförebyggande arbetet i väster pekar ut skolan och föräldrarna som mycket centrala målgrupper i det brottspreventiva arbetet. Tre riskgrupper som utpekats är a) mycket unga föräldrar, b) ensamstående föräldrar med svaga sociala och ekonomiska resurser, samt c) barn till föräldrar med utvecklat drogmissbruk eller kriminalitet. De målgrupper som man i första hand har arbetat med är missbrukare, ungdomar generellt, ungdomar ”på glid”, och ett starkt samarbete mellan polisen, socialtjänsten, hälsoråden och primärvården gör detta möjligt. De medel man arbetar med är:

- en kontinuerlig information om hur brottsligheten ser ut och förändras.
- löpande information i skolor, riktad mot elever.
- löpande information till föräldrar och allmänhet.
- politisk ”tyngd” som ger symbolkraft till de brottsförebyggande frågorna inom ordinarie verksamheter.
- ett gott samarbete med polisen.

Arbetet med skolan kan utvecklas ytterligare och utvärderaren förordar en renodling av den väg som BRÅ-Väst här har slagit in på. Det finns en tydlig och förhållandevis enkel grundstruktur i det befintliga brottsförebyggande arbetet idag, och det viktigaste framöver är att bibehålla kontinuiteten i detta arbete, att inte släppa vad som uppnåtts och att fördjupa det arbete som har inletts.

Sammanfattning BRÅ-Väst

BRÅ-Väst är en förhållandevis liten organisation utan egna budgetmedel. Samtidigt har flertalet resultat redan uppnåtts och mycket kompetens och handlingskraft finns inom BRÅ-Väst. Personliga relationer mellan företrädare för polisen och det brottsförebyggande rådet har förstärkt underlättat detta arbete, och öppnat många dörrar för det brottsförebyggande perspektivet inom ordinarie verksamheter. Denna symbolkraft har delvis även bidragit till nya arbetssätt inom närpolisen, där kontakt med lokalbefolkningen har prioriterats tydligare jämfört med tidigare. Kontakterna med föreningslivet, ungdomarna och deras fritidsvanor kan stärkas ytterligare, där projekt som Kamratstödjare kan få ökat utrymme och där frågor om det goda ledarskapet lyfts fram mer. Goda exempel behöver också visas upp vid sidan av det tydligt problemorienterade arbetssättet, och samverkan med både universitetet och organisationer som K.R.I.S.⁵⁶ och Bryggan⁵⁷ kan stärka arbetet i BRÅ-Väst ytterligare.

Örgryte

Örgryte är en stadsdel där det har varit svårt att komma igång med ett brottsförebyggande arbete. Av olika skäl prioriterar olika stadsdelar de brottsförebyggande insatserna på olika sätt, och Örgryte är här ett exempel på en stadsdel som inte har kommit så långt. Örgryte är en förhållandevis välmående stadsdel, där ohälsotalet i år 39 (medan snittet i Göteborg är 57).⁵⁸ Andel av ungdomarna

i Örgryte som växer upp i hushåll med socialbidrag är 5 procent.⁵⁹ Även denna siffra har halverats sedan 1997. Medelinkomsten för 45-54-åringar i Örgryte är 282 tkr, något över medel i Göteborg som var 238 tkr.⁶⁰ Andel svenska medborgare födda i utlandet är 7 procent i stadsdelen, och andelen utländska medborgare är 5 procent i Örgryte.⁶¹

Organisation

Stadsdelschefen inledde 2001 möten där brottsförebyggandet stod på dagordningen. Övriga representanter kom från Gamla Lundenskolan, ungdomsmottagningen, ett gruppboende för funktionshindrade samt en person som arbetar med förebyggande insatser för äldre. Ungefär fem möten hölls 2001 och 2002 troligen tre. Vad som hänt sedan dess är oklart. Träffarna har fungerat som en samtalsgrupp, där många funderingar och önsknings har dryftats. Handlingskraften och konkreta insatser lyser dock med sin frånvaro.

Social prevention

- Man har pratat om föräldrautbildningen ”Rötter och Vingar” där föräldrar har kunnat titta på sitt föräldraskap tillsammans med andra föräldrar.
- Gunnareds brottsförebyggare var på besök och pratade om arbetet där, som huvudsakligen är inriktat på att identifiera ungdomar i riskzonen.

Situationell prevention

- Man har arbetat med ett bänkprojekt, som blev mycket uppskattat av de äldre. Detta för att öka tryggheten i närmiljön.⁶²

Från Örgrytes stadsdel deltog man på konferensen *Att förebygga brott och rädsla* den 6-7 december 2001, vilket var ett uppskattat arrangemang. I övrigt har vissa kontakter tagits med till exempel Tryggare och Mänskligare Göte-

borg och med Härlanda SDN, men det brottsförebyggande arbetet har egentligen inte fått någon riktig fart.

Sammanfattning Örgryte

Som utvärderaren kan förstå det, har SDN Örgryte inte sett att det finns något större behov av brottsförebyggande arbete i stadsdelen, kanske delvis då man har en väl fungerande HälsoDisk i stadsdelen. Uppfattningen är att de boende i Örgryte generellt är relativt trygga, och man har en ganska vag uppfattning av vad som är de vanligaste brottstyperna och vems sak det är att bekämpa brott. Särskilt ökningen av bland annat våldsbrott i stadsdelen torde ändå vara grund för ett visst behov av brottsförebyggande aktivitet (se vidare bilaga 4).

Sammanfattning om de undersökta stadsdelarna

Det finns en stor variation vad gäller statistiskt underlag och analys av de insatser som görs. Gemensamt för stadsdelarna är att man hänvisar till olika allmänna uppfattningar om upplevd otrygghet eller trygghet, narkotikabrottligheten, uteliggare, återfallskriminella och så vidare. BRÅ-Väst har haft den bästa löpande redovisningen av brottsstatistiken och därur kunnat utveckla strategier och målsättningar för de insatser som görs inom ramen för det brottsförebyggande arbetet. Bergsjön genomförde en mycket god inventering av brottsligheten initialt, men det förefaller som att denna inventering delvis har fallit brottsförebyggarna ur tankarna. Enligt uppgift, är det inte aktuellt att utvärdera de målsättningar som tidigare ställdes upp.

Utarbetandet av handlingsprogram behöver förstås inte vara ett krav, men det kan underlätta arbetet med att komma överens om vad som är de lokala problemen och prioriteringarna. I Bergsjön gjordes de initiala inventeringarna av konsulter och dessa har successivt fått träda

tillbaka, medan kommunförvaltningen har övertagit initiativet. Fokus, eller den minsta gemensamma nämnaren, har också förflyttats, från brottslighetsstatistiken och otryggheten till att framhäva det positiva i Bergsjön och de goda krafterna. Frågan är då, om man därmed överger de potentiellt kriminella grupperna och de återfallskriminella? Bergsjön har haft fördelen att vara föremål för Storstadssatsningen, men när dessa resurser fasas ut, är det viktigt att fråga sig hur de kvarvarande knappa resurserna prioriteras ur ett brottsförebyggande perspektiv. Utvärderaren menar att Bergsjön borde följa upp sitt gamla handlingsprogram från 1999, både för att få ett kvitto på vad som har uppnåtts och för att kunna konstatera vad som återstår att göra. Det är bra att Bergsjön har en kvarterspolis som etablerar relationer med de boende och ungdomarna i stadsdelen, och som bidrar till tävlingen ”Bergsjömästaren”, men en sådan aktivitet får inte vara alltför bunden av en enda person. Kontinuitet, uppföljning och stärkta band mellan polisen, skolan, drogförebyggare och socialtjänst är centralt för Bergsjöns långsiktiga intresse. Utarbetandet av handlingsprogram har saknats i Tuve-Säve och delvis även i BRÅ-Väst, vilket skulle kunna stärka verksamheterna framöver. Sådana program är viktiga inte bara för att skapa nya ”femårsplaner”, utan för att det blir konkreta utgångspunkter för handlingsinriktad diskussion. I den mån handlingsplanerna kan integreras med befintliga planer är detta också att föredra, till exempel anti-mobbingplaner, ANT-planer, anti-klotterplaner och så vidare.

Det är inte bara pengar som räknas, det visar samarbetet i BRÅ-Väst. Hur man organiserar sitt brottsförebyggande arbete har en stor betydelse och politisk tyngd vid ordförandeklubban har en symboliskt mycket viktig betydelse. Om man prioriterar det brottsförebyggande arbetet politiskt, så hjälper det att en politiker har det ledande mandatet istället för en tjänsteman. Det kanske heller inte hjälper med vilken politiker som helst, utan det bör vara en politiker som både har god kontakt med centrala

kommunpolitiker och som har förmågan att samverka med polisen och övriga aktörer i lokalsamhället. I Bergsjöns omorganiserade råd finns det politiska presidiet med i samordningsgruppen, medan stadsdelschefen är ordförande. Detta kan vara den lösning som fungerar bäst lokalt, det vet man bäst i Bergsjön, men för övriga råd som ännu inte har fått med den politiska makten i sina råd, rekommenderas en strävan mot detta.

Ledarskap börjar tidigt, och det fokus som man i Tuve-Säve lägger vid unga ledare i föreningslivet, manliga förebilder och eftersträvansvärda mål tror utvärderaren är goda pedagogiska metoder att arbeta utifrån. Frågan om det goda ledarskapet handlar om förmågan att hjälpa fram varandra, att identifiera de svaga och att vara goda kamrattstödjare. Frågan om gott ledarskap handlar om att våga ta ledningen inom föreningslivet, inom politiken eller inom näringslivet på ett sådant sätt att samhället i stort tjänar på det. Därför ställs också värdefrågor på sin spets då vi talar om ledarskap, ska bara de bästa få spela fotboll eller ska alla få spela fotboll för att ha roligt tillsammans? Denna fråga lämnas vidare till de olika aktörerna i stadsdelarna att diskutera och vidareutveckla. Kom ihåg: ledarskap är ofta en central faktor även för de som väljer en kriminell livsbana.

Att organisera ett brottsförebyggande råd kan göras på många olika sätt och det är viktigt att man lokalt i stadsdelen kan finna ett sätt som fungerar bra utifrån de lokalt givna förutsättningarna. Därför är det inte utvärderarens sak att avgöra vilket det ”rätta” sättet skulle vara, men en rekommendation är att åtminstone kommunens tjänstemän och polisen finns med, någon eller några politiker, och att representanter från både den *sociala* och *situationella* preventionen finns med.

Noter

¹ Frågor som ligger på den gemensamma eller centrala organisationen är till exempel stadsbyggnadsfrågor, kulturfrågor, trafikfrågor, idrott- och föreningsfrågor och miljöfrågor. Dessutom ligger många centrala frågor i olika bolag, till exempel Göteborg & Co (marknadsföring av Göteborg), Framtiden (fastighetskoncern), Gatubolaget (lokala vägnätet), Göteborgs spårvägar (spårvagnsverksamheten), Renova (avfall och återvinning) m fl.

² En god översikt av vilket arbete som görs i respektive stadsdel finns på Tryggare och Mänskligare Göteborgs hemsida, <http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/>

³ Göteborgs stads statistik, 2001. Ohälsotalet är ett mått på hur mycket sjukförsäkringarna nyttjas i stadsdelen, eller antal ersatta dagar per försäkrad person.

⁴ Göteborgs välfärdsnyckeltal, 2002.

⁵ Göteborgs stads statistik, 2000.

⁶ Göteborgs stads statistik, 2002.

⁷ Se <http://www.storstad.gov.se/framtid/lokalutvecklingsavtal.asp>. Sammanlagt har Bergsjön tilldelats 120 miljoner kr för åren 2000 till och med 2004. Under *trygghet och trivsel* satsas 10 mkr och under *arbete och utbildning* satsas 41 mkr, *språk och skola* får 29 mkr. *Demokrati och delaktighet* har fått 29 mkr. Sammantaget kan man säga att *socialt preventivt arbete* får cirka 90 procent av resurserna, medan det *situationella preventiva* arbetet får 10 procent (Bo tryggt i Bergsjön 2002-11-25).

⁸ En del av ungdomssatsningen som gjordes av Göteborgs kommun om sammanlagt 19 miljoner. Riktas sig till ungdomar i Kortedala och Bergsjön. Satsningen riktar sig till ungdomar mellan 16 och 20 år.

⁹ Se vidare <http://www.gecko.nu/>

¹⁰ Stadsdelarna Bergsjön, Lärjedalen, Kortedala och Gunnared har länge haft höga kostnader för köpt institutionsvård av ungdomar – en vård som många gånger visat sig vara ineffektiv. Nordost har därför gått samman och beslutat att inrätta ett gemensamt MST-team för att kunna arbeta mer framgångsrikt med psykosocialt belastade ungdomar i åldern 12-18 år. Rent organisatoriskt kommer verksamheten att tillhöra SDN i Bergsjön. Multisystemisk terapi utvecklades i USA under 1970-talet och har visat ge mycket goda behandlingsresultat. MST utgår från att barnets beteende bestäms av faktorer i dess

sociala och ekologiska miljö; familjen, vänner, skolan mm. Se vidare <http://www.centrum.goteborg.se/prod/Centrum/kunskapskallarn-dalis.nsf/>

¹¹ Intervju med ungdomssekreterare på Bergsjöskolan, 2003-03-03.

¹² Intervju med ”Sveriges siste” kvarterspolis, 2003-03-05.

¹³ Protokoll för Bergsjöns LUA-utskott, 2001-05-15.

¹⁴ Protokoll *Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön*, 2003-01-23.

¹⁵ Bo tryggt i Bergsjön – Trygghet och Säkerhet – handbok för fastighetsägare i Bergsjön. *Reviderad version* 2002-11-25.

¹⁶ Med bland annat New-York-modellen som förebild, vill man undvika att olika bevakningspatruller har kunskap om ”sina” områden, men struntar i helheten. Syftet är här att den tidigare bevakningen ska samordnas effektivare (uppgift från Agenda 21 Bergsjön 2003-03-04).

¹⁷ Protokoll samordningsgruppen 2003-01-14.

¹⁸ Protokoll *Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön*, 2002-11-14.

¹⁹ Erfarenheten från förskolan var att även kamerautrustningen utsattes för vandalisering, och förövarna är kända. Det är okänt vad följdkonsekvenserna blir för dessa, och om vandaliseringen verkligen minskar. Aktörer som argumenterar för kameraövervakning är dels försäkringsbolag, dels lärargruppen på Bergsjöskolan som anför arbetsmiljöskäl. Socialtjänsten har inte invänt mot kamerautrustningen.

²⁰ Information kring dessa aktiviteter finns samlade under <http://www.bergsjon.com/BRA.HTM>

²¹ Finns också att hämta på <http://www.bergsjon.com>

²² Huruvida programmets målsättningar verkligen har uppnåtts är dock inte föremålet för föreliggande analys, men goda förutsättningar finns för kommande utvärderare i detta avseende.

²³ ”Det brottsförebyggande perspektivet måste finnas i alla verksamheter, men vi får inte titta bara på brotten och otryggheten hela tiden” (muntlig kontakt med Agenda 21-kontoret 2003-03-04).

²⁴ Se protokoll *Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön*, 2002-09-10. *Protokoll Bergsjöns Bostads- och Fastighetsråd*, 2002-05-27. *Protokoll Rådet för sociala frågor*, 2002-09-03.

²⁵ Detta var också en slutsats i inventeringen av Agenda 21-arbetet i Sverige som gjordes av Fudge och Rowe (Fudge och Rowe 2001).

²⁶ Representanter för de boende i stadsdelen inbjuds ofta som ”bru-

kare”, men det finns också de som menar att brukarna inte får något att besluta om.

²⁷ Från polisens sida pekar man på problemet att en massa pengar kommer in i stadsdelen, samtidigt som toleransnivån för omhändertagande i stadsdelen är alldeles för hög, i jämförelse med andra stadsdelar. Polisen menar att ungdomar som hamnat i kriminalitet och drogberoende tillåts stanna i detta alltför länge innan insatser görs, och då är det många gånger för sent. På polisens önskelista finns här i första hand fler sociala fältarbetare och tidigare omhändertaganden. Intervju med närpolis 1 och 2 i Kortedala-Bergsjön, 2003-03-04, 2003-03-05.

²⁸ <http://www.egpa.org/>

²⁹ <http://www.go.to/kris.malmo>

³⁰ Blå Stället i Angered har sedan några år ett etablerat samarbete med Göteborgs universitet i dessa frågor, se <http://www.hum.gu.se/ibero/rekrytering.html>

³¹ Göteborgs stads statistik, 2001. Ohälsotalet är ett mått på hur mycket sjukförsäkringarna nyttjas i stadsdelen.

³² Göteborgs stads statistik, 2002.

³³ Göteborgs stads statistik, 2000.

³⁴ Göteborgs stads statistik, 2002.

³⁵ Enligt uppgift av chefen för barn- och ungdomsförvaltningen i Tuve-Säve, 2003-03-05.

³⁶ Då polisdistriktet är ett enda för hela Hisingen, skulle en sådan samverkan mellan stadsdelarna kunna bidra till stärkt samarbete med polisen. Tryggare och Mänskligare Göteborg höll en *Inspirationsdag för Hisingen* i september 2002 och diskussionerna har sedan dess fortsatt. Konkreta beslut i frågan saknas dock i skrivande stund.

³⁷ Intervju med brottsförebyggaren i Tuve-Säve, 2002-12-03.

³⁸ Intervju med Hisingspolisen 1, 2003-02-05.

³⁹ Här behövs dock bättre statistik då föreningslivets brottsförebyggande roll är omdebatterad (Wikström och Torstensson 1996, Sahlén 1992, Blomdal och Claesson 1989, Sarnecki 1983, 1978).

⁴⁰ Göteborgs kommuns statistik år 2001.

⁴¹ Göteborgs kommuns statistik per den 31 december 2002.

⁴² Samma källa som föregående not.

⁴³ Göteborgs kommuns statistik år 2002.

⁴⁴ Valfärdstalen, Göteborgs kommun år 2000.

⁴⁵ Intervju med BRÅ-Västs ordförande, 2002-11-25. Avsikten är även att oppositionen ska få en representation i rådet och fastighetsägarna ska få två.

⁴⁶ Bilaga 2, diskussionsunderlag 2000-02-25 kan ses som underlag för rådets strategier och probleminventering. Här syns till exempel stora likheter med förarbetet till *Allas vårt ansvar* (Torstensson och Claesson 1997). Det goda samarbetet med polisen bekräftas av chefen för närpolisen i Frölunda, intervju 2003-01-08.

⁴⁷ Protokoll BRÅ-Väst 2002-04-08.

⁴⁸ Se <http://www.halsoteket.goteborg.se/>

⁴⁹ Protokoll BRÅ-Väst 2001-04-04.

⁵⁰ Protokoll BRÅ-Väst 2001-04-04.

⁵¹ Protokoll BRÅ-Väst 2002-02-04.

⁵² Protokoll BRÅ-Väst 2002-06-10, samt redovisning Frölunda kulturhus 2002-09-12.

⁵³ Protokoll BRÅ-Väst 2002-04-08.

⁵⁴ Intervju med chefen för närpolisen i Frölunda, 2003-01-08.

⁵⁵ Intervju med ordföranden i BRÅ-Väst 2002-11-25.

⁵⁶ <http://www.go.to/kris.malmo>

⁵⁷ <http://www.egpa.org/>.

⁵⁸ Göteborgs kommuns statistik, 2001.

⁵⁹ Göteborgs kommuns välfärdsnyckeltal, 2002.

⁶⁰ Göteborgs kommuns välfärdsnyckeltal, 2000.

⁶¹ Göteborgs kommuns statistik, 2002.

⁶² Protokoll Örgryte Trygg och säker, 2001-08-27.

5. Slutsatser och utblickar

Detta avslutande kapitel inleds med en allmän diskussion kring verksamheten i Göteborg centralt och i stadsdelarna, och olika rekommendationer inför det fortsatta arbetet. Därefter diskuteras både det enskilda fallet Göteborg och den nationellt förda politiken i ett mer internationellt sammanhang. Kapitlet avslutas med en kortare checklista på de sammanfattande slutsatserna av denna rapport i sin helhet.

Fortsatt brottsförebyggande arbete i Göteborg

Det kan konstateras att ett brottsförebyggande arbete inte kan förväntas uppnå särskilt många substantiella resultat efter en så kort tidsrymd som två år. Därför har effekterna av det brottsförebyggande arbetet inte stått i fokus för denna utvärdering. Ändå finns det en hel rad resultat som har åstadkommit, om vi betänker nätverksbyggandet, de enstaka strategiska insatserna, opinionsbildningen, dialogen med forskningen, arbetet med de sociala och situationella frågorna samt statistikredovisningen. Detta får stå för en lång rad konkreta aktiviteter, verksamheter, kontakter och erfarenheter

som har gjorts så här långt, vilket är en prestation i sig.

Huruvida dessa aktiviteter haft någon effekt för den upplevda tryggheten eller den faktiska brottsligheten är ännu omöjligt att svara på, det kan ju mycket väl vara så att ju mer man pratar om brottslighet och otrygghet, desto otryggare upplever sig människor vara. För att kunna synliggöra effekterna av de olika insatser som görs är det av central betydelse att kontinuerlig dokumentation, statistikredovisning och analys görs, till exempel i form av halvårsrapporter. De frågor som närmare tas upp till diskussion här är *verksamhetens form, verksamhetens dagordning, nätverksrelationerna, information och kunskapsbildning, administrativa rutiner* samt *handlingsplan*.

Verksamhetens form

Tryggare och Mänskligare Göteborg har idag hittat en struktur och ett omfång som fungerar mycket väl, inte minst med tanke på den tid som har lagts ned på att "hitta varandra" och att odla en gemensam värdegrund. Det är centralt att nu inte ta detta "väl timade team" för givet, det som uppnås efter målmedveten ansträngning kan lätt förloras om man inte underhåller denna levande process.

Det finns ett mycket stort symboliskt värde i att rådet både är så pass litet och sammansatt av personer med centrala positioner ute i samhället. Här bryts både sociala och situationella intressen gentemot varandra, och politiska respektive kunskapsmässiga intressen finns också på plats. Rådsmedlemmarna uppfattar att de hämtar mycket kunskaper från övriga rådsledamöter, som de sedan återför tillbaka till sina respektive organisationer. Det har en mycket central betydelse att till exempel fastighetsägare kan se vikten av att investera i sociala aktiviteter, vilket vi såg exempel på i Tuve-Säve. Det har också betydelse att förståelse för situationella perspektiv även förs in bland de mjukare frågorna.

Kansliverksamheten är formulerad som ett projekt under perioden 2001 – 2003, och när kanslipersonalen intervjuas anser huvuddelen att projektformen är ett bra arbetssätt. Vissa personer har en tjänst i botten, medan andra inte har det, men huvudskälen för projektformen är:

- flexibilitet (man kan arbeta mycket intensivt under en period och lätt kompensera den tiden med ledighet senare)
- jobbet som ska göras finns ute i befintliga förvaltningar
- flexibiliteten med olika kompetenser som kan plockas in efter hand

De som förordar en permanentning av verksamheten argumenterar enligt följande:

- tydlighet både för sig själv och de man ska samarbeta med
- man gör ett bättre jobb, som hänger ihop med trovärdighet. Om man går ut och pratar med folk och de vet att om ett år så tar man inte längre ansvar för något, då är det inte bra för trovärdigheten.

Utvärderaren förordar här den senare linjen, *permanentning* av verksamheten. Det brottsförebyggande arbetet är till sin natur långsiktigt och effekterna av olika insatser

kan många gånger inte avläsas förrän många år senare. Om Göteborgs stad menar allvar med att tryggheten och mänskligheten ska vara ett signum för staden, behöver det markeras på ett trovärdigt sätt. För att bibehålla en sådan trovärdighet, krävs att åtminstone kärnan i Tryggare och Mänskligare Göteborg permanentas. För att kunna utgöra en stödfunktion till övriga befintliga förvaltningar och lokala verksamheter måste en tydlig långsiktighet markeras. Därmed inte sagt att man även fortsatt kan välja att tidsbestämma vissa projektledningsuppgifter eller konsulttjänster, utifrån de prioriteringar som görs. Genom offentlig utlysning av vissa funktioner kan en tydlighet inåt och utåt beredas i vad respektive tjänst eller funktion består i. Den gemensamma gruppkultur som har månats om för att hålla samman kanslipersonalen måste fortsätta att vidareutvecklas och levandegöras – en fortsatt verksamhet kräver ändå successiva prioriteringar, målsättningar och utvärderingar. En permanentad verksamhet får inte ”somna” från sitt uppdrag gentemot de befintliga verksamheterna, de uppbyggda nätverken eller kunskapsbildningen om brottsförebyggande metoder. Kontinuerlig granskning av verksamheten bör därför säkerställas.

Verksamhetens dagordning

Frågan om verksamhetens dagordning är ytterst en politisk fråga för kommunstyrelsen att ta ställning till. Den initiala projektperiod som här utvärderats, har igångsatt en mängd aktiviteter, nätverk och erfarenheter. Många röster, såväl inom kansliet som inom rådet, har efterfrågat en uppstramning av verksamheten framöver. Utvärderarens mening är att man nu behöver reflektera kring vad som uppnåtts, vad som varit lyckosamt och vad som har varit mindre bra. Föreliggande utvärdering är en del i den kritiskt reflekterande processen, men kan enbart vara en utgångspunkt för fortsatt diskussion.

Utvärderarens mening är att verksamheten i stort har levt upp till de lokala målsättningar och arbetsuppgifter

som man föresatte sig då beslut togs om att inrätta Tryggare och Mänskligare Göteborg, men den svagaste punkten i arbetet har varit att bryta ned verksamheten till mätbara delmål. I det fortsatta arbetet bör ett tätt fokus hållas på såväl social som situationell prevention, men den fortlöpande uppföljningen bör också prioriteras. Sådan uppföljning kan göras till exempel genom statistikinsamling, projektutvärdering, självvärdering och noggrann dokumentation. Denna del är av central betydelse om man vill utgöra en kunskapsbas och stödorganisation för övriga befintliga verksamheter. För den opinionsbildande rollen är det helt nödvändigt att tillgå sådan dokumentation om man vill ”slå hål på myter”, leverera fakta om brottsgenererande mekanismer och om hur dessa kan motverkas. Genom den täta kontakten med universitet kan kommunen fungera som en pådrivare, att tala om för forskningen vilka kunskaper som efterfrågas på fältet. Dessutom effektiviseras den fortlöpande uppdateringen av den egna kunskapsbanken.

Två olika typer av kritik har framförts gällande de aktiviteter Tryggare och Mänskligare Göteborg har engagerat sig i och inte. Den *första* kritiken är att skolan inte finns med på ett bra sätt. Utvärderaren instämmer i denna kritik. Med hänvisning till det brottsförebyggande arbete som redovisats i Bergsjön, Tuve-Säve och BRÅ-Väst, kan noteras att barn och ungdomar i riskzonen är enklast att nå på ett tidigt stadium, innan de är vuxna karriärbrottslingar. Frågan är hur Tryggare och Mänskligare Göteborg skulle kunna utgöra ett bättre stöd i detta avseende? Utvärderarens mening är att representanter för skolan borde knytas bättre till de befintliga nätverken och att goda exempel i detta avseende från stadsdelarna borde lyftas fram. Statistik och analys är viktigt även i detta avseende för att förstå vilka slags insatser som ger resultat och vilka som är relativt verkningslösa.

Den *andra* kritiken som har framförts, är att brottspreventionen i alltför hög omfattning har riktats gentemot brottsligheten i lägre socialgrupper, medan den

så kallade manchettbrottsligheten (eng. *white collar crime*) inte är uppmärksammas på samma sätt. Utredaren vill här betona, att den typ av brottslighet som här åsyftas, ekonomisk brottslighet, inte huvudsakligen är lokal till sin karaktär. Denna typ av brottslighet är ofta gränsöverskridande och nationell eller internationell till sin karaktär, och det är inte rimligt att begära att ett kommunalt eller stadsdels specifikt litet råd ska uppdras att förebygga sådan aktivitet.¹ Det är bra om informationsutbyte sker med ekobrottsmyndigheter och liknande, men insatser på detta område bör rimligen finansieras på andra nivåer i samhället. Det verksamhetsinnehåll som Tryggare och Mänskligare Göteborg har ägnat sig åt har dessutom relevans för alla samhällsklasser, då frågor om till exempel kvinnofrid, stadsdelsövergripande samverkan, brottsofferfrågor, vetenskapskonferensen eller plattformen berör alla sociala grupper. Insatser som har riktat sig gentemot allmänheten i stort, är heller inte insatser av klassbunden karaktär.

Nätverksrelationerna

Verksamheten Tryggare och Mänskligare Göteborg har varit oerhört framgångsrik när det gäller att bygga nätverk internt inom kommunen, horisontellt med stadsdelarna, med andra myndigheter, företag, bolag, föreningar, kommuner och med centrala aktörer i Stockholm (se tabell 3.3 samt bilaga 3). Det har här endast varit möjligt att mäta *förekomst* av kontakter, men hänsyn har inte kunnat tas till kontakternas och nätverkens omfattning och intensiteter. Den kartläggning som gjorts här är med stor sannolikhet inte heller heltäckande, då det inte har varit helt lätt att kartlägga alla kansliets kontakter.

De nätverk som man nu har byggt upp under denna projektperiod bör dock koncentreras och fördjupas. Kansliet bör överväga prioritetsordningen mellan olika nätverk, vilka som är mer centrala för uppdraget, och vilka som är mer perifera. Det är viktigt att de mest prioriterade nätverken upplever sitt deltagande som

meningsfullt och att det finns möjligheter till effektiv informationsspridning. Dessa nätverk bör inte bli engångsfyrverkerier, utan långsiktiga resursnätverk där alla inblandade aktörer upplever nätverken som meningsfulla.

Information och kunskapsbildning

Det är av central betydelse för Tryggare och Mänskligare Göteborgs egen identitet, om man vet hur det centrala rådets och kansliets verksamhet skiljer sig från de befintliga verksamheterna. Mottot *att verka men inte synas* är en mycket kort illustration av hur *kunskap* fungerar. Kunskaper är immateriella, men likväl får de stora konsekvenser för de verksamheter som omsätter dessa kunskaper. Kunskap och kompetens är de ingredienser som produceras av universiteten, samtidigt som kunskap och kompetens ständigt blir inaktuell. Kunskaper blir förr eller senare ”gamla” och nya forskningsrön etableras. Genom att ha ett fungerande flöde och samband mellan universitetets och kommunens verksamheter i det brottsförebyggande avseendet, kan omsättningstiden för ”gamla kunskaper” minskas. Dialogen mellan praktiker och verksamma forskare skulle också kunna göras mer naturlig, spontan och resultatinkriktad, vilket skulle gynna kommunen såväl som forskningen.

Information är även en fråga om att den ena handen ska veta vad den andra gör, eller att det inte ska ta alltför lång tid innan en stadsdel får information om bra verksamheter som äger rum i andra stadsdelar. Utvärderaren föreslår här inrättandet av ett elektroniskt nyhetsbrev, och kanske till och med elektroniska diskussionsgrupper där såväl praktiker som forskare kan delta kring olika teman. Dagens informationsteknik möjliggör betydligt lägre transaktionskostnader för informationsöverföring mellan olika verksamheter, och detta verktyg är mycket värdefullt för den dagliga kompetensspridningen och känslan av att vara delaktig i något större.

Genom att anta ett kunskapsuppdrag och en kunskaps-

förmedlande roll kan Tryggare och Mänskligare Göteborg på ett mer fruktbart sätt förmedla till den allmänna opinionen de senaste insikterna, erfarenheterna och mekanismerna inom det brottsförebyggande arbetet. Därmed kan kunskap i sig bidra till att skapa en ökad trygghet.

Devisen eller mottot *att verka men inte synas* betecknar också det behov som finns av en överkopplande funktion mellan sektorsindelade verksamheter. Som det nämndes inledningsvis, har myndigheter under 1900-talet ofta indelats sektorsvis, vilket i relativt hög grad också är en avspeglning av den akademiska uppdelningen mellan discipliner och fakulteter. Universiteten utbildar praktiker som tar med sig dessa sektorsindelade världar ut i konkreta verksamheter. Svårigheterna med att lösa miljöproblemen har just identifierats med att dessa sektorsindelade verksamheter har svårt att angripa problem som berör många olika sektorer samtidigt, och då i synnerhet då det gäller både samhällsrelaterade och tekniskt relaterade problem. Inom forskningen ställs därför allt större krav på tvärvetenskaplighet, både inom utbildningen och inom forskningsprojekten. Den brottsförebyggande verksamheten i samhället lider i stora delar av motsvarande problem. Många olika professioner berörs av dessa problem, men ingen kan ensidigt ta på sig rollen att samordna både sin egen profession och övriga. Därför kommer ofta inte samordnande insatser till stånd, till exempel mellan social och situationell prevention. Sådan samordning syns inte, men den verkar. Så länge det finns behov av en sådan sektorsöverskridande samordning inom brottspreventionen, finns det också ett behov av ett kommunalt brottsförebyggande råd i Göteborg som *verkar utan att synas*.

Administrativa rutiner

I den ordinarie kommunala verksamheten finns det rutiner för diarieföring och arkivering av kallelser, protokoll och verksamhetsberättelser. Denna formella hantering utgör i många avseenden ett *institutionellt minne*

eller verksamhetens historia. Det som inte finns dokumenterat på detta sätt glöms relativt snart bort och har i historisk mening inte hänt. Detta är en risk som är särskilt överhängande för projektverksamheter, och som kan vara nog så allvarligt för utvärderaren eller projektrapportören. Även genomförda konferenser bör dokumenteras på ett systematiskt sätt.²

Under arbetet med föreliggande utvärdering har de administrativa rutinerna ingått som en del av utvärderingen. Protokoll över de möten som arbetsgruppen hade innan Tryggare och Människligare Göteborg tillsattes har funnits väl tillgängliga, liksom rådets mötesprotokoll och personalmötesprotokoll för 2001. Särskilt under senare halvan av 2002 har en minskad ambition att systematiskt arkivera protokoll från rådsmöten och personalmöten konstaterats. Utvärderaren hoppas att detta endast är tillfälligheter och betonar vikten av fortsatt kontinuitet i dessa avseenden.

I kansligruppen har det varit rutin att inleda arbetsdagen med ett morgonmöte 8.30–9.00, och onsdag förmiddag 9–10 viks åt veckans personalmöte. Även denna del av verksamheten är mycket viktig för att främja gruppens sammanhållning, att tydliggöra vem eller vilka som ansvarar för vad och vilka uppgifter man inte ska ge sig in i. Genom dessa möten odlas gruppens gemensamma värdenorm, och här hämtas det stöd som kan behövas när kansligruppsmedlemmarna senare under dagen arbetar utåtriktat. På dessa möten kan förhållningen till de långsiktiga målen, strategierna och vardagsbesluten tas. Motsvarande möten bör hållas kontinuerligt även fortsättningsvis för att inte kansligruppen ska fragmenteras och tappa fokuseringen på de långsiktiga målsättningarna och resultaten.

Vad gäller rådets möten har kritik framkommit att mötesdatum har ändrats sent, och att flera ledamöter då inte har kunnat närvara. Det är av yttersta betydelse att kallelser till rådsmöten och rapporteringen därav sker professionellt och trovärdigt. Alla ledamöter i rådet är

mycket upptagna personer, med kalendrar som fort blir fullbokade. Det åligger därför såväl ordförandens som sekreterarens ansvar att tillse att mötesdatum fastläggs med god framförhållning, för att övriga ledamöters förtroende för verksamheten ska vidmakthållas. Det kanske heller inte är bra att kansliets chef också har sekreterarfunktionen, det kan finnas en poäng i att till exempel stadskansliet kan ansvara för denna del och dess diarietföring. Förslag har även förts fram att en sådan funktion skulle kunna bistås även brottsförebyggande råd i stadsdelarna.³

Vad gäller rådets fortsatta arbetsformer, kan det vara tänkbart att minska antalet möten per år till tre eller fyra, givet en god framförhållning. Det kan även vara bra för rådet att under arbetet med nya mål och prioriteringar för den fortsatta verksamheten åka bort under en sammanhängande period. En eller två arbetsdagar skulle kunna förläggas till annan ort i Sverige, eller i Europa, för att ge nya perspektiv på problem, möjligheter och alternativa vägar att gå i det brottsförebyggande arbetet.

Handlingsplan

Att upprätta en tydlig handlingsplan med specificerade målsättningar kan tyckas som en förlegad och onödigt byråkratiskt planmetod. Samtidigt innebär en sådan process att inblandade aktörer får prioritera insatserna utifrån relevans, faktiska hotbilder och politiska överväganden.

Det brottsförebyggande programmet i Bergsjön som antogs 1999 höll en mycket god kvalitet i detta avseende, då den innehöll följande:

- allmänna förhållningssätt till det brottsförebyggande arbetet
- en inventering av den dåvarande brottsituationen i Bergsjön
- en inventering av det pågående brottsförebyggande insatserna i Bergsjön
- tydliga målsättningar som det brottsförebyggande arbetet strävade emot

Det är mycket synd att dessa målsättningar nu verkar ha fallit i glömska. Meningen med en sådan handlingsplan är förstås att man efter en tid ska utvärdera huruvida målsättningarna har nåtts eller ej, om insatserna ska förändras och i så fall hur, och orsakerna till att vissa mål ej nåddes. Givetvis kan man inte enbart styra en verksamhet med handlingsplaner, även tydlig organisation, ledning, kultur, samordning och kunskap måste till. Men tydliga handlingsplaner hjälper till att strukturera vad som hör till kärnverksamheten och vad som har lägre prioritet, och vad varje aktörs roll är i det större sammanhanget.

Göteborg – en stad i Sverige, en stad i världen

Varför kom tryggheten och mänskligheten att bli en politisk fråga för Göteborgarna? Varför just nu? Det är många som har ställt sig den frågan och jag ska här avslutningsvis peka på några internationella tendenser som också påverkar oss här i Göteborg.

Globaliseringen har visserligen pågått länge men den har kanske aldrig varit så påtaglig som nu. Många människor förflyttar sig i världen, vi reser allt mer, vi arbetar i högre utsträckning än tidigare på globala marknader, vi handlar allt mer med omvärlden, och främmande kulturer och människor kommer också hit till oss, av varierande orsaker. Denna ökade rörlighet skapar en urbäddning (eng. *disembedding*) av många sociala relationer (Giddens 1996:29). Många människor är inte längre hänvisade till en lokal plats, en stadsdel eller en kommun, och detta gäller även kriminaliteten i olika avseenden. Därmed inte sagt att alla medborgare rör sig mycket hela tiden, men nästan alla märker av effekterna av de förändrade rörelsemönstren. Den lokala banken slår igen, istället förväntas den enskilde att vända sig till en telefonbank eller till internet. Ekonomiska transaktioner görs i högre omfattning elektroniskt. Fastighetsskötaren

är inte längre stationerad i kvarteret utan åker runt mellan olika stadsdelar. I högre grad görs vardagsinköpen på större stormarknader istället för i lokala butiker i stadsdelarna.

Dessa förändringar gör också att de sociala relationerna inte i samma utsträckning som tidigare är knutna till platsen där man bor, de sociala relationerna blir allt mer regionala, nationella och internationella. Detta bidrar också till att den sociala kontrollen som vi var vana att ha hemma i kvarteret eller i stadsdelen minskar. Kanske hör just barn i storstäder till den mest utsatta gruppen i denna process, oavsett om det är barn i Rio de Janeiro, New York eller Göteborg (Tienda and Wilson 2002).

Därmed inte sagt att vi nödvändigtvis blir mer otrygga *de facto*, men med dessa förändringar följer en ökad upplevd otrygghet och social oro. Den allmänna opinionen kan lätt ropa efter mera lås och stängsel för att skydda sig mot något odefinierat men underförstått hot. Det är inte alls säkert att den upplevda rädslan sammanhänger med en faktiskt föreliggande risk. Det är inte heller säkert att lås och stängsel har någon betydelse för eventuellt föreliggande risker. Det kan långsiktigt vara så att det är mycket mer angeläget att ha ett program för att ta hand om mobbingproblem på skolorna i en stadsdel, än att man installerar bevakningskameror eller stängsel där.

Det är framför allt de urbana miljöerna i den globala ekonomin som upplever dessa hotbilder. Noderna i den globala ekonomin är platser som till exempel Tokyo, New York, London, Amsterdam, Stockholm och även Göteborg. Det är i dessa områden som de högskoleutbildade i första hand får jobb och kommer att leva sina liv, och det är också i dessa områden som kriminaliteten huvudsakligen frodas. Här finns det volym för narkotikahandel, här finns det professionella nätverk även för de kriminella aktörerna. Ett sätt att motverka den nya osäkerhet som följer globaliseringen i spåren är att återskapa byn i staden. Huvudtanken med *Allas vårt ansvar* är att det går att återskapa den lokala sociala kontrollen

i kommunen och i stadsdelen. Vi har länge vant oss vid att ”samhället” tar hand om alla problem relaterade till kriminalitet och social missanpassning, men när ”samhället” blir globalt, så får den gamla modellen svårt att lösa dessa uppgifter. Det är därför det nationella programmet föreskriver:

”Vad gäller det medborgerliga brottsförebyggande arbetet på lokal nivå står vi nu inför en viktig politisk uppgift. Nämligen att lyfta fram och betona den lokala nivåns ansvar och betydelse för det brottsförebyggande arbetet, för att på så sätt ta vara på och stödja den kreativitet och arbetskapacitet som finns bland enskilda individer, organisationer och företag. En viktig del av processen är att hitta effektiva former för stöd från och samverkan med de myndigheter som bär det yttersta och formella ansvaret för kampen mot brottsligheten.” (Allas vårt ansvar, s. 13)

Som medborgare i det globala samhället måste vi ta en aktiv del av vårt medborgaransvar. Självklart får inte detta *ersätta* befintliga verksamheter inom offentlig förvaltning, men det är på lång sikt ett nödvändigt *komplement*. Samverkan inom myndighetsöverskridande nätverk och samverkan med föräldrar, företagare, föreningar och intresseorganisationer är nödvändigt för att även det globala livet i Göteborg ska kunna bli långsiktigt hållbart.

Vägskäl

Det brottsförebyggande arbetet har ofta ifrågasatts, huruvida detta tar resurser från befintliga verksamheter och om det är så att det på sikt skulle ersätta dessa (Sahlin 2000). Det brottsförebyggande programmet på nationell nivå i Sverige behöver successivt också utvärderas, ifrågasättas och revideras. I debatten låter det ofta som att frågan skulle vara brottsprevention eller ej, men utvärderaren hävdar här att det är att göra frågan alltför enkel.

Att förebygga brottslighet är i hela samhällets intresse och det brottsförebyggande angreppssättet bygger till stor del på influenser från USA och Storbritannien. Det är viktigt att komma ihåg att detta är ingen ”enda vägens

politik”, utan forskningen måste i högre grad intressera sig för att brottsförebyggande arbete kan göras på många olika sätt. Medan USA har tagit stort intryck av den så kallade New York-modellen⁴, och i Storbritannien har man arbetat mycket med *partnerskap* mellan olika offentliga och privata aktörer⁵, så har man i Frankrike valt att satsa mycket tydligt på socialt förebyggande aktiviteter.

Hur kommer sig att vi ser så olika skillnader i brottsförebyggande angreppssätt mellan dessa länder? I botten ligger troligen olika filosofiska ståndpunkter om statens roll som finns i dessa länder. I den anglosaxiska traditionen är statsmakten av ondo och medborgarna ska försöka klara sig så långt möjligt utan statsmakten. Därför är det inte ovanligt att vi här ser privatiserade bevakningslösningar, partnerskap och medborgarlösningar i högre grad, medan den franska filosofin om staten är att staten ska vara en garant för individens rättigheter. Den franska brottsförebyggande politiken kan sägas vila på en idé om social integrering, alla medborgare har rätt att bli inkluderade i det franska samhället. I Frankrike betraktas staten som vägen till individens frihet, medan i England och i USA betraktas individens frihet som avsaknad av staten (Crawford 2002). Den brittiska rättighetsfilosofin grundlades av John Locke och John Stuart Mill under 1600–1800-talen, medan Jean Jaques Rousseau kan sägas vara anfadern till det franska tänkandet (1700-talet). Dagens forskning överbrygger egentligen dessa två, då både amerikanen John Rawls och den svenske statsvetaren Bo Rothstein förespråkar en filosofi som bygger på att den offentliga sektorn bör främja *likvärdiga utgångspunkter* i livet, sedan är det upp till varje medborgare vad man gör med sitt liv (Rawls 1971, Rothstein 1994). Det är dock långt kvar tills alla barn får den trygghet, värme, stöd och tröst i utgångsläget, så att de på ett likvärdigt sätt kan fullgöra sin utbildning och anamma de normer som det svenska samhället vilar på.

Ytterst är det en politisk fråga i vilken riktning som den svenska brottsförebyggande politiken bör fortsätta,

men det är även en grannliga uppgift för forskningen att visa vilka vägar som är bättre än andra. Att universiteten samverkar så nära med Göteborgs kommun i det brottsförebyggande arbetet lovar gott i sökandet efter svar på dessa, i någon mening, eviga frågor.

Slutsatserna i sin helhet

1. *Det brottsförebyggande arbetet i Göteborg bör fortsätta.* Verksamheten inom Tryggare och Mänskligare Göteborg har befunnits i en uppstartningsfas och därför är konkreta effekter och resultat inte att förvänta i relation till brottsligheten. Trots detta, har en omfattande verksamhet inletts – särskilt med tanke på den blygsamma budgeten. Verksamheterna har bestått i nätverksbyggande, konferenser, opinionsbildning, dialog med forskningen och arbete med sociala och situationella frågor. Statistikredovisningen är den svagaste punkten i arbetet, givet de mål som ställdes upp initialt.

2. *Utvärderaren finner att Rådet har en tillfredsställande sammansättning* i dag, där det finns viktiga poänger med att inte utöka gruppen och öppna upp för fragmentering. Rådets styrka ligger idag i dess litenhet och i de centrala positioner som representeras däri.

3. *Kansliverksamheten bör permanentas, åtminstone delvis.* Utvärderaren rekommenderar en diskussion kring vad som ska vara långsiktig kärnverksamheten och vilka funktioner i arbetet som är att betrakta som tidsbestämda projekt och konsulttjänster.

4. Kommunen, rådet, kansliet och andra aktörer bör ta ställning till verksamhetens fortsatta dagordning och prioriteringar. Efter den uppbyggnadsfas som nu kan sägas vara avslutad, inleds en fortsättningsfas. *Sådana prioriteringar kan uttryckas i en förnyad handlingsplan med speci-*

ficerade målsättningar, som i ett senare skede blir utvärderingsbara. Handlingsplaner centralt såväl som ute i stadsdelarna bör kunna samordnas med övriga befintliga planer inom exempelvis ANT-, anti-mobbing, anti-klotter och mål för folkhälsan.

5. *De etablerade nätverken måste underhållas och stärkas.* Det är av central betydelse att nätverken upplever sitt deltagande som meningsfullt och att befintliga nätverkskontakter bibehålls. Detta kan till exempel göras genom stärkt intern informationsspridning via elektroniska informationsbrev och att goda exempel lyfts fram från befintliga verksamheter och nätverk.

6. *Utvärderaren föreslår att Tryggare och Mänskligare Göteborg stärker sin roll som kunskapsförmedlare.* Denna kunskapscentral kan verka både getemot stadsdelarna, befintliga kommunala förvaltningar och gentemot universiteten. Även ideella organisationer bör kunna hämta kunskap och kompetens i brottsförebyggande frågor härifrån.

7. *Administrativa rutiner, dokumentation och diarieföring blir ett institutionellt minne som kanske får särskilt stor betydelse vid projektverksamheter.* God dokumentation av möten förutätts även framöver, där sekreterarfunktionen i rådet kanske kan lösas på annat sätt än idag. Dokumentation av de aktiviteter, konferenser och projekt som ingår i den löpande verksamheten är också av central betydelse för framtida utvärderingar.

8. *Det finns vägskalet i det brottsförebyggande arbetet, erfarenheter från andra länder representerar olika tänkbara vägar i arbetet.*

Noter

¹ Trots detta, kan Tryggare och Mänskligare Göteborg sägas vara en av fåtalet kommuner som har skrivit in bekämpningen av ekonomisk brottslighet i sitt övergripande syfte (se bilaga 2).

² Ett bra exempel på sådan dokumentation är konferensrapporten ”Att förbygga brott och rädsla” från Vetenskapskonferensen 6-7 december 2001. All konferensdokumentation kan dock inte förväntas genomföras lika ambitiöst.

³ Protokollen från BRÅ-Väster och från Bergsjöns sociala råd och Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön har varit föredömliga och lätta att följa. Detta gällde även Rådet centralt under 2001 och de två tillgängliga protokollen för 2002.

⁴ Se Kelling och Coles 1996. New York-modellen går bland annat ut på att klotter, graffiti och skräpighet i stadsbilden ska åtgärdas snabbt. Trasiga fönster ska lagas och inte signalera att invånarna inte bryr sig om sin stadsdel. I New York förbjöd man även tiggeri och uteliggande.

⁵ Crawford och Matassa (2000).

Referenser och litteratur

Offentligt nationellt tryck

- BRÅ. 1999:5. ”Bygga upp brottsförebyggande arbete.” Stockholm: Idéskrift #1.
- 1999:7. ”Forskning om ekonomisk brottslighet – En översikt.” Stockholm: Fritzes.
- 1999:13. *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar.* Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- 2000. ”Utvärdering och dokumentation.” Stockholm: Idéskrift #4.
- 2000:1. ”Brottsförebyggande åtgärder i praktiken.” Stockholm: Idéskrift #3.
- 2000:14. ”Brott på karta.” Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- 2000:22. ”Grannsamverkan.” Stockholm: Idéskrift #6.
- 2000:19. ”Finansiella offshoremarknader och skatteparadis.” Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- 2000:23. ”Från storsvindler till småfiffel – teman i internationell ekobrottsforskning.” Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- 2001:9. ”Brottsförebyggande arbete i skolan.” Stockholm: Idéskrift #7.
- 2001:13. ”LUPP-En lokal uppföljnings- och prognosprocedur i problemorienterat arbete mot brott.” Stockholm: Idéskrift #8.
- 2002:1. ”Ekobrott – Utvecklingen av några centrala brottstyper.” Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- Ds. 1996:36. ”Kan myndigheter utvärdera sig själva?” Stockholm: Rapport till ESO-gruppen, expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.
- 1996:50. ”Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program.” Stockholm: Fritzes.
- Justitiedepartementet. ”Faktablad Ju 00.06.” Regeringens satsning på brottsförebyggande åtgärder.
- Nationalkommittén, för Agenda 21 och Habitat. 2002. ”Från vision till handling – Sveriges nationalrapport till världstoppmötet om Agenda 21 och Hållbar utveckling i Johannesburg 2002.” Stockholm.
- Reg. prop. 1997/98:165. ”Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet.”
- 2002/03:35. ”Mål för folkhälsan.” Reg. skr. 2001/02:40. ”Lägesrapport om den ekonomiska brottsligheten.”
- 2001/02:172. ”Nationell strategi för hållbar utveckling.”
- Reg. skr. 2000/01:62. ”Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.”
- SOU. 1994:122. ”Trygghet mot brott i lokalsambället.” Stockholm: Fritzes kundtjänst.
- 1995:146. ”Trygghet mot brott: rollfördelning och samverkan.” Stockholm: Fritzes.
- 1998:90. ”Steget före – nedslag i det lokala brottsförebyggande arbetet.” Rapport från kommittén för brottsförebyggande arbete.
- 1999:61. ”Brottsförebyggande arbete i landets kommuner.” Slutrapport från Kommittén för brottsförebyggande arbete.
- 2000:91. ”Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan.” Stockholm: Fritzes.

Offentligt material i Göteborgs kommun

KS 2001-01-31, Dnr 698/99
 KS 2000-01-27, Dnr 728/99
 KS 2000-04-05, Dnr 698/99
 Rådets protokoll, 2001-09-20
 Förslag till Trygg och Säker Stad, 2000-12-18
 Arbetsmaterial Tryggare och Mänskligare Göteborg, 2002-11-12

Bergsjön

Bo tryggt i Bergsjön, 2002-11-25
 Protokoll Bergsjöns LUA-utskott, 2001-05-15
 Protokoll Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön, 2003-01-23
 Protokoll samordningsgruppen, 2003-01-16
 Bo tryggt i Bergsjön – trygghet och Säkerhet – handbok för fastighetsägare i Bergsjön
 Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön, 2002-11-14
 Rådet för ett tryggt och trivsamt Bergsjön, 2002-09-10
 Bergsjöns Bostads- och Fastighetsråd, 2002-05-27
 Protokoll Rådet för sociala frågor, 2002-09-03

BRÅ-Väst

Protokoll BRÅ-Väst, 2002-04-08
 Protokoll BRÅ-Väst, 2002-04-04
 Protokoll BRÅ-Väst, 2002-02-04
 Protokoll BRÅ-Väst, 2002-06-10

Örgryte

Protokoll Örgryte Trygg och säker, 2001-08-27

Litteratur

Andersson, Björn. 2002. *Öppna rum: om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.
 Bengtsson, Lars, Johnny Lind, och Lars A Samuelsson. 2000. *Styrning av team och målprocesser*. Stockholm: Elanders Gotab.

Blomdahl, Ulf. 1990. *Folkrörelserna och folket*. Stockholm: Carlssons i samarbete med institutet för framtidsstudier.
 Blomdahl, Ulf och Åsa Claesson. 1989. *Fritidsgården – dess besökare och framtid*. Fritid Stockholm: Forskningsenheten.
 Cohen, L.E. och M. Felson. 1979. "Social Change and crime Rate Trends: A Routine Activity Approach." *American Sociological Review* 44:588-608.
 Crawford, A. och M. Matassa. 2000. *Community Safety Structures: An international Literature Review*. Belfast: HSMO.
 Crawford, Adam. 1998. *Crime Prevention and Community Safety: Politics, Policies and Practices*. London och New York: Longman.
 - 2002. "The growth of crime prevention in France as contrasted with the English experience: some thoughts on the politics of insecurity." i *Crime Prevention and Community Safety*, redigerad av Gordon Hughes, Eugene McLaughlin, och John Munice. London: SAGE Publications Ltd.
 Ekblom, Thomas, Gunnar Engström, och Birgitta Göransson. 2002. *Människan, brottet, följderna*. Stockholm: Natur och Kultur.
 Engberg, Jan. 1986. *Folkrörelserna i Valfärdssambället*. Umeå: Statsvetenskapliga institutionen.
 Foucault, Michel. 1972. *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. Lund: Arkiv förlag.
 - 1974. *Övervakning och straff – fängelsets födelse*. Lund: Arkiv Förlag.
 Fudge, Colin, och Janet Rowe. 2001. "Ecological modernisation as a framework for sustainable development: a case study in Sweden." i *Environment and Planning A* 33:1527-1546.
 Giddens, Anthony. 1996. *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
 Glassner, Barry. 1999. *The culture of fear: why Americans are afraid of the wrong things*. New York, N.Y.: Basic Books.
 Gortner, Harold F., Julianne Mahler, och Jeanne Bell Nicholson. 1989. *Organization Theory*. Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
 Gottfredson, Michael R., och Travis Hirschi. 1990. *A General Theory of Crime*. Stanford, California: Stanford University Press.
 Haglund, Anders, Jan Sturesson, och Roland Svensson. 2001. *Intern kontroll – ett flerdimensionellt verktyg*. Malmö: KomRev.
 Hansson, Jan-Inge, och Nils Peter Magnusson. 2001. *Det intellektuella kapitalet i kommuner och landsting*. Malmö: KomRev.

- Hughes, Gordon, Eugene McLaughlin, och John Munice (Red.). 2002. *Crime Prevention and Community Safety – New Directions*. The Open University: London.
- Hydén, Håkan (red). 1997. *Rättsociologi – då och nu*. Lund Studies in Sociology of Law 1.
- Hörnqvist, Magnus. 2001. *Allas vårt ansvar – i praktiken. En statligt organiserad folkrörelse mot brott*. Stockholm: Kriminologiska institutionen.
- Jerkerdal, Åke. 2001. *Utvärdering – steg för steg : om projekt- och programbedömning*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Karlsson, Ove. 1995. *Att utvärdera – mot vad?* Stockholm: Institutionen för pedagogik.
- Kelling, George L., och Catherine M Coles. 1997. *Fixing broken windows*. New York: Simon & Schuster.
- Lindgren, Magnus, Karl-Åke Pettersson, och Bo Häglund. 2002. *Brottsoffer – från teori till praktik*. Stockholm: Jure CLN AB.
- Lindgren, Sven-Åke. 2000. *Staten – ett brottsoffer med särställning*.
- Lundahl, Christian, och Oscar Öqvist. 2002. ”Idén om en helhet – Utvärdering på systemteoretisk grund.” Lund: Studentlitteratur.
- Newman, Graeme, Ronald V. Clarke, och S. Giora Shoham (Red.). 1997. *Rational Choice and Situational Crime Prevention*. Eldershot, Brookfield USA, Singapore, Sydney: Ashgate.
- Philgren, Gunnar, och Arne Svensson. 1989. *Målstyrning – 90-talets ledningsform för offentlig verksamhet*. Malmö: Liber-Hermods.
- Rawls, John. 1999 (1971). *A Theory of Justice-Revised edition*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap press of Harvard University Press.
- Ringman, Karin. 1997:1. ”Brottsförebyggande åtgärder i en förort – teori och praktik.” Stockholm: Kriminologiska institutionen.
- Rothstein, Bo. 1994. *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sahlin, Ingrid. 2000. *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Arkiv förlag.
- Sahlins, Marshall. 1988. *Stone age economics*. London: Routledge.
- Sandstig, Gabriella. 2003. *Orens platser – en granskning av människors upplevelser av rädsla och otrygghet*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Sarnecki, Jerzy. 1978. *Ungdomsgårdarna i Stockholm*. Stockholm: Sociologiska institutionen.
- 1983. *Fritid och brottslighet*: Brottsförebyggande rådet.
- Sassen, Saskia. 1994. *Cities in a World Economy – Sociology for a new century*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Svensson, Arne. 1993. *Målstyrning i praktiken*. Malmö: Liber-Hermods.
- Svensson, Lennart, Erik Jakobsson, and Carina Åberg. 2001. *Utvecklingskraften i nätverk – om lärande mellan företag*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Thianda, Marta och William Julius Wilson (Red.). 2002. *Youth in cities: A cross-national perspective*. Cambridge University Press.
- Tyler, Rom R. 1990. *Why People Obey the Law*. New Haven och London: Yale University Press.
- Vedung, Evert. 1991. *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Weiss, Carol H. 1972. *Evaluation research: methods for assessing program effectiveness*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- 1998. *Evaluation: methods for studying programs and policies*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Welsh, Brandon C., David P. Farrington, och Lawrence W. Sherman. 2001. *Costs and benefits of preventing crime*. Colorado: Westview Press.
- Wikström, Per-Olof H, och Marie Torstensson. 1997:2. *Lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Polishögskolan.
- Wikström, Per-Olof H, Marie Torstensson, och Lars Dolmén. 1997:4. *Lokala problem brott och trygghet i Stockholms län*. Stockholm: Polishögskolan.
- Wikström, Per-Olof H., Ronald V. Clarke, och Joan McCord. 1995. *Integrating crime prevention strategies: propensity and opportunity*. Stockholm: BRÅ: Fritzes.

Intervjuer

Rådet

Kommunstyrelsens ordförande Göran Johansson, 2003-01-29
Kriminalvårdsdirektör Birgitta Göransson, 2002-09-12
Länspolismästare Ann-Charlotte Norrás, 2002-12-05
Kommunstyrelsens vice ordförande Jan Hallberg, 2002-12-05
VD Fastighetsägarna Lennart Alexandersson, 2002-11-06
Dekan och professor Lennart Weibull, 2002-09-29
Chef för Mångfaldsenheten Lars Lilled, 2002-10-29
Regionchef BRIS Väst Kerstin Sjöbratt, 2002-09-07

Kansliet

Borghild Håkansson, 2002-09-17
Johan Öberg, 2002-09-20
Margareta Gunell, 2002-09-17
Sonny Mattisson, 2002-09-18
Nélida Becerra, 2002-09-16
Gerd Crouse Sondén, 2002-09-18
Ann Hanbert, 2002-10-02
Zan Jankovski, 2002-09-16
Björn Andersson, 2002-09-23
Carin Sjöström-Greenwood, 2003-02-11

Bergsjön

Ungdomssekreterare på Bergsjöskolan, 2003-03-03
”Sveriges siste kvarterspolis”, 2003-05-04
Sekreterare för Agenda 21, 2003-03-04
Polis 1 Kortedala-Bergsjön, 2003-03-04
Polis 2 Kortedala-Bergsjön, 2003-05-04

Tuve-Säve

Brottsförebyggare, 2002-12-03
Chef för barn- och ungdomsförvaltningen, 2003-03-05
Polis 1 Hisingen, 2003-02-05

BRÅ-Väst

Ordförande BRÅ-Väst, 2002-11-25
Intervju närpolischef, 2003-01-08

Örgryte

Intervju närpolis i Örgryte, 2003-02-05
Intervju SDN-chef, 2003-03-05.

Övrigt

Intervju länskriminalkommissarie på Länspolisen i Västra Götaland,
2003-01-08

Bilaga 1: Utvärderingsuppdraget

Avtal

Avseende utvärdering av det brottsförebyggande arbetet i Göteborg samt Rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg. Avtalet gäller mellan

Uppdragstagare:

Göteborgs universitet, CEFOS,
Centrum för studier av offentlig sektor

405 30 Göteborg
org.nr 202100-3153

Kontaktperson: *Lennart Nilsson* och

Uppdragsgivare:

Göteborgs kommun/Tryggare och Mänskligare Göteborg

404 82 Göteborg
org.nr 212000-1355

Kontaktperson: *Borghild Håkansson*

1. Bakgrund

Rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg bildades efter beslut i kommunstyrelsen januari år 2001. Rådet arbetar i samverkan med stadsdelarna i Göteborg, med aktörer från offentlig sektor, föreningar, ideella organisationer, företag och enskilda personer. Uppgiften är att stärka och stödja nätverk och goda initiativ inom det brottsförebyggande arbetet i staden och ta initiativ till att trygghetsarbetet intensifieras.

Rådet har till sitt förfogande ett kansli. Projektiden för kansligruppen är tre år med finansiering från kommunen om 5,6 miljoner kronor per år. Verksamheten i kansligruppen är inriktad på att under projektiden finna en form för det brottsförebyggande arbetet i Göteborg.

Ett betydelsefullt måldokument för hela det brottsförebyggande arbetet är "Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program" (Ds 1996:59). Centralt för arbetets inriktning i Göteborg är att den situationella preventionen och den sociala preventionen är förenade med varandra.

Situationell prevention syftar till att minska möjligheter att begå brott. Det handlar om åtgärder i den fysiska miljön.

Social prevention syftar till att minska människors benägenhet att begå brott. Det handlar om att stärka individens självkontroll och sociala band till samhället.

Kansliets uppdrag är tidsbegränsat. Därför är det önskvärt att en vetenskaplig och systematisk dokumentation görs av verksamhetens arbetsmetoder och processer. Utvärderingen skall fokusera på brottsförebyggande perspektiv, organisatoriska perspektiv och effekter.

2. Genomförande

Uppdragstagaren skall svara för att en utvärdering sker av det brottsförebyggande arbetet i Göteborg och av den verksamhet som Rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg bedriver. För detta arbete kommer uppdragstagaren att anlita doktorand Ylva Norén Bretzer, CEFOS. Utvärderingen skall genomföras i samarbete med professor emeritus Björn Klarqvist, Chalmers, varvid Ylva Norén Bretzer skall svara för utvärderingens sociala perspektiv och Björn Klarqvist Bretzer för det situationella perspektivet. Vad utvärderingen närmare skall innehålla framgår av punkten 3.

Forskarna genomför sina respektive uppdrag i full forskningsmässig frihet utan andra begränsningar än vad som formulerats inom uppdraget. Dessa forskare tar ansvar för utvärderingens kvalitet och genomförande.

Kansliet vid Tryggare och Mänskligare Göteborg kommer att bistå ovanstående forskare med insamling av nödvändiga dokument och underlag i rimlig omfattning. Rådet skall i begränsad omfattning tillhandahålla kansliresurser. Ylva Norén Bretzers engagemang motsvarar 40 procent anställning under sex månader eller totalt 2,4 heltidsmånader.

3. Tidsplan och slutprodukt

Slutprodukten skall levereras i tryckbart format senast den 15 mars 2003. Slutprodukten skall vara en skrift, preliminärt omfattande 80-100 sidor, och den skall omfatta:

- Brottsutveckling och prevention i Göteborg
- Tryggare och Mänskligare Göteborg - inriktning och metod
- Beskrivning av verksamheter och processer
- Ett situationellt perspektiv på trygghetsfrågor i Göteborg
- Ett socialt perspektiv på trygghetsfrågor i Göteborg
- Analys av det brottsförebyggande arbetets organisation och struktur
- Sammanfattning och slutsatser

Tidsperioden som i första hand skall utvärderas är det brottsförebyggande arbetet under åren 2001-2002. En lägesrapport avges i januari 2003 efter halva utvärderingsperioden. Uppdragstagaren svarar för att publicering av slutrapporten sker. Rådet bekostar publicering och medverkar till att utvärderingen på olika sätt sprids. Upphovsrätten till slutprodukten tillkommer upphovsmännen. Uppdragsgivaren skall dock ha oinskränkt rätt att förfoga över slutprodukten genom att framställa exemplar och genom att göra den tillgänglig för allmänheten. Preliminärt rapportinnehåll, se bilaga.

4. Målgrupp

Den förväntade målgruppen utgörs av beställaren Rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg, kommunstyrelsen och andra politiker, BRÅ, lokala brottsförebyggande råd, forskare, handläggare och allmänheten.

5. Ersättning

För utförandet av uppdraget enligt detta avtal skall uppdragsgivaren betala ersättning till uppdragstagaren med 150 000 kr enligt specifikation som framgår av punkten 6. Ersättning betalas mot faktura med 50 000 kr (33% av total ersättning) vid avtalets undertecknande, med 50 000 kr efter avlämnande av lägesrapport enligt punkt 3 och med 50 000 kr efter leverans av slutprodukt i tryckbart format. Ersättning för Björn Klarqvists arbete utgår enligt särskilt avtal.

6. Kostnader

Doktorand Ylva Norén Bretzer, institutionen för statsvetenskap, CEFOS, lön 23.500 kr x 2,4 mån plus sociala avgifter och OH samt material = 150 000 kr inkl moms.

7. Om medverkande avbryter eller minskar sitt åtagande

Om Ylva Norén Bretzer avbryter sitt arbete eller inte utför arbete i den utsträckning som framgår av punkten 2 skall uppdragstagaren utse annan att genomföra arbetet inom angiven tid och med bibehållen kvalitet. Samråd skall då ske med Rådet Tryggare och Mänskligare Göteborg.

För det fall uppdragstagaren inte fullföljer sitt åtagande enligt detta avtal skall uppdragstagaren återbetala den ersättning som uppdragsgivaren har erlagt enligt detta avtal.

8. Avtalets ikraftträdande

Detta avtal träder i kraft vid undertecknandet.

9. Eventuell tvist om detta avtal

Tvist angående tolkning eller tillämpning av avtal ska avgöras enligt svensk rätt vid Göteborgs Tingsrätt.

Göteborg den 12 november 2002

För *Tryggare och Mänskligare Göteborg*
Göteborgs kommun

Borghild Håkansson
projektledare

För *Göteborgs universitet, Göteborgs universitet, CEFOS,*
Lennart Nilsson
föreståndare

Godkännande av upplåtelse av upphovsrätt enligt punkt 3.

Göteborg den

Ylva Norén Bretzer

doktorand

Bilaga 2: Måldokument för det centrala brottsförebyggande rådet i Göteborg 2000

Rådet för Trygg och Säker stad

– med brottsförebyggande uppdrag

Förord

Göteborgs Kommunfullmäktige beslöt den 27 januari år 2000 med anledning av motion av Lars F Eklund och Martin Hellström angående stadsvakt eller stadsväktarkår samt på förslag av s, v, mp, m och fp att uppdra till kommunstyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp för att gå igenom frågan och komma med förslag utifrån motionens anda.

Kommunstyrelsen beslöt den 5 april år 2000 att utse en parlamentarisk arbetsgrupp. Vid samma sammanträde beslöt kommunstyrelsen att till arbetsgruppen överlämna ett förslag från Stadskansliet om inrättande av ett Centralt Brottsförebyggande Råd. Beslut fattades också om att överlämna ett förslag från m, kd och fp om mobilisering och samverkan över alla gränser för en tryggare och renare stad mm till arbetsgruppen.

Arbetsgruppen för förslag till insatser om trygghet och säkerhet:

Göran Johansson (s)
Jan Hallberg (m)
Birgitta Degerström (v)
Lars F Eklund (kd)
Johan Hermelin (fp)
Hans Johansson (mp)

Gruppen har under hösten haft sex sammanträden. Mari Broman, bitr. stadsdirektör och Borghild Håkansson, projektledare, från Stadskansliet har biträtt arbetsgruppen och Benny Stålesjö har varit sekreterare.

På följande sidor presenteras arbetsgruppens förslag om inrättande av Rådet för Trygg och Säker Stad. Förslaget innefattar syfte, sammansättning av Rådet, uppdrag, kansliresurser, kostnader mm. Förslaget är avstämt med de berörda externa parter som föreslås ingå i Rådet för Trygg och Säker Stad. Arbetsgruppens förslag till insatser om trygghet och säkerhet lämnas härmed till kommunstyrelsen.

Centralt Brottsförebyggande Råd

Syften

Underlag för samtal med parterna i det kommande Rådet, vägledning till formuleringar av konkreta och mätbara delmål/effekt mål och aktiviteter samt utformning av handlingsplan för en treårsperiod.

Övergripande syften

Alla göteborgare skall känna sig trygga att röra sig när man vill och vart man vill i staden.

Göteborg skall präglas av en god psykisk och fysisk miljö. Det trygga och tillgängliga Göteborg bjuder alla sina invånare och besökare att, mycket och ofta, nyttja staden och dess platser för möten mellan människor. Alla göteborgare, kvinnor och män, unga och gamla, skall tryggt kunna vistas var som helst i staden och när som helst på dygnet. Varje medborgares trygghet och de offentliga miljöernas tillgänglighet för alla är en förutsättning för ett rättvist och demokratiskt samhälle.

Göteborgare samverkar för gemensamma trygghets- och säkerhetsmål.

Verka för en gemensam hållning hos samtliga aktörer i Göteborg ifråga om trygghets- och säkerhetsfrågor i arbetet för en minskad brottslighet. Föräldrar skall tydligt känna kommunens och hela göteborgssamhällets värderingar och agerande som stöd i den dagliga uppfostran av barn och ungdomar.

Ökad tillit och förtroende – det viktigaste för trivsel och trygghet.

Att vi vill varandra gott. Ett öppet klimat med förtroendefulla relationer mellan medborgare, myndigheter och näringsliv mm – är den bästa garantin för en trygg och säker stad.

Allas ansvar – snabb reaktion och stöd vid problem

Lokalt brottsförebyggande arbete bygger på medborgarnas engagemang och ansvarstagande enskilt och gemensamt. Det skall vara klart och tydligt vart man vänder sig när problem uppstår, allt ifrån överfulla papperskorgar till en situation där ett brott har begåtts. Samhällets aktörer skall svara med snabb reaktion och tydliga signaler vad gäller åtgärder, påföljder, stöd och hjälp. Medborgarnas

delaktighet skall stimuleras, civilkurage uppmuntras och man skall veta vart man vänder sig med idéer om förbättringar för en tryggare och vackrare stad.

Att särskilt byfita fram:

Fysisk miljö

Stadens fysiska miljö visar omsorg och trygghet.

I all stads- och bebyggelseplanering ingår de brottsförebyggande aspekterna. Skapa trygga stadsmiljöer som förhindrar hot och våld. Nya forskningsrön om trygghetsskapande gestaltning skall synas i staden.

En ren och vacker stad är en trygg stad.

Alla medborgare och besökare skall ha upplevelsen av att bo och röra sig i en trygg, vacker, ren och trygg stad. Betydelsen av stadens estetiska och kulturhistoriska värden skall ges plats och uppmärksamhet. En stad som är vacker och trygg och som är väl underhållen med ständig tillsyn av alla fastighetsägare förhindrar i sig nedskräpning och vandalisering.

”Ge inte tjuven tillfället.”

Den fysiska miljön skall utformas så att brott försvåras och förhindras. De s.k. situationella förebyggande aspekterna skall vägas in i beslutsprocesserna i offentlig sektor samt näringslivet, åtgärder vidtas för att minska förekomsten av brottsalstrande situationer, upptäcktsrisken ökas etc. Avser också situationer där det lätt uppstår friktioner mellan personer (ex. i en krogkö), som kan leda till våld och andra brottsliga handlingar. Särskild uppmärksamhet skall riktas mot ökad trygghet i bostaden och bostadsområdet.

Kollektivtrafik för alla.

Den fysiska planeringen för kollektivtrafiken, hållplatser, gång- och cykelvägar, tunnlar etc och dess tillgång och tillgänglighet är viktigt för alla. En miljö som är planerad utifrån trygghet för de mest utsatta innebär ökad trygghet och trivsel för alla.

Börja i tid

Ungdomars skaparglädje – en tillgång för alla.

Uppmärksamma och ta till vara barn och ungdomars initiativ och skaparkraft för ökad trivsel i grannskapet och på stadens offentliga arenor. Konstnärliga yttringar och dess mångfald utifrån olika kulturella bakgrunder uppmuntras och ges utrymme i staden. Fler aktiviteter för att lära av varandra och öka förståelsen för olikheter. Skolan har en väsentlig roll, och bör alltmer engageras, när det gäller den demokratiska värdegrunden och respekten för medmänniskan.

Ungdomar i riskzon – en gemensam angelägenhet.

Förebyggande arbete med barn och ungdomar i riskzonen skall särskilt prioriteras. Stimulera och utveckla nya och okonventionella metoder för att förhindra att barn och ungdomar kommer in på en brottslig bana samt öka beredskapen och intresset för att arbeta med unga lagöverträdare och deras familjer på nya och annorlunda vägar.

Kvinnofrid

Säkerhet för kvinnor är säkerhet för alla.

Uppmuntra attityder och värderingar som främjar jämställdhet. Kvinnor uttrycker en betydligt större oro för att vistas ute i stadens offentliga rum än vad män gör och begränsar sig genom att undvika vissa platser i sin rädsla för överfall, trakasserier och sexuella övergrepp. Utformningen av bl. a gång- och cykelstråk, parker och grönytor, hållplatser, belysning tar hänsyn till kvinnors utsatthet.

Trygghet i hemmet

Öka kunskapen och förbättra samarbetet mellan myndigheter och organisationer för att minska våldet i hemmet och garantera utsatta personer ett bra bemötande. Mycket angeläget att öka utsatta kvinnors självförtroende samt öka civilkuraget bland anhöriga, grannar, arbetskamrater och medborgarna generellt. Arbeta mångfacetterat utifrån den gemensamma utgångspunkten att allt våld är oacceptabelt.

Äldres erfarenheter

Trygghet för äldre är trygghet för alla.

Äldres erfarenheter och förutsättningar är en viktig måttstock vid planering och utformning av bostaden samt stadens offentliga

miljöer. Äldre skall ha en tillit till att staden är lugn och trygg samt uppleva säkerhet i den psykiska och fysiska miljön när de rör sig i staden. Upplivar äldre personer, trots minskad fysisk rörlighet, trivsel och trygghet – då gör andra det också.

Brottslighet

Genomsåda myter – sprida fakta om trygghet och säkerhet.

Uppmärksamma myter och sprida fakta om brottsligheten i staden. Öka kunskapen om brottslighetens mekanismer. Allt fler bör intresseras för att ta del av fakta, exempelvis polisens statistik och analyser. Speciellt viktigt är att uppmärksamma och slå håll på myter, vilka kan vara olika för olika grupper och för ungdomar respektive vuxna. Exempelvis vad som är farligt – och vem som är hotande – och var det är farligt respektive tryggt att röra sig i Göteborg.

Minskat bruk av alkohol och andra droger höjer säkerheten för alla.

Allt arbete som motverkar missbruk av alkohol och bruk av andra droger är ett led i att öka tryggheten, säkerheten och trivseln. För att komma till rätta med bristande jämställdhet, minoritetsgruppers problematik samt i fråga om trafikbrott är minskat bruk och missbruk av alkohol och andra droger en stor faktor.

Alla klutar till mot återfall i brott.

Kriminalvårdens arbete för att minska återfall i brott, samarbetet med anhöriga, frivilligsektorn, arbetsplatser och klientorganisationer bör uppmuntras och stärkas.

Krafttag mot ekonomisk brottslighet.

Alla vinner på god affärsetik – ekonomisk brottslighet är olönsam för alla. Öka kunskapen och medvetenheten om samhällets regler för att motverka och förebygga ekonomisk brottslighet.

Snabb hjälp och stöd till brottsoffer

– men brottsoffer har också erfarenheter som kan hjälpa andra.

Skall vara enkelt och tydligt för medborgaren att få hjälp när ett brott har begåtts. Stärka stöd och nätverk för brottsoffer. Erfarenheter från brottsituationer är vägledning i det brottsförebyggande arbetet, avser allt från kvinnomisshandel till bilinbrott.

Forskning

Forskning och praktik lär av varandra om trygghet och säkerhet.

Erfarenheterna från aktuell forskning skall tas tillvara i fortbild-

ningen av de myndighetsföreträdare som arbetar med brottsförebyggande insatser, de ska märkas i stadens aktiviteter och fysiska gestaltning. Praktiker skall stödjas i att bli allt duktigare på att göra teori av sina erfarenheter och att sprida dem. Forskningsrön skall vara tillgängliga för praktiker och gemene man. Massmedias roll som informations-spridare av fakta och ny kunskap är viktig i den brottsförebyggande processen.

Organisation Centralt Brottsförebyggande Råd

Rådets sammansättning, 8 personer:

- ordförande i kommunstyrelsen
- vice ordförande i kommunstyrelsen
- länspolismästaren
- kriminalvårdsdirektören
- chef för mångfaldsenheten
- kompetens om boende, person utsedd av branschen
- samordnaren för BRIS
- sakkunnig från forskning, person utsedd från Chalmers och Universitetet

Rådet sammanträder fem - sex tillfällen per år. Beslut fattas med konsensus. Rådet rapporterar och initierar frågor kontinuerligt till Kommunstyrelsen och andra organ.

Till stöd för Rådet och utförare av det praktiska arbetet finns ett kansli med en samordnare samt ett team om fem projektanställda på heltid. Samordnaren är föredragande i Rådet.

Rådet knyter till sig arbetsgrupper och nätverk utifrån specifika målsättningar och frågeställningar som kan variera över tid. Dessa företräder olika samhällsintressen och funktioner. Samordningen och nätverksbygget sköts av kansliet. Det kan avse opinionsbildande insatser mm, samt åtgärder som riktas direkt mot brottsligheten och otryggheten. Målsättningen är att organisationen skall vara smidig och effektiv.

Rådets uppdrag

Det Centrala Brottsförebyggande Rådet ger stöd till det strategiska arbetet och konkreta insatser och ger därmed tyngd till handlingsutrymmet inom det hela spektrum som rör trygghet, säkerhet och trivsel. Det konkreta arbetet utförs i många olika sammanhang, bl a i samverkan i stadsdelarna, med aktörer från offentlig sektor, föreningar, ideella organisationer, företag mm samt enskilda personer.

- Göteborg skall präglas av en god psykisk och fysisk miljö. Rådets främsta uppgift är att utveckla trygghets- och säkerhetsfrågornas tyngd, bredd och allvar.
- Rådets uppgift är att åstadkomma en god, trygg, ren och vacker stad, och med allvar och tyngd bana vägen för ett brett engagemang för en god stadsmiljö, vilket är av största betydelse för medborgarna och för stadens utveckling.
- Verka som opinionsbildare och informations-spridare för frågor som rör trygghet och säkerhet. Slå hål på myter och sprida fakta.
- Stödja och stärka stadsdelarnas lokala brottsförebyggande arbete.
- Arbeta för samverkan, att dialogen fördjupas och att medborgarnas delaktighet ökar.
- Initiera, lyfta, driva och förmedla frågor om förändringar och förbättringar till Kommunstyrelsen och ut till andra organ och huvudmän.
- Fokusera på och strategiskt arbeta för både sociala och situationella förebyggande insatser. Den sociala miljöns betydelse för mänskliga villkor är väl känd. Men det är också angeläget att lyfta fram den fysiska miljön, att det finns möjligheter att utforma miljöer som kan förhindra och försvåra att brott begås.
- Lyfta fram prioriterade frågor, initiera och stödja nyskapande projekt och kampanjer som kan variera över tid.
- Medverka till att kontakterna och kunskapsutbytet mellan forskning, myndigheter, organisationer ökas samt att personal utbildas och att samhällsdebatten fördjupas och ökas.
- Se till att tempot hålls, arbeta för mätbara mål samt att det blir så bred mobilisering som möjligt för att öka trivseln i staden.

Kansli

Ett kansli byggs upp som en projektorganisation och utvärderas efter tre år. Består av en samordnare och ett team av fem personer som arbetar heltid. Placeras organisatoriskt och fysiskt centralt i staden. Kansliets uppgift är att stödja Rådet praktiskt och genomföra de beslut som fattas av Rådet. Kansliet har en samordnande och stödjande funktion till olika nätverk, arbetsgrupper och aktörer inom området trygghet och säkerhet.

Kravprofil

- Projektledaren/samordnaren är en generalist, bra på att entusiasmera och få saker ur händerna, en "handlingsmänniska".
- Samtliga bör vara offensiva och utåtriktade personer. En bör vara speciellt PR-driven.
- Oliktid i åldrar, kön och bakgrund är eftersträvarvärt.
- Samtliga skall vara goda inspiratörer och samordnare.
- Kunna lyssna, se och driva på processer och nätverksbygge men också arbeta mot konkreta och väl synliga mål.
- Intresserade av att göra teori av praktik samt göra teorin begriplig och översättbar i praktiken.
- En av Chalmers och Universitetet utsedd forskare ingår i kansliet på heltid. Forskaren ansvarar för samordning, nätverksbygge och initiativ inom forskningen på området. Forskaren är knuten till en institution, har pågående forskning och är intresserad av att finna nya vägar och former för tvärvetenskaplig forskning. Bra på att popularisera vetenskapliga erfarenheter, "göra nya forskningsrön begripliga" för gemene man.
- Samtliga har ambitionen att "arbeta med kända fenomen på annorlunda vis".
- Experimentell hållning i arbetsorganisation.

Kansliets sammansättning

En samordnare/teamledare. Teamet skall ha kompetens från ungdomsarbete, socialt arbete, skola, mångfaldsfrågor, polisiär verksamhet, kriminalvård, fysisk planering, stads- och bebyggelseplanering med även estetiska värden, föreningsverksamhet, informations- och PR-arbete samt forskarsamhället.

Kostnader ett år

- Sex heltidstjänster (ca 500 000 kr inkl sociala avgifter x 6 personer) = 3 milj kr
- Kringresurser: lokaler, utrustning, städ, tillgång till vaktmästeri, postgång, tele, dator etc (ca 130 000 kr x 6 personer) = 800 000 kr
- Utåtriktat arbete som kampanjer, information, trycksaker, hemsidor etc samt utbildning, mötesarenor, resor mm för Rådet och andra aktörer i Göteborg = 1,2 milj kr

Total kostnad 5 milj kr exkl. beställning av undersökningar av exempelvis SOM-institutet.

Kansliets uppdrag

Uppdraget är att stödja Rådet och genomföra de beslut som fattats av Rådet. Ansvara för samordning av olika insatser och initiativ som görs inom området. Ansvara för att övergripande mål bryts ner i mätbara delmål och verka för att det genomförs i olika aktiviteter. En konkret handlingsplan formuleras utifrån Rådets riktlinjer.

Samordning, nätverk och mötesarenor

- Kansliet skapar kanaler och mötesarenor mellan olika aktörer och nätverk, såväl nya som befintliga. Utgångspunkten är att samla krafterna, tydliggöra, samordna och öka kunskapen internt och externt om allt som pågår i Göteborg inom området trygghet och säkerhet. Lyfta fram goda insatser, uppmuntra, visa på förebilder och goda exempel för en tryggare och säkrare stad samt att i samverkan mobilisera både offentliga, privata och ideella krafter för att förhindra otrygghet och kriminalitet.
- Ta initiativ till att bilda tillfälliga arbetsgrupper och nya nätverk utifrån avgränsade uppdrag och kampanjer som det Centrala Brottsförebyggande Rådet beslutar om.
- Ta initiativ till överläggningar med näringslivet. Branschvis diskutera behov och former för näringslivsråd i brottsförebyggande frågor.
- Stimulera forskning inom området och medverka till nätverksbygge och tvärvetenskapligt arbete inom den akademiska världen.
- Aktivt arbeta för att skapa mötesarenor med erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan fältet, forskningen och allmänheten.

Kunskapsbildning

- Kansliet har till uppgift att nära följa utvecklingen inom området.
- Lyfta frågor från fältet till Rådet. Fånga och driva förslag om förändringar och förbättringar inom hela fältet trygghet och säkerhet.
- Utgöra ett stöd och vara samtalspartner för olika grupper och aktörer. Ordna kurser och seminarier.
- Samla kunskap och fakta om hur brottsbilden ser ut i staden, serva med lättillgänglig statistik och annat underlag för att ge en realistisk bild. Hänvisa till var man får tag i relevant information.
- Utgöra ett forum för olika idéer i trygghets- och säkerhetsfrågor som kommer från samhällets olika aktörer. Hjälpa till att värdera, vägleda och länka ihop olika initiativ. Varken Rådet eller kansliet har dock något bidragsbeviljande uppdrag.

Opinionsbildning

- Ambitionen är att ett offensivt och opinionsbildande samt konkret arbete görs och att det snabbt sätts igång utifrån några huvudpunkter.
- Påverka attityder enligt Rådets övergripande syften.
- Synliggöra och tydliggöra frågor om trygghet och säkerhet ute i samhället. Gemensamma utbildningar, presentationer, öppna debatter, ordna "minimässor", arbeta genom massmedia, stimulera till kulturella aktiviteter, skapa nyhetsblad och hemsidor för information både utåt, inåt och emellan.

Bilaga 3: Interna och externa nätverk

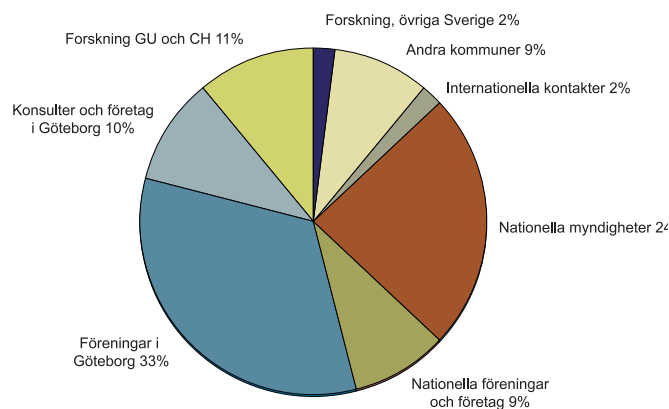
Nätverk som Tryggare och Människigare Göteborg ingår i, vilka sammanträder återkommande och som har tydligt definierade syften och deltagare

- Trygg, vacker stad (förvaltningschefsgrupping)
- Klottergruppen
- Folkhälsosamordnarna
- Drogssamordnarna
- Samverkansmöten (polis, stadsbyggnadskontor och TMG)
- Forum för forskning om trygg och vacker stad (GU och Chalmers)
- Grupp med Mångfaldsenheten ang. utbildning i mänskliga rättigheter
- Nätverk kring Grundtviginstitutet
- Järntorgsgruppen
- Nätverk kring Kulturverkstan
- FFSK (Forum För Studier av SamtidsKulturen)
- Stygrupp för TeANter-projektet
- Franska Bageriet
- Redaktionen Vårt Göteborg
- Webbredaktionen Vårt Göteborg
- Ungdomsnätverket
- Möjligörarnätverket
- Storstadsmöten om brottsförebyggande (Stockholm, Malmö och Göteborg)
- Medling och konflikthantering
- Föreningsutveckling Göteborgs Fotbollsförbund
- Belysningsgruppen
- Projektgrupp Stadsbyggnadskontoret, Fastighetskontoret och TMG
- Arbetsgruppen för kvinnofridsmässa
- Kultur i kvarteret/Skådebanan
- Strategigrupp för arbetet med unga brottsoffer
- Socialstyrelsens regeringsuppdrag med dokumentation ang. unga brottsoffer
- Världskulturen i Göteborg
- Internationella konstnärer
- Konstbiennalen/Förmedlingsgrupp
- Pustervik/seminarier kring trygghet
- Iberoamerikanska institutet

- T.U.G.G
- 21 kontaktpersoner för brottsförebyggande i stadsdelarna
- Administrationsgruppen,
- Informationsavdelningen, Stadskansliet
- Informatörsgruppen Göteborgs stad
- Lokala brottsförebyggande råd

Externa nätverkskontakter

Hänsyn har endast tagit av förekomst av kontakt. Hänsyn har inte kunnat göras till att olika aktörer är olika stora, omfattar olika antal anställda eller till att intensiteten eller frekvensen i kontakterna varierar. Denna kartläggning ska också betraktas som "låg räknat", då många kontakter som har nämnts muntligt inte har bekräftats i dokumentation. Underlaget till denna kartläggning har varit projektledarens almanacka under 2002 samt deltagarlistor vid anordnade

Konsulter och företag i Göteborg

AB Lindex
 AlphaEvents
 Apoteket AB, GBG
 Avenyn Paradisgatan AB
 Bohusläns säkerhetstjänst
 Fastighetsägarna Gamlestan
 Folksam, Gbg
 Göteborgs Posten
 Göteborgs stads centrum
 Hennes & Mauritz, Gbg
 HSB Göteborg
 Larmtjänst AB
 Malm kommunikation AB
 Melica
 Radisson SAS, Gbg
 Riksbyggen
 Sesam Läs & Larm AB
 Skandia, Idéer för livet
 White arkitektbyrå
 Vårt Göteborg

Forskning, Göteborgs Universitet och Chalmers

Centrum för Arbetsvetenskap, GU
 Centrum för Byggnadskultur, CH
 Centrum för Kulturstudier, GU
 Etnologiska institutionen, GU
 Filmvetenskap, GU
 Freds- och utvecklingsforskning, GU
 Genusvetenskap, GU
 GFS Studenthälsan
 Grundtviginstitutet, GU
 Institutionen för socialt arbete, GU
 Institutionen för bild och konstvetenskap
 Institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori, GU
 Institutionen för kulturgeografi, GU
 Institutionen för journalistik och masskommunikation, GU
 Juridiska institutionen, GU

Konsthögskolan Valand, GU
 Psykologiska institutionen
 Institutionen för pedagogik och didaktik, GU
 Psykologiska institutionen, GU
 Institutionen för sociologi, GU
 Stadsbyggnad, CH
 Statsvetenskapliga institutionen, GU
 Tema bygd, miljö och hållbar utveckling
 Viktoriainstitutet

Forskning, övriga Sverige

Karlstads universitet
 Kriminologiska institutionen, SU
 KTH
 Linköpings universitet
 Mångkulturellt centrum (Botkyrka)

Föreningar i Göteborg

Amnestys kvinnorrättsgrupp
 ATSUB-Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn
 Barnens rätt i samhället, BRIS
 Bethlehemskyrkan
 Bostadsrättsföreningen, Bergsjön
 Brottsofferjouren, Gbg
 Bryggan
 Caritas frivilligcentral
 Cityföreningen
 Faktum
 Fastighet avd 2
 Finska kvinnojouren Pillopirtti
 Frivilligcentralen Svängrummet, Högsbo
 Frölunda Torg
 Föreningen Enastående Föräldrar
 Föreningen Fritt Forum
 Föreningen Frizonen
 Föreningen stödnästet
 Förädrarföreningen mot narkotika
 Galleri Cosmopolitan

Göteborgs Fotbollsförbund
 Göteborgs Frivilligcentrum
 Göteborgs kyrkliga stadsmission
 Göteborgs närradioförening
 Göteborgs räddningsmission
 Göteborgs stifts kansli
 Hyresgästföreningen Västra Sverige
 Högsjö-Sisjöns Företagarförening
 Irakiska kulturhuset
 Iranska kvinnors rätt
 Islamiska Informationsföreningen
 Karins döttrar
 Kommitén för försvaret av iranska kvinnors rättigheter
 Kungsmässans Företagarförening
 Kurdiska kvinnors förening i Gbg
 Kvinno- och tjejjouren ADA
 Kyrkans Jourtjänst
 Nattvarndarna Västra Sverige
 "Någon att tala med"
 Oskar Fredriks församling
 PIKO (Portugisisktalande kvinnors organisation)
 PRO i Högsbo
 Pusterviksteatern
 Quadriceps
 RAV-Anhöriga till våldsdödade
 Restaurangrådet
 Riksförbundet för homosexuellas likaberättigande, RFHL
 Rosendals Frivilligcentral
 Rotary
 Rädda Barnen, Göteborg
 Självhjälpshuset Solkatten
 Stiftelsen Half Way house
 Stödcentrum BEDA
 Stödföreningen för mobbade, SFM
 Stödföreningen Osborn
 Svenska kyrkan, Säve församling
 Svensk handel, Väst
 Svenska Kyrkan, Bergsjön

Svenskt Näringsliv Service AB
 Syrianska kvinnoföreningen
 Transport Avd 3
 Ung Kultur Möts
 Ungdomens fond
 Ungdomsföreningen Unplugged
 Vuxna på gång i centrum

Nationella/regionala myndigheter

Akutintaget Sahlgrenska sjukhuset
 Behandlingsenheten i norr
 Bona Via
 Boverket
 Brottsoffermyndigheten
 BRÅ
 Business Region Gothenburg, BRG
 Bättre Utväg
 Ekobrottsmyndigheten
 Etik i kriminalvården
 Folhålsönstitutet
 Göteborgsregionen, GR
 Hela Människan, Västra Götaland
 homO, Stockholm
 Justitiedepartementet
 Jönköpings län
 Kriminalvården
 Kriminalvårdsmyndigheten i Halland
 Kriscentrum för kvinnor
 Kriscentrum för män
 Kvinnofolkhögskolan
 Kvinnokliniken SU/SS
 Länsstyrelsen, Enhet för integration/jämställdhet
 Länsstyrelsens sociala enhet
 Migrationsverket, asylenheten, Gbg
 Minna-mottagningen
 Museion
 Narkotikapolikliniken, SU
 Området östra, kristeamet för kvinnor, SU

Pappis

Polisen

Polisen i Kalmar län

Polisen, Kungälv

Polisen, Uddevalla

Polishögskolan

Polismyndigheten i Stockholms län, FoU-enheten

Polismyndigheten i Västra Götaland, Möndal

Polismyndigheten i Stockholms län

Psykiatrisk öppenvård Gamlestan

Regeringskansliets utredningsavdelning

Rikspolisstyrelsen

Svenska kommunförbundet

Teknikbrostiftelsen

Tullen, Göteborg

Världskulturmuseet

Åklagarmyndigheten

Östra sjukhuset

Andra kommuner

Borås kommun

Brottsförebyggande rådet, Häryda

Brottsförebyggande råd, Töreboða

BRÅ-Kungsbacka

BRÅ-Trollhättan

BRÅ-Ulricehamn

BRÅ-Åmål

Folkhälsorådet, Lidköping

Fryshusets kulturskola

Hisingbacka

Jönköpings kommun

KS-Lidköping

Kungälv kommun

Levande Cenrum, Vänersborg

Lilla Edet

Malmö kommun, BO-01 och BRÅ

Nacka-BRÅ

Oskarshamns kommun

Skövde kommun

Nationella föreningar och företag

Avanäs AB

Direkt Larm/Securitas direkt, Borås

Filoxenia Sverige AB

Företagarföreningen, Trollhättan

Företagarnas Riskorganisation

Hassela Solidaritet

KappAhl AB, Mölndal

KRIS

Kungsbackabostäder

Länsförsäkringar AB

Nordic Security AB

RAM Riksförbundet mot manipulering

SABO, Borås

SABO, Stockholm

Svensk Handel

Svenska Stöldskyddsföreningen

Sveriges Fastighetsägarförbund

Sveriges Försäkringsförbund

Utbildningscentret Iran

Internationella kontakter

European Crime Prevention Network

Magistrat der Stadt Wien

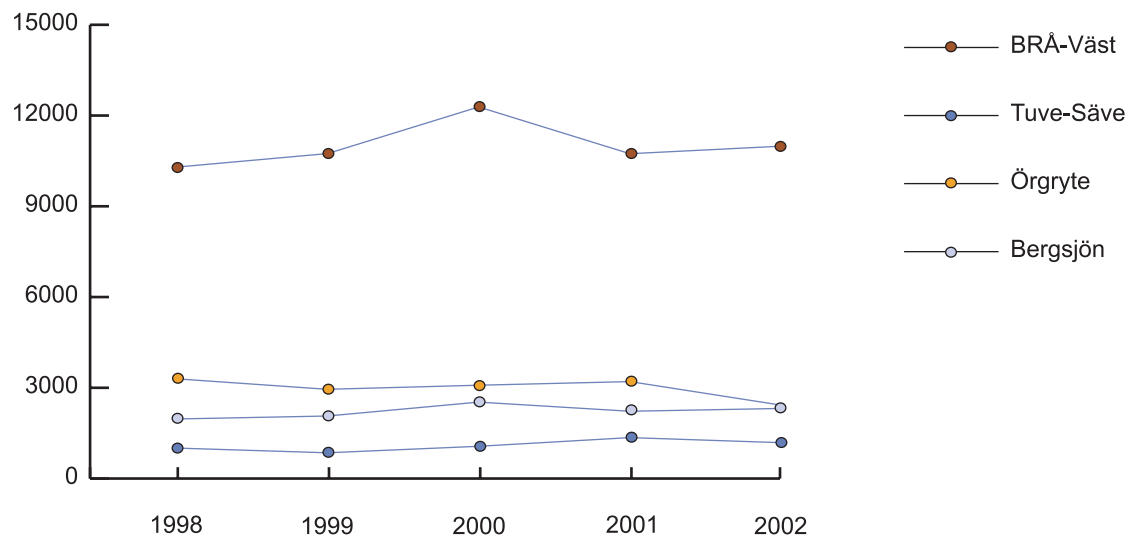
Orientaliska kulturföreningen i Oslo

Arkitekt Bo Gönlund, Danmark

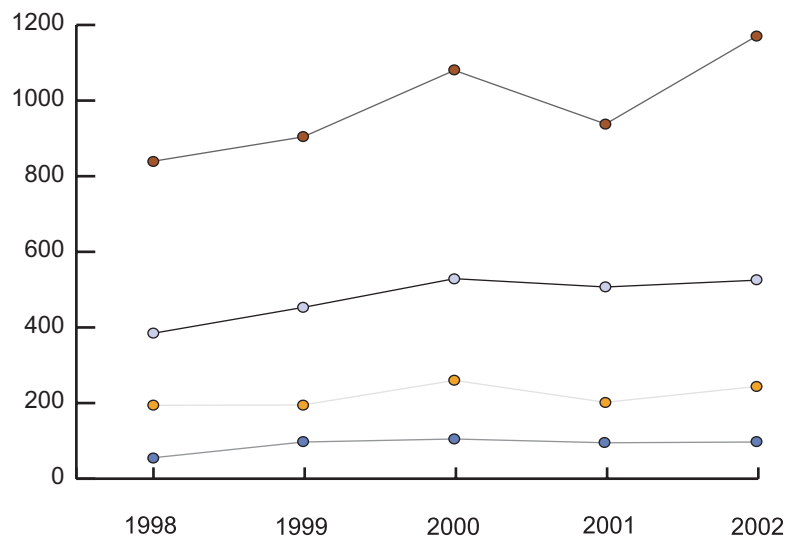

Bilaga 4: Brottsstatistik för undersökta stadsdelar i kapitel fyra

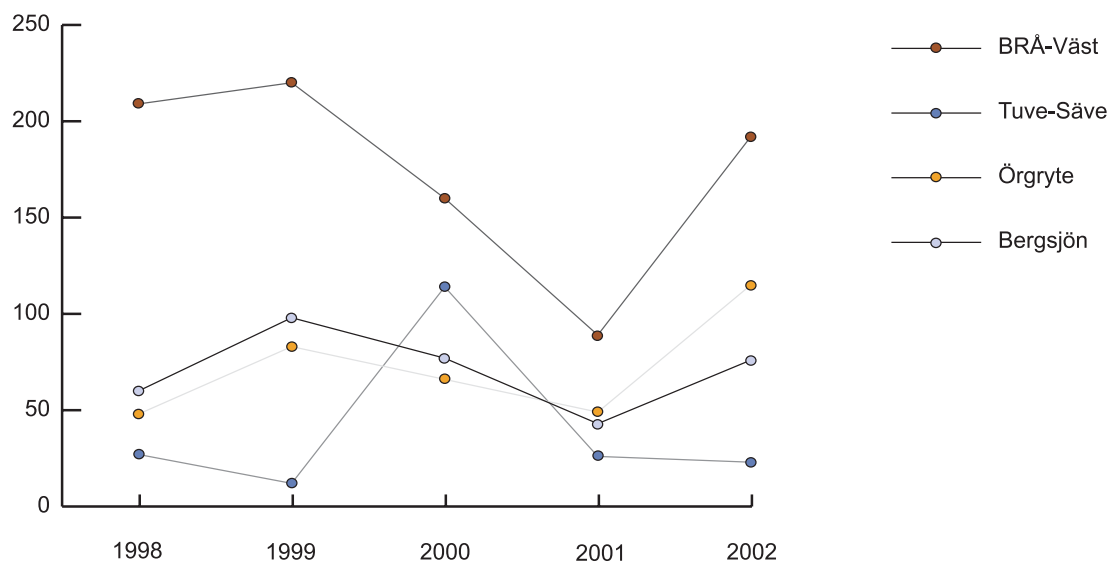
Tabell 1. Samtliga anmälda brott per stadsdel

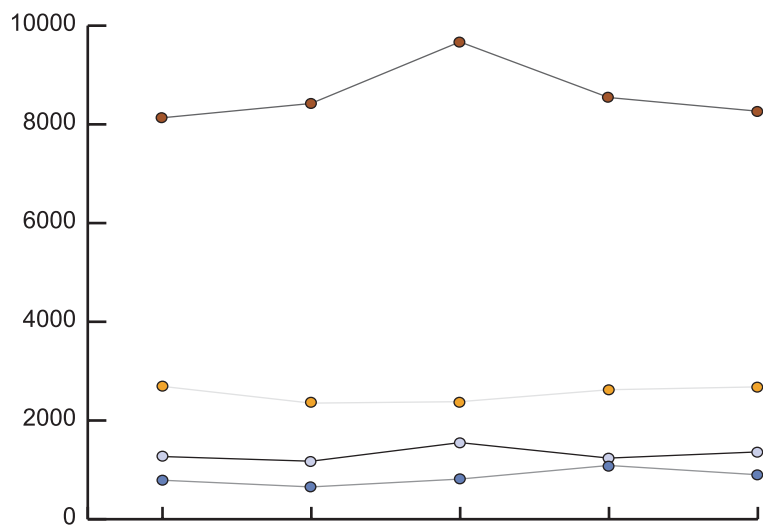
Tabell 2. Våldsbrott per stadsdel

Tabell 3. Narkotikabrott totalt per stadsdel

Tabell 4. Tillgrepp och skadegörelse totalt totalt per stadsdel

Kommentar tabell 1-4: Jämförelser är endast relevanta med den egna stadsdelen över tid, då hänsyn här ej är tagen till befolkningmängden. Källa: Polisens statistik Västra Götaland och Göteborg.